

ÅRSRAPPORT 2016

1	LEDERS BERETNING	3
2	OM MATTILSYNET	5
3	AKTIVITETER OG RESULTATER	7
	SAMLET VURDERING AV AKTIVITETER OG RESULTATER.....	7
	MAT OG DRIKKEVANN.....	9
	HYGIENE	11
	KJEMISKE STOFFER I MAT.....	12
	KOSMETIKK.....	15
	SJØMAT.....	16
	DRIKKEVANN	18
	SMILEFJESTILSYN.....	19
	PLANTER, FISK OG DYR	21
	PLANTEHELSE	22
	FISKEHELSE OG FISKEVELFERD	23
	DYREHELSE	29
	SÅVARER	31
	FØR TIL LANDDYR OG AKVATISKE DYR.....	32
	DYREVELFERD OG RESPEKT FOR DYR	34
	DYREVELFERD LANDDYR OG FISK	35
	KVALITET OG REDELIGHET	40
	MERKING, SPORING OG KVALITET	41
	OVERVÅKING AV KOSTHOLD I NORGE	44
	MATKRIMINALITET	45
	MILJØVENNLIG PRODUKSJON.....	46
	MILJØVENNLIG PRODUKSJON OG FAKTORER SOM PÅVIRKER MILJØET.....	47
	BÆREKRAFTIG UTNYTTELSE AV RESSURSENE	51
	MARKEDSADGANG.....	53
	BEREDSKAP	55
	ARBEIDSMETODER OG VIRKEMIDLER.....	57
	INNHENDE KUNNSKAP OG ANALYSERE TILSTAND	57
	REGELVERKSUTVIKLING OG INTERNASJONALT ARBEID	59
	FØRE TILSYN.....	61
	KOMMUNISERE OG VEILEDE.....	64
	RESSURSBRUK OG PRODUKTIVITET	67
4	STYRING OG KONTROLL.....	69
	VIRKSOMHETSSTYRING OG KVALITET	69
	SIKKERHET	71
	DIGITALISERING	72
	ATTRAKTIV ARBEIDSPASS MED GOD SAMHANDLING OG FREMTIDSRETTET KOMPETANSE	73
5	FREMTIDSUTSIKTER.....	75
6	ÅRSREGNSKAP.....	77
	VEDLEGG 1 PRODUKSJONSINDIKATORER	
	VEDLEGG 2 EFFEKTINDIKATORER	
	VEDLEGG 3 STATISTIKK	

1 LEDERS BERETNING

ET ÅR I SMILETS TEGN

Det er med stolthet jeg kan si at Mattilsynet leverte gode resultater på våre effektmål i vårt første hele driftsår med ny organisasjon.

Maten i Norge er trygg og det samme gjelder drikkevannet. Få blir syke av mat eller drikkevann. Vi avdekker sjelden hygieniske forhold som truer mattryggheten. Dyrehelsen og plantehelsen er også god. Norge er i verdenstoppen på disse områdene.

Alt er ikke rosenrødt, og vi lever ikke beskyttet fra resten av verden. I fjor fikk vi en ny alvorlig sykdom på hjortedyr – Skrantesjuka. 10 000 prøver er tatt og kun fem dyr har testet positivt så langt. Kartleggingsarbeidet var omfattende, men ble gjennomført i godt samarbeid med bl.a. Veterinærinstituttet, NINA, Miljødirektoratet, SNO og mange frivillige organisasjoner. Målet er å begrense og helst utrydde sykdommen.

Selv om de fleste dyr har det godt, dør for mange på utmarksbeite. Dyretragedier skjer og hvert tilfelle er én for mye. Dyrevelferd er derfor en av våre viktigste oppgaver.

Sykdoms- og velferdsproblemene innen oppdrettsnæringen er store. Det er positivt at oppdretterne bruker mindre lakselusmidler. Samtidig skader de mekaniske behandlingsmetodene mange fisk. Det kan ikke fortsette. Å få aktørene til å bedre helsen og velferden står også høyt på listen vår.

Drikkevannet kan bli forurenset siden ledningsnettene trenger omfattende oppgradering. Mattryggheten kan bli dårligere ettersom mer av maten vi spiser er importert. Matkriminalitet er utbredt i mange land og kan ramme norske forbrukere. Dyre- og plantehelsen er under press på grunn av økt import og reise med kjæledyr.

Å opprettholde god status og løse utfordringer avhenger av innsatsen til næringsaktørene, dyreeierne og oss. Vi er «vaktbikkje» for forbrukere og dyr, og «førerhund» for næringsliv og dyreeiere.

Smilefjessatsing

Fjorårets store satsing fra oss var smilefjestilsynet. Forbrukerne over hele landet får nå lett tilgjengelig og oppdatert informasjon om tilsynsresultater på serveringsstedene. 7500 serveringssteder fikk til sammen 11 000 tilsyn. For å klare dette effektiviserte vi tilsynet og tok i bruk ny teknologi. Nå avslutter vi tilsynet på stedet og offentliggjør resultatet umiddelbart på matportalen.no og med plakater på døren. Serveringsstedene retter raskere opp feil og hygiene er blitt bedre. Smilefjestilsynet har vært både krevende og givende samtidig som det har gitt oss erfaringer vi skal bruke på andre områder.

«Tilsyn med smilefjes har vært både krevende og givende samtidig som det har gitt oss erfaringer vi skal bruke på andre områder»

En organisasjon i riktig utvikling

2016 var første hele driftsår etter omorganiseringen. Resultatet viser flere tilsyn og mer brukt tid til operativt tilsyn. Vi brukte også mer tid på å kommunisere og veilede. Nå hjelper vi også flere gjennom netjtjenestene våre. Aktiviteten på regelverksfronten var høy. I vårt internasjonale arbeid prioriterte vi saker som er viktige for norske aktører og forbrukere, og hvor vi har påvirkningskraft. Fiskehelse og antibiotikaresistens er to av dem. Jeg vil takke mine engasjerte og dyktige medarbeidere for innsatsen de har lagt ned.

Store utfordringer, men også mange muligheter

Økt bruk av havet som kilde til mat og andre produkter, mer internasjonal matvarehandel og delingsøkonomien vil prege fremtiden og gi nye utfordringer. Digitalisering vil gi både næringsaktørene og oss muligheter til å løse utfordringene mer effektivt.

Som viktig premissgiver for gjennomføringen av matpolitikken befinner Mattilsynet seg i skjæringspunktet mellom bærekraftig produksjonen og mattrygghet. Vår oppgave er å sikre mattryggheten og god dyrehelse og –velferd, men uten å være et hinder for helt nødvendig utvikling.

Befolkningen har høy tillit til oss. I årets omdømmeundersøkelse av offentlig sektor kom vi på andreplass. Det gjør oss stolte og ydmyke, og inspirerer til fortsatt innsats for et samfunn der maten er trygg og dyra har det godt.

Oslo, 15. mars 2017

Harald Gjein

2 OM MATTILSYNET

Vi er Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Samfunnsoppdraget vårt strekker seg fra jord og fjord til bord. Det betyr at vi påvirker hverdagen til alle.

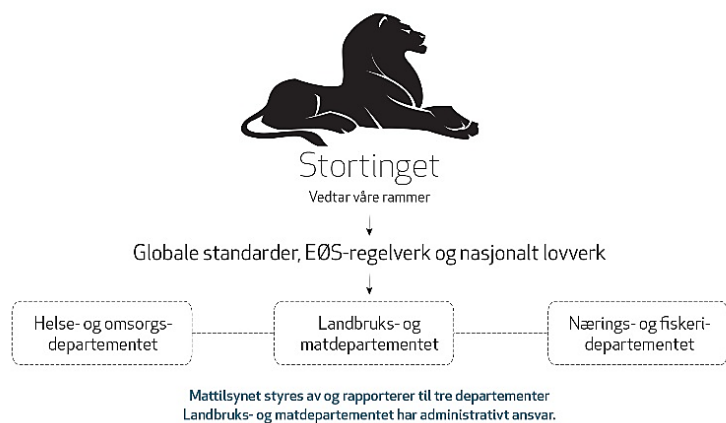
Vi arbeider for å:

- Sikre helsemessig trygg mat og trygt drikkevann
- Fremme god helse hos planter, fisk og dyr
- Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr og fisk
- Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn
- Ivareta miljøvennlig produksjon

Vi skal ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet. Hensynet til trygg mat og trygt drikkevann veier alltid tyngst i det vi gjør. I tillegg arbeider vi for målene i annen lovgivning vi forvalter.

Vi utfører oppdraget innenfor rammer definert av Stortinget og våre tre eiere: Landbruks- og matdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Mattilsynet er et bruttobudsjettet forvaltningsorgan.

«Visjon:
Et samfunn der
maten er trygg og
dyra har det godt»

Figur 1 Mattilsynet i forvaltningen.

For brukerne våre – matprodusenter og dyreeiere - lager vi regler som er forståelige og enkle å følge. Vi veileder, sørger for like betingelser og adgang til markeder over hele verden. Aktørene har innenfor rammene av regelverket friheten til å finne de beste løsningene.

For dyr og oppdrettsfisk følger vi opp eierne for å sørge for at de holder dyrene friske og behandler dem godt.

For forbrukerne følger vi opp produsentene slik at forbrukerne får trygge produkter og at produsentene ivaretar forbrukerhensyn. Vi gir troverdig og forståelig informasjon for at forbrukerne kan ta informerte valg.

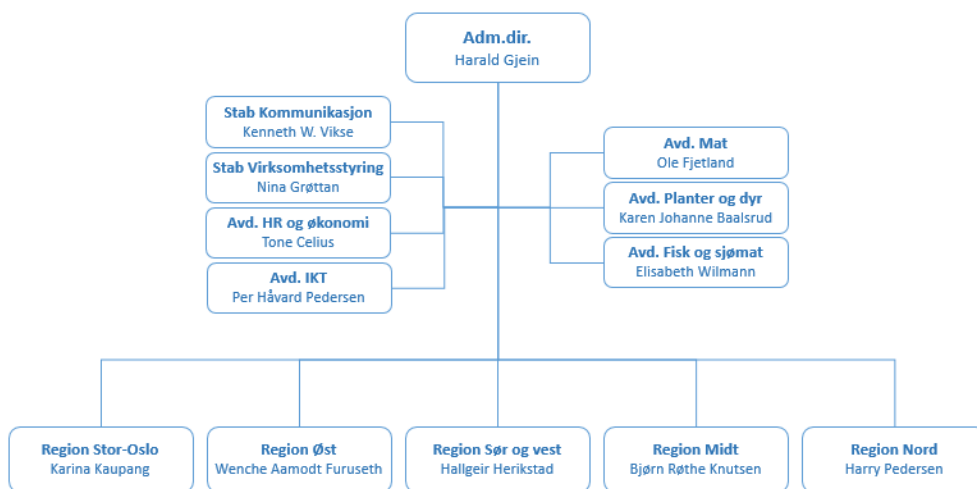
For staten og våre fagdepartementer bidrar vi til gjennomføring av matpolitikken og å opprettholde tilliten til norsk matforvaltning og matproduksjon.

Som beredskapsorganisasjon er vi alltid beredt til å håndtere uønskede hendelser innen hele vårt store forvaltningsområde.

Til stede over hele landet

Vi er organisert i to forvaltningsnivåer – hovedkontor og fem regioner. Nærhet til virksomheter og lokal kunnskap er viktig i vårt tilsynsarbeid. Derfor har vi kontorer over hele landet som utfører tilsynsarbeidet.

Hovedkontoret ivaretar direktoratsrollen, arbeid med klagesaksbehandling og regelverksarbeid - og tar seg av det internasjonale arbeidet. Hovedkontoret er lokalisert på seks ulike steder.

Figur 2 Organisasjonskart.

Nøkkeltall

Vurderinger av nøkkeltall er gjort i kapittel 3 – aktiviteter og resultater

Tabell 1 Hovedtall.

	2014	2015	2016
Antall tilsyn	71 071	68 133	72 889
Gjennomsnittlig antall årsverk ¹	1 281	1 251	1 255
Samlet tildeling og mottatte belastningsfullmakter post 01-99	1 263 085 000	1 281 053 837	1 271 498 000
Utnyttelsesgrad post 01-29 ²	98 %	94 %	95 %
Driftsutgifter ²	1 225 442 887	1 182 955 962	1 221 179 149
Lønnsandel av driftsutgifter	62 %	65 %	65 %
Lønnsutgifter per årsverk	596 263	612 205	632 384

¹ Tallene viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger, og inkluderer medarbeidere i lønnet permisjon. For 2015 og 2016 er det brukt et gjennomsnitt av flere talletidspunkter, mens tallet for 2014 viser status ved utgangen av året. Tallet for 2014 er derfor ikke direkte sammenlignbart med tallene for 2015 og 2016.

² Det er benyttet regnskapstall fra artskontorrapporteringen for nøkkeltall på driftsutgifter og lønnsutgifter.

3

AKTIVITETER OG RESULTATER

I dette kapitlet presenterer vi først en samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk. Deretter omtaler vi hvert effektmål med hensyn til status, måloppnåelse og strategiske grep og prioriteringer. Under effektmålene har vi laget temakapitler for de viktigste fagområdene. Hvert kapittel består av fire deler: mål, resultater, utfordringer og planer. Tall for alle effektindikatorer finnes i vedlegg 2. Vi har laget et eget kapittel om arbeidsmetoder og virkemidler der vi peker på de viktigste forholdene knyttet til kjerneaktivitetene. Til slutt i dette kapitlet vurderer vi ressursbruken og produktiviteten vår.

SAMLET VURDERING AV AKTIVITETER OG RESULTATER

Vi vurderer den samlede måloppnåelsen som god. Statusen på mat og drikkevann er god, mens det er særlige utfordringer knyttet til fiskevelferd og fiskehelse. Den nye organisasjonen fungerer godt, men vi ser behov for justeringer.

Effektmål	Måloppnåelse	Vurderinger
Sikre helsemessig trygg mat	Tilfredsstillende	Mattryggheten er god. Det er få farlige bakterier i maten og få sykdomstilfeller. Situasjonen for smittestoffer er av de beste i Europa. Økt import og matkriminalitet utfordrer den gode statusen.
og trygt drikkevann	Tilfredsstillende	Over 90 prosent av befolkningen er tilknyttet vannverk som leverer trygt vann. Mye av ledningsnettet er imidlertid i for dårlig stand og det kan føre til forurensning av vannet.
Fremme god helse hos planter, landdyr	Tilfredsstillende	Plante- og dyrehelsen er god. Økt import øker risiko for innføring av sykdommer.
og fisk	Ikke tilfredsstillende	Fiskehelsesituasjonen er bekymringsfull. Oppdrettsnæringen sliter fortsatt med lakselusproblemer, sykdommer, høy dødelighet og mangelfull beredskapskapasitet. Problemene hindrer målet om vekst.
Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr	Tilfredsstillende	De aller fleste dyr har det godt, og vi ser en positiv utvikling på flere områder. Imidlertid er det fortsatt alvorlig at mange dyr dør på utmarksbeite.
og fisk	Ikke tilfredsstillende	Fiskevelferdssituasjonen er bekymringsfull. Nye metoder innebærer mye håndtering, skader og dødelighet. 1 av 5 fisk dør under produksjonstiden.
Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn	Mindre tilfredsstillende	Mat som selges er ikke alltid godt nok merket. Riktig merking er spesielt viktig for allergikere. Deler av hvitfisker har ikke god nok kvalitet slik at utnyttelsen ikke blir god nok og forbrukerne får ikke alltid den kvaliteten de fortjener. Matkriminalitet er en økende utfordring.
Ivareta miljøvennlig produksjon	Mindre tilfredsstillende	Bruk av legemidler mot lakselus og plantevernmidler belaster miljøet. Det er en utfordring å kombinere næringens behov for plantevernmidler og legemidler med målet om minst mulig bruk. Utnyttelse av rester fra matproduksjon krever kunnskap og kontroll for å sikre mattryggheten.

Vi gjennomførte 72 889 tilsyn. Dette omfatter inspeksjoner, revisjoner, prøvetaking, dokumentkontroll ved eksport og import samt håndtering av uventede hendelser. Økningen fra året før er på rundt 7 prosent. Innføring av smilefjestilsyn på serveringssteder er hovedårsaken til økningen og utgjør 11 000 tilsyn. Smilefjestilsyn på serveringssteder ble innført for å gi forbrukerne bedre muligheter til å ta informerte valg, for å bedre hygiene på serveringssteder og for å effektivisere tilsynet ved at arbeidet ble avsluttet på stedet. Vår erfaring så langt er at vi har nådd alle tre målene.

Maten i Norge er trygg, og landdyrene har det med få unntak godt. Sikring av mattrygghet og dyrevelferd baserer seg på strenge krav langs hele kjeden, og gjør at vi likevel finner regelbrudd. Vi fant brudd på regelverket i 48 prosent av virksomhetene vi har ført tilsyn med. Dette er en nedgang på 4 prosent fra forrige år.

Erfaringer fra hendelser og øvelser viser at beredskapsnivået vårt er god. Vi har arbeidet målbevisst for å styrke beredskapen samtidig som vi har håndtert en rekke ulike hendelser på god måte.

Vi fulgte regelverksarbeidet i EU tett og gjennomføringen av EØS-regelverket har vært tilfredsstillende.

Det er særlig to områder vi har prioritert i arbeidet med å digitalisere tjenester. Vi offentliggjør resultatene fra smilefjestilsyn umiddelbart på matportalen.no. I tillegg bruker vi digital forsendelse av brev fra Mattilsynet.

Sykefraværet ligger på 5,8 prosent, noe som er en svak reduksjon. Vi er likevel ikke fornøyd og jobber både med forebygging av sykefravær og oppfølging av sykemeldte for å få de raskere tilbake i jobb.

For å realisere Mattilsynets strategi skal en større andel av ressursene brukes på kjerneaktiviteter. Med kjerneaktiviteter menes utøvende arbeid innen regelverksutvikling, tilsyn, kommunikasjon/veiledning og kunnskapsinnhenting/analyse. Vi brukte 57,3 prosent av disponibel tid på kjerneaktiviteter mot 57,7 prosent i 2015. Nivået reflekterer at vi har investert betydelig med tid og krefter i å utvikle og forbedre organisasjonen. Vi intensiverte arbeidet for å utvikle et mer enhetlig tilsyn og prioriterte å utvikle kompetanse, ledelse og medarbeiderskap.

Vi har generelt god av styring og kontroll med vår egen virksomhet. Strategien vår blir brukt aktivt i styringen, og beslutningene er i større grad bygget på dokumentert kunnskap. Vi må imidlertid videreutvikle internkontrollen og forbedringsarbeidet. For å fremme økt samhandling og kompetansedeling er vi godt i gang med å tilrettelegge for nye kontorløsninger. Det er gjennomført 30 prosesser med nye leietakere rundt om i landet.

MAT OG DRILLEVANN

Norge er et av landene med tryggest mat og drikkevann. Langsiktig forebyggende arbeid og liten forekomsten av de fleste smittestoffer i norske husdyr og norskproduserte matvarer er to viktige årsaker til den gode statusen.

Kort statusbeskrivelse

Mattilsynets oppgave er å sikre trygg mat og trygt drikkevann. Maten og drikkevannet er av den tryggeste i Europa. Det er få sykdomstilfeller fra mat og vann, og tilsynet vårt avdekker sjelden forhold som truer mattryggheten.

Likevel er den gode statusen utfordret. Vannledningsnettene er mange steder gammelt og skjørt. Det haster med å skifte ut vannrør raskere. Økt matimport fra alle verdens hjørner øker risikoen for smittestoffer og gjør det mer krevende for næringen å sikre god sporing og forebygge matkriminalitet.

All mat inneholder ulike kjemiske stoffer, men vi trenger å vite mer om dem for å avdekke eventuelle farer som kan gi helseskader på sikt. Det satses stort og er store forventninger til å ta i bruk nye marine produkter som tang og tare, men kunnskapen om mattryggheten i slike produkter er ikke god nok ennå.

Effektindikatorer og samlet vurdering av måloppnåelse

Effektindikator	Måloppnåelse	Vurderinger
Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer (som for eksempel plantevernmiddelester, dioksiner, PCB og legemiddelester)	Tilfredsstillende	Overvåking av plantevernmiddelester, forurensende stoffer og legemiddelester i mat viser jevnt over få overskridelser, men noen flere funn av plantevernmiddelester. Vi følger utviklingen og skal vurdere funnene opp mot EU-landenes resultater.
Antall meldte partier som har vært årsak til matvareallergi/-intoleranse på grunn av reaksjoner på udeklarte allergener	Tilfredsstillende	Matallergiregisteret mottok 135 meldinger fra leger på alvorlige allergiske matreaksjoner mot 159 i 2015. To matprøver analysert, men ingen viste udeklarte allergener.
Antall registrerte sykdomstilfeller etter smitte av Salmonella, Campylobacter, Yersinia, Chigella, Listeria, EHEC (MSIS)	Tilfredsstillende	Folkehelseinstituttets overvåking viser få registrerte sykdomstilfeller - slik som tidligere år. Nivået er lavt i europeisk sammenheng.
Antall sendte meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr i det norske markedet (RASFF)	Tilfredsstillende	68 norske notifikasjoner sendt til det europeiske meldesystemet (RASFF). 18 gjaldt kosttilskudd og 13 gjaldt plantevernmiddelester. Det er dobling fra 2015, men fjoråret hadde det laveste antall notifikasjoner siden 2010.
Andel personer i Norge tilknyttet vannverk med tilfredsstillende analyseresultater mht drikkevannskvalitet (E. coli, farge, turbiditet og pH)	Tilfredsstillende	Over 90 prosent av de som er tilknyttet godkjenningsspliktige vannverk får drikkevann av god mikrobiologisk kvalitet. Vi har lite informasjon om de minste vannverkene.

Måloppnåelsen er god og skyldes at forekomsten av de fleste smittestoffer er relativt beskjeden i norske husdyr og norskproduserte matvarer. Dette er resultat av forebyggende arbeid over mange år. Et eksempel på vellykket tiltak for å beholde den gode statusen, er arbeidet med å

forebygge smitte av *Campylobacter*. Den største utfordringen for både næringen og for tilsynet er å holde mattryggheten på det samme høye nivået i framover.

Selv om de fleste har trygt drikkevann er ikke vannverkseiernes arbeid for fortsatt å sikre tilstrekkelig mengde vann og god vannkvalitet godt nok. Kommuner mm. må prioritere de langsiktige utfordringer som vedlikehold av ledningsnett og tilstrekkelig forsyningssikkerhet for å sikre nok trygt vann.

Effektindikatorene for mattrygghet viser en gunstig status, men gir ikke et godt nok helhetsbilde av potensielle farer. Vi trenger mer systematisk oversikt over uønskede stoffer i mat enn dagens effektindikatorer gir oss. På drikkevannsområdet kommer ikke de langsiktige utfordringer som vedlikeholdsetterslepet på ledningsnett og spesielle utfordringer ved mindre vannverk tilstrekkelig fram. Økende kompleksitet i matvarekjeden krever høy kompetanse og gode systemer for risikohåndtering hos virksomhetene, og gjør det krevende å sikre god sporing og forhindre matkriminalitet. Sammen med stadig nye omsetningsformer for mat innebærer det at også vi må utvikle tilsynet og prioritere håndtering av disse nye utfordringene.

Selv om tilsynet viser at sjømaten er trygg, er det fremdeles problemer knyttet til hygien i deler av hvitfisksektoren. Økt tilsyn har ikke hatt ønsket effekt. Bruk av nye marine ressurser som tang og tare til mat og fôr er en utfordring siden vi vet for lite om mattryggheten og ikke har utviklet tilsynet på området.

I både kosthold- og kosmetikkbransjen øker netthandelen, markedsføringen blir mer offensiv og innovasjonen er høy. Nøkttern informasjon om mat og helse blir vanskeligere å finne i et mylder av blogger og annen matinformasjon. For forbrukerne blir det vanskeligere å ta informerte valg.

Strategiske grep og prioriteringer

Vi følger opp vannverkseiernes arbeid med både kort- og langsiktige tiltak. Den nye drikkevannsforskriften blir et viktig verktøy i oppfølgingen.

Vi fortsetter innsatsen for å hindre sykdomsfremkallende bakterier fra å nå konsumentene, blant annet ved videreføring av handlingsplanen mot *Campylobacter*.

Vi fortsetter arbeidet med å effektivisere tilsynet og utvikle nye tilsynsformer, og skal bruke erfaringene fra smilefjestilsynet.

Vi skal vurdere risikoen for matkriminalitet, og risikovurderingen vil danne grunnlag for satsinger i årene framover.

Vi fortsetter arbeidet med å skaffe oss mer kunnskap om forekomst av kjemiske stoffer i sjømat og annen mat. Oppmerksomhet på kjemiske farer skal mer inn i det daglige tilsynet.

Kunnskapsinnhenting og utvikling av forvaltning av nye marine produkter og arter fortsetter med vekt på tang og tare.

I hvitfisksektoren skal vi følge opp de virksomhetene med størst problemer med opptrappende virkemiddelbruk.

HYGIENE

Det er færre farlige bakterier i maten i Norge sammenlignet med andre land. Mattilsynets og virksomhetenes viktigste bidrag for at det fortsatt skal være slik er videreføring av det forebyggende arbeidet.

Mål

Folk skal ikke bli matforgiftet eller utsatt for smitte gjennom mat eller drikke.

- Næringsmiddelvirksomhetene skal ha god styring med sin produksjon
- Sykdomsfremkallende bakterier i råvarer som *Campylobacter* skal ikke gjøre forbrukere syke

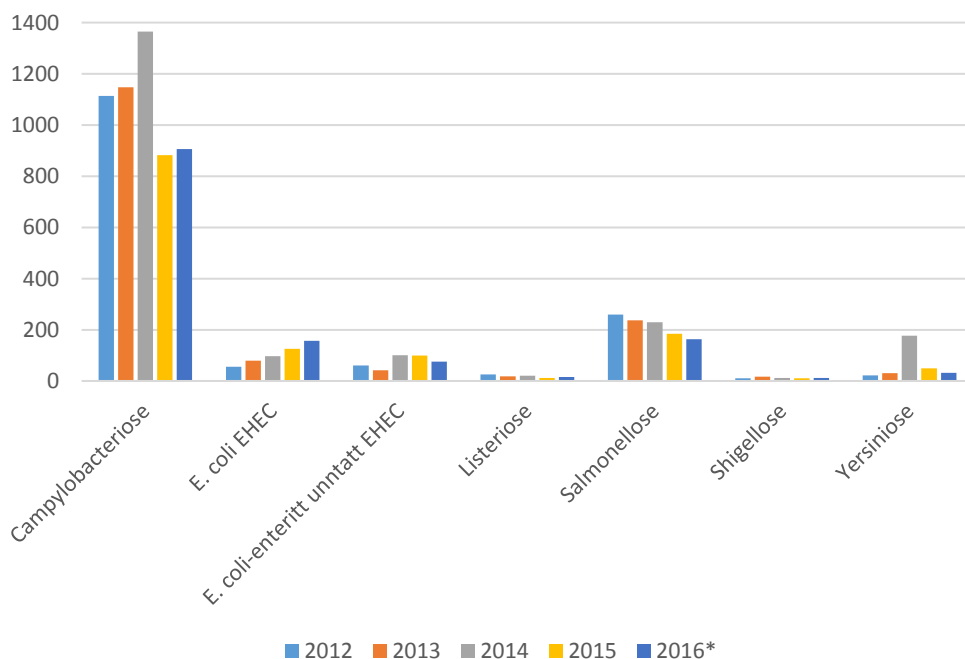
Resultater

Hvert år blir det registrert 5000-7000 tilfeller av mat- og vannbårne infeksjoner ("matforgiftninger"). Det viser tall fra Folkehelseinstituttet. De registrerte tilfellene er nok bare toppen av et isfjell, siden mange syke ikke går til lege - noe de vanligvis heller ikke har behov for. Selv om det ikke finnes nøyaktige tall for hvor mange som blir syke av mat og vann, er tallene lave og meldingene til Meldesystemet for smittsomme sykdommer (MSIS) og varslingsystemet Vesuv viser dessuten at en stor andel av de registrerte tilfellene er smittet i på reise i andre land.

Overvåkning og undersøkelser viser at vi fremdeles har en av Europas laveste forekomster av smitte fra matvarer og dyr. Dette henger sammen med at de fleste smittestoffer i liten grad fins i norske husdyr og norskproduserte matvarer.

Tilsynet vårt viser også at de hygieniske forholdene hos matprodusenter og serveringssteder i hovedsak er god. Det er sjeldent vi finner så alvorlige forhold at vi må nedlegge omsetningsforbud av mat eller stenge på grunn av fare for mattryggheten.

«Maten er blant den tryggeste i Europa»

Figur 3 Antall næringsmiddelbårne infeksjoner av de mest vanlige og hvor smitten har skjedd i Norge (kilde: MSIS, FHI). *Tall for 2016 ikke ferdig fordelt på innland/utland enda

Som tabellen viser har tilfellene med Campylobakter og E. coli EHEC økt, men er fortsatt lavt. Variasjonene kan skyldes tilfeldigheter, bedre diagnostikk og økt oppmerksomhet så vel som utbrudd.

Handlingsplan mot *Campylobacter* hindrer smitte

Den matbårne bakterien vi oftest blir syke av er *Campylobacter*, og de vanligste smittetilstandene er bruk av ikke-desinfisert drikkevann, å spise eller tilberede rå kylling og hyppig kontakt med dyr. For å forbygge dette har vi en frivillig, men forpliktende nasjonal handlingsplan mot *Campylobacter* i slaktekylling. Fra mai til oktober - når forekomsten er høyest - testes alle fjørflokker før slakt slik at kun de uten bakterien går ferske ut på markedet. De andre frys eller varmebehandles så bakterien dør.

Campylobacter er et stort problem i mange europeiske land, og ESA var hos oss for å se på våre forebyggende tiltak i fjørfe. De fikk også se hvordan handlingsplanen spiller positivt inn på folkehelsen hos oss selv om slaktekylling bare er bare en av flere kjente smittetilstande.

Det var en økning i antall slaktekyllingflokker med *Campylobacter*, men vi har ikke funnet årsaken til det ennå. Tall fra Folkehelseinstituttet viser ingen økning i antallet pasienter som er smittet. Det viser at vi gjennom handlingsplanen forhindrer smitten i å nå ut til forbrukerne.

Mangler knyttet til renhold og vedlikehold av lokaler

Tilsynet vårt hos matprodusenter er spesielt rettet på hygieniske og bygningsmessige forhold som har betydning for trygg mat. Erfaring fra tilsyn av aktører i kjøtt-, melk-, bakeri- og konditorbransjen viser at kunnskapsnivået varierer - fra storprodusenter som ligger i forkant med ny teknologi, til de små med varierende kunnskap og ressurser. Mange tilfredsstillende ikke helt kravene til renhold og vedlikehold av lokalene. I tilsynet legger vi vekt på at det er virksomhetene selv som må forbedre rutiner for å identifisere og håndtere farer som kan true mattryggheten.

Lokalmat er en økende næring. De fleste lokalmatprodusentene har gode rutiner, men mange produserer animalske produkter som kan bli en helserisiko hvis det ikke er god nok styring med produksjonen.

Utfordringer

Vi spiser mer frukt, bær og grønnsaker hele året og fra hele verden. Det meste produseres utendørs der de kan bli forurenset av vann, jord, dyr og mennesker. Siden vi ofte spiser dem uten varmebehandling kan smittestoffer på overflaten forårsake sykdom. Det er knyttet spesiell risiko til frukt, bær og grønnsaker produsert i varmere land med mangel på rent vanningsvann. Bruk av urent vann ved påføring av plantevernmidler er også en kilde til forurensing. Dette setter ekstra krav til at næringsaktørene har fungerende system for kartlegging og risikohåndtering. På grunn av denne risikoen gjennomførte vi et toårig overvåkingsprogram for importerte friske og frysede bær. Resultatene var gode og viste få funn av smittestoffer. Det tyder på at rutinen for å sikre hygien ved bærimport er gode.

Siden vi vet det er knyttet spesiell risiko til importerte vegetabilier er det fortsatt behov for en kontinuerlig oppfølging av importører samt kunnskap om status for smittestoffer i slike produkter.

Planer

Vi skal videreføre arbeidet med handlingsplanen mot *Campylobacter* for å forebygge at smitten når konsumentene.

Vi skal gjennomføres en tilsynskampanje rettet mot hygiene i fjørfeslakting hvor både kontroll med *Campylobacter* og andre hygiene faktorer blir undersøkt.

Vi opprettholder tilsyn og overvåking av importerte vegetabilier, og starter et nytt treårig overvåkingsprogram av salat og friske krydderurter.

KJEMISKE STOFFER I MAT

Hvert år får vi utført mange analyser av ulike kjemiske stoffer i mat. Resultatene viser at det er få tilfeller av for høye nivåer av uønskede stoffer – spesielt i norskproduserte varer. Vi overvåker

FAKTA

Campylobacter er den vanligste bakterielle årsaken til diaré sykdom. Omtrent halvparten av de som blir syke, er blitt smittet i utlandet.

Campylobacter er vanlig i tarmen hos pattedyr og fugler, både viltlevende dyr og husdyr. Bakterien skilles ut med avføring og smitter via forurenset mat eller vann og ved kontakt med infiserte dyr eller mennesker.

stadig flere stoff, men er fortsatt ikke i mål med å få en totaloversikt over risikoen ved kjemiske stoffer i maten.

Mål

Maten skal ikke inneholde kjemiske stoffer i mengder som gjør den helsefarlig

- Vi skal øke kunnskapen om forekomsten av kjemiske stoffer i mat gjennom overvåkingsprogrammer og effektivt tilsyn
- Regelverket skal bli enklere å forstå, følge og føre tilsyn etter
- Forbrukere skal vite om risikoen det er å kjøpe kosttilskudd på internett

Resultater

Årlig utfører vi overvåkingsprogrammer for plantevernmidler, legemiddelrester og forurensende stoffer i maten.

For plantevernmidler ble det avdekket ca. dobbelt så mange overskridelser i prøver fra importerte matvarer som i fjor (se tabellen under). Vi har fulgt opp de enkelte overfor virksomhetene. Vi vet ennå ikke årsaken til økningen, men følger utviklingen og skal vurdere våre resultater opp mot EU-landenes resultater.

Vi gjennomførte også nye analyseprogrammer for polycykliske aromatiske hydrokarboner (PAH) i tradisjonelt røykt mat, perklorat og klorater i vegetabilsk mat og overføring av siloksaner til mat fra matkontaktmaterialer av silikonprodukter. Resultatene er klare i 2017.

Tabell 2 Andel undersøkte prøver med for høyt innhold av rester av plantevernmidler – overskridelser av grenseverdier.

	2014	2015	2016
Innenlands			
Antall prøver	526	459	423
Andel prøver med overskridelser i %	0,2	0,2	0,5
Import			
Antall prøver	864	846	905
Andel prøver med overskridelser i %	2,5	2,2	4,8

Overvåkingen viser ellers få overskridelser av forurensende stoffer og legemiddelrester i animalske næringsmidler. Vi fant forhøyede nivåer av kadmium i lever i noen prøver fra vilt. Det er ingen grenseverdi for kadmium i innmat hos villlevende dyr, men funnene er over de grenseverdiene for innmat i storfe. Vi vil derfor bestille en risikovurdering av å spise lever med nivåene vi fant.

Vi startet et flerårig overvåkingsprogram på radioaktivitet i mat. Det vil gi oss en systematisk kartlegging av innhold av radioaktivt cesium (Cs 137) i ulike matvarer. De første resultatene viser at nivåene i lokalmat stort sett godt under grenseverdiene, bortsett fra i ett melkeprodukt. Noen av prøvene av lynghonning viste relativt høyt nivå - også i områder som ikke fikk de største mengdene radioaktiv nedfall. Dette bekrefter at radioaktiv forurensing er et langvarig problem, og produkter fra utmark fortsatt kan ha høye nivåer.

En risikovurdering av uorganisk arsen fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) viste at det å spise riskaker kan gi økt risiko for helseskade hos små barn. Vi gikk derfor ut med advarsel mot å gi riskaker til små barn, og opprettholdt advarselen mot å gi små barn risdrikker.

Vi øremerket et av våre overvåkingsprogram til tilsyn med kosttilskudd og andre produkter rettet mot idrettsutøvere. Dette gjorde vi i samarbeid med Antidoping Norge. 148 produkter ble undersøkt og analysene avdekket innhold av ulovlige legemidler eller anabole steroider i 19 av

FAKTA

Maten inneholder mange forskjellige kjemiske stoffer. Noen er naturlig til stede (næringsstoffer, plantegifter), mens noen stoffer er tilsatt for å gi en ønsket effekt på mennesker (minerale, aminosyrer eller andre stoffer med fysiologisk virkning) eller en teknologisk effekt i maten (tilsetningsstoffer).

I tillegg har vi stoffer som f. eks. kommer fra miljøet, produksjonen eller emballasjen (tungmetaller, plantevernmidler, legemiddelrester).

Det er mengden som bestemmer hvilken virkning stoffet har på kroppen.

produktene som var kjøpt via enkelte nettvirksomheter. Vi fulgte de som er registrert i Norge. Et lignende analyseprosjekt blir gjennomført i 2017.

Mange dokumenterer ikke at matkontaktmaterialene er trygge

Tidligere har et nordisk tilsynsprosjekt på materialer og gjenstander som kommer i kontakt med mat (matkontaktmaterialer) vist at det er kunnskapsmangel hos importører, produsenter og brukere av matkontaktmaterialer. Vi økte derfor tilsynet til 813 mot 139 og 210 i henholdsvis 2015 og 2014. Resultatet viser mangelfull dokumentasjonen på at matkontaktmaterialene er trygge. I en tredel av tilsynet fant vi dokumentasjonsmangler.

Siden regelverket for næringsmidler til særskilte grupper er endret slik at en rekke produkter nå er «vanlig mat», behandlet vi flere søknader om tillatelse til tilsetning av vitaminer, mineraler og aminosyrer enn tidligere.

Utfordringer

Vi er fortsatt ikke i mål med å få en totaloversikt over risikoen ved kjemiske stoffer i maten. Vi trenger verktøy og metoder for å innhente og bruke kunnskapen for å prioritere riktige tiltak for å redusere eksponeringen av helseskadelige stoffer. Det kommer mye ny kunnskap som det tar tid å få oversikt over. Mye av forskningen foregår dessuten internasjonalt og vi må vurdere relevansen til norske forhold. I tillegg er det usikkerhet knyttet til mulige helseeffekter av kjemiske stoffer i mat.

Mange virksomheter mangler kunnskap om risikoen ved kjemiske stoffer i mat. De er heller ikke klar over ansvaret de har for at maten de produserer eller selger ikke inneholder kjemiske stoffer i mengder som kan gjøre den helsefarlig.

Regelverket for kjemiske stoffer i mat er komplisert og i stadig utvikling. Det gjør det vanskelig å forstå og følge – og for oss å føre tilsyn etter.

Det er økende etterspørsel etter kosttilskudd og enkelte næringsmidler som er tilsatt vitaminer, mineraler og/eller «andre stoffer» i Norge. Mange opererer i gråsonen markedsføringsmessig og når det gjelder opp mot legemidler. Handelen er uoversiktlig og mye foregår via internett, treningssentre, frisørsalonger, skjønnhetssalonger og ulike alternative behandlere. Det gjør at det er vanskelig å ha oversikt og følge opp. Dessuten er kunnskapen om farene og reglene ofte mangelfulle hos aktørene som opererer i disse kanalene. Våre undersøkelser av kosttilskudd viste alvorlige funn, og de resulterte blant annet i 18 meldinger til EUs meldesystem RASFF. I tillegg mottok vi 9 alvorlige bivirkningsmeldinger på kosttilskudd fra RELIS (regionale legemiddelinformasjonsentre).

Planer

For å øke kunnskapen ytterligere skal vi bestille en vurdering fra VKM om hvilke stoffer i mat hvor det bør skaffes mer kunnskap om ut fra hvilken fare de kan utgjøre i norsk kosthold. Vurderingen vil gi oss et bedre grunnlaget for planleggingen og prioriteringen av overvåkings- og kartleggingsprogrammer og eventuelt nye bestillinger av risikovurderinger.

Vi fortsetter med å utvikle og forenkle regelverket. Konkret skal vi revidere grenseverdiene for vitaminer og mineraler i Kosttilskuddforskriften, etablere særnorske regler for tilsetning av «andre stoffer» i kosttilskudd og mat. Vi skal også vurdere hvordan tilsetning av vitaminer og mineraler til næringsmidler skal håndteres best mulig.

Vi viderefører samarbeidet med Legemiddelverket, Tollvesenet, Helsedirektoratet og Antidoping Norge. Vi skal spesielt samarbeide med Legemiddelverket om bivirkningsrapporter og finne løsninger på hvordan vi sammen skal håndtere såkalte «gråsoneprodukter».

I tilsynet skal vi bevisstgjøre at virksomhetene har kjemiske stoffer blir en del av fareanalysen i internkontrollsystem.

De to neste årene gjennomfører vi nasjonale tilsynsprosjekt på tilsetningsstoffer.

FAKTA

RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) er et europeisk meldesystem for utveksling av informasjon om helsefarlig mat, fôr og matkontaktmaterialer i samarbeid mellom medlemslandene i EU, EFTA/EØS, EFSA og EU-kommisjonen.

Systemet forvaltes av EU-kommisjonen, og hvert enkelt medlemsland har et utpekt kontaktpunkt. RASFF-kontaktpunkt i Norge er lagt til Mattilsynet.

Det kommer eget regelverk for akrylamid som innebærer at produsenter må redusere akrylamidnivået i produktene så mye som mulig. Vi skal jobbe for et effektivt tilsynet på akrylamidområdet.

KOSMETIKK

Nordmenn ligger i Europa-toppen når det gjelder kjøp av kosmetikk. Mange får bivirkninger fra kosmetikk – alt fra mild hudirritasjon til mer alvorlig hudallergiske reaksjoner. Bivirkningene og villedende informasjon er hovedutfordringene sammen med kunnskapsmangel om stoffer i kosmetikk som kan gi alvorlige langtids effekter som kreft og fosterskader.

Mål

Kosmetiske produkter som omsettes skal være trygge og produktpåstander skal ikke vilde forbrukeren

- Bivirkningsmeldinger skal følges opp
- Dokumentasjonen og merkingen av kosmetiske produkter skal bedres
- Vi skal utvikle regelverket i tråd med kunnskap om helsefarlige stoffer og ingredienser

Resultater

Mange får bivirkninger fra kosmetikk- eller kroppsspleieprodukter, men bare 170 meldte fra til Bivirkningsregistret om skadene i 2016. Selv om det er blitt enklere å melde inn bivirkninger, er sannsynligvis mørketallene store. Det som meldes hyppigst inn er produkter for fuktighetspleie (krem, gel, serum, olje), hudrens, sminke, såpe og solprodukter. De vanligste bivirkningene vi ser er hudsymptomer som rødhet, kløe, hevelse/ødem og svie.

I 2016 mottok vi i tillegg 94 internasjonale meldinger om alvorlige bivirkninger og farlige produkter - nesten en dobling sammenlignet med året før. Ingen av produktene ble rapportert omsatt i Norge.

Vår kartlegging i 2015 av farmakologisk aktive stoffer i kosmetikk viste uønskede innhold i ca. 15 prosent av produktene (fuktighetskrem, dagkrem, nattekrem o.l.). I 2016 fulgte vi opp virksomhetene med ulike virkemidler.

Vi undersøkte limprodukter ment for påføring av falske negler og øyevipper. Analyser viste at fire av ti produkter inneholdt det forbudte stoffet hydrokinon, men ingen inneholdt det forbudte stoffet kloroform. Akrylater, som er svært sensibiliserende, ble funnet i to produkter. Vi følger opp virksomhetene som har solgt disse produktene.

Én av fire nordmenn under 30 år har tatovering, og tatoveringene er dessuten større enn tidligere. Analyser viser at den mikrobiologiske kvaliteten er bedre enn før, men at det fortsatt brukes fargestoffer som inneholder tungmetaller og forbudte aromatiske aminer.

Mange aktører og vanskelig regelverk

Det er mer enn 2000 virksomheter som selger eller produserer kosmetikk her i landet. Vi førte tilsyn med 64 av dem og fant avvik på 71 prosent av de kontrollerte kravene. De fleste avvikene var knyttet til mangelfull dokumentasjon (herunder produktenes sikkerhetsrapport), merking, og registrering av kosmetiske produkter. Frittstående kosmetikkutsalg hadde flest avvik, mens forholdene var bedre i utsalg knyttet til kjeder. Kosmetikkbransjen syns regelverket er komplisert og vanskelig å følge.

Vi ivaretok norske forbrukerinteresser

Reglene for kosmetikk bestemmes hovedsakelig internasjonalt. Vi jobbet aktivt i internasjonale fora for å bidra til bruken av kjemiske stoffer i kosmetikk og kroppsspleieprodukter skal være tryggest mulig.

FAKTA

Kosmetikkområdet inkluderer:

- Kosmetikk
- Kroppsspleieprodukter
- Tatoveringsprodukter
- Permanent makeup
- Enkelte injeksjonsprodukter

Utfordringer

Når vi vet at mange opplever bivirkninger er det et tankekors at så få melder ifra. Som ansvarlig myndighet er vi avhengig av at de melder ifra til oss for at vi skal kunne følge opp.

Det er høy innovasjon i kosmetikkbransjen, og hvert år byttes en av fire produkter ut fra vareutvalget. I tillegg skjer stadig mer av handelen via internett. Det gjør det vanskelig for oss å ha oversikt, føre tilsyn og være i forkant.

Planer

Vi fortsetter arbeidet med å bidra til å trygge bruken av bekymringsfulle stoffer i kosmetikk i internasjonale fora.

Vi skal forbedre veiledningen og informasjonen mot bransjen og forbrukerne.

Vi følger opp virksomheter som har solgt produkter det er meldt bivirkninger på.

For å øke kunnskapene skal vi analysere for sensibiliserende og/eller kreftfremkallende stoffer i hårfargeprodukter.

Vi skal følge opp virksomhetenes dokumentasjon som viser at produktene de selger er trygge.

SJØMAT

Norsk sjømat er trygg. Likevel er det fremdeles problemer knyttet til hygiene i deler av hvitfisksektoren. Bruk av nye marine ressurser som tang og tare er en utfordring siden vi vet for lite om mattryggheten på slike produkter.

Mål

Sjømaten som selges i Norge og eksporteres skal være trygg

- Vi skal dokumentere tilstand og utvikling av uønskede stoffer i sjømat
- Virksomhetene skal ha fungerende internkontroll

Resultat

Norge er en stor sjømatnasjon og verdens nest største fiskeeksportøren. Mer enn 90 prosent av fisken vi fangster eller oppdretter blir eksportert til 143 land.

Overvåkings- og kartleggingsprogrammene våre viser at norsk og importert sjømat er trygg:

- *Oppdrettsfisk:* Ingen funn av ulovlige stoffer, lovlig legemidler eller organiske og uorganiske miljøgifter over grenseverdi.
- *Importert sjømat:* Sjømat fra land utenfor EU/EØS-området viste kun få tilfeller med uønskede stoffer var over grenseverdien.
- *Muslinger:* Svært få funn over grenseverdiene.
- *Atlantisk kveite:* En grundig kartlegging viser at innholdet av uønskede stoffer øker med vekten, men viser det er trygt å spise kveite under 100 kilo. Stor kveite over 100 kilo inneholder mer uønskede stoffer og bør ikke spises. Mattilsynet og fiskerinæringen skal finne tiltak som sikrer at kveiten som kommer på markedet er trygg.
- *Marine oljer:* De vanligste marine oljene fra kjente aktører er trygge. Enkelte oljer av mindre tradisjonell råstoff inneholder oftere fremmedstoffer blant annet fordi de ikke er varmebehandlet. Produkter har blitt stanset og aktører fulgt opp.
- *Trygt fritidsfiske:* Enkelte havner og fjorder langs hele kysten er forurenset. Vi vurderer kontinuerlig om det behov for å gi fritidsfiskere advarsler som de kan forholde seg til for å sikre at de fisker trygg sjømat. Vi har vurdert 14 områder basert på miljøundersøkelser, og opprettet eller oppdatert advarsler der det har vært nødvendig. Advarslene formidles aktivt gjennom matportalen.no, miljøstatus.no og media.

«Trygg sjømat, men fortsatt hygieneproblemer i deler av hvitfisksektoren»

Tilsynet bekrefter at sjømaten er trygg. Likevel viser tilsynet også at det fremdeles er problemer knyttet til hygienen i deler av hvitfisksektoren. Til tross for at vi de siste årene har veiledet, informert og ikke minst ført mye tilsyn ser vi ikke den forbedringen som har vært målet.

Tilsynskampanjer på spiseferdig sjømat

Vi gjennomførte to tilsynskampanjer – spiseferdig sjømat og innlandsfisk. I kampanjen for spiseferdig sjømat tok vi for oss de hygieniske forholdene og kontrollen med *Listeria monocytogenes* og parasitter. 85 virksomheter over hele landet ble undersøkt. Ingen ble stengt eller fikk omsetningsforbud, men vi fant avvik som resulterte i reaksjoner 66 prosent av tilsynene. Avvikene gjaldt manglende prøvetaking av *L. monocytogenes*, internkontroll og fareanalyse. I tillegg fant vi mangler ved vedlikehold, fare for kryssforurensing mv. i produksjonslokalene i noen virksomheter. Konklusjonen er at tilstanden og kompetansen i virksomhetene er varierende. Vi har fulgt opp de vi fant avvik hos. Rapporten offentliggjøres i løpet av våren 2017.

I den andre tilsynskampanjen kontrollerte vi rutinene innlandsfiskprodusenter har for å forhindre botulisme og *Listeria monocytogenes*. Vi kontrollerte 52 aktører som hovedsakelig produserer rakfisk. Resultatene var gode. De fleste har god kontroll med produksjonen. Avvikene vi fant var knyttet til prøvetaking.

Oppfølging av ESA-anbefalinger på muslinger

ESAs inspeksjon av tilsyn vårt av muslinger i 2015 fant mangler i rutiner, formalisering av ansvar, etablering av nettverk og kompetanseheving. Alle aktive produksjonsanlegg for muslinger skulle være klassifisert i løpet av 2016. Vi har fulgt opp anbefalingene fra ESA. Årlige HACCP-revisjoner på godkjente ekspedisjons- og rensesentraler er gjort. Vi har fulgt opp en del av aktørens prøvetakingsfrekvens i forbindelse med høsting og omsetning og hvordan de dokumenterer risikovurderingen sin. De resterende følger vi opp i 2017.

Utfordringer

Det skjer mye rundt utvikling av nye marine produkter både nasjonalt og internasjonalt. Det er også et politisk mål å utnytte havressursene bedre og mer effektivt. Mangelen på kunnskap om innholdet av uønskede stoffer i nye uutnyttede marine produkter som bli brukt i næringsmidler, fôrvarer, gjødsel og kosmetikk er stor. I tillegg til mer kunnskap må vi også utvikle forvaltningen av de nye områdene. Det omfatter alt fra kartlegging og overvåking, tilsynsutvikling og regelverksutvikling til veiledning og eksport.

Stillehavsøsters er en uønsket art, men mengden av den langs norskekysten øker. Den er en attraktiv matressurs, men samtidig er det en viss helserisiko forbundet med å spise den. Vi trenger mer kunnskap og å utvikle forvaltningen.

Hygienen i deler av hvitfisknæringen er vanskelig og krevende å forbedre. Dårlig økonomi, manglende kompetanse og vilje til å følge regelverket gjør det vanskelig å oppnå forbedringer gjennom tilsyn.

Oppdretterne bruker en del lakselusmidler og noen legemiddelkombinasjoner og doseringer utenfor det anbefalte. Vi har ingen indikasjoner på at dette har noen betydning for mattryggheten. Likevel er det en utvikling vi følger tett slik at det ikke utvikler seg til et problem.

Tilbudet av marine oljer av mindre tradisjonelle råstoff og som ikke er varmebehandlet øker. Overvåking viser at disse ofte ikke er tilstrekkelig rensset for fremmedstoff. Vi fortsetter derfor å rette overvåkingen mot slike produkter.

Planer

Hovedansvaret for å ordne opp i hygieneproblemene i deler av hvitfisknæringen ligger hos aktørene. Vi skal risikoklassifisere virksomhetene og følge opp de med størst problemer med

opptrappende virkemiddelbruk. I tillegg til dialog med næringen skal vi i oppfølgingen prioritere grunnleggende forhold som må være på plass for å sikre god hygiene - driftsrutiner, renhold, personlig hygiene og internkontroll.

Vi skal øke kunnskapen og utvikle forvaltning av nye marine produkter og arter med vekt på tang og tare.

Vi skal kartlegge innhold av fremmedstoff i breiflabb, rødspette, lyr og snabeluer. Resultatene blir rapportert og håndtert våren 2019. Overvåkings- og kartleggingsprogrammet på radioaktivitet i oppdrettsfisk skal være klar i løpet av våren 2017.

Norsk skjellproduksjon er annerledes enn europeisk, men regelverket er det samme. Vi fortsetter derfor påvirkningsarbeidet av EU-regelverket for at det skal passe norske skjellproduksjon. Vi skal også tilpasse produksjonen slik at norske skjellprodusenter i større grad oppfyller sine forpliktelser.

DRIKKEVANN

Kvaliteten på drikkevannet er generelt god og mer enn 90 prosent av befolkningen er tilknyttet vannverk som leverer trygt vann. Mange vannforsyningssystemer er likevel sårbare fordi de har ledningsnett som er gamle og utsatt for lekkasjer. For å sikre fortsatt godt drikkevann til forbrukerne følger vi opp vedlikeholdsplanene og arbeider aktivt for at kommuner skal ta mer drikkevannshensyn i sine langsiktige planer.

Mål

Alle skal ha trygt drikkevann i tilstrekkelige mengder

- Vannverkseiere skal sikre nok trygt drikkevann på kort og lang sikt
- Vannforsyningssystemene skal sikres bedre og ha god leveringssikkerhet
- Store og små vannverkseiere skal vite om og følge den nye drikkevannsforskriften

Resultater

Drikkevannskvaliteten er generelt sett god. Svært få av oss blir syke av vannet som kommer ut av kranen. 9 av 10 nordmenn er tilknyttet vannverk som leverer trygt drikkevann. Det viser rapporteringen til oss fra vannverkseierne. Noen er imidlertid tilknyttet små vannverk som leverer til mindre enn 50 mennesker. Siden de ikke må rapportere til oss vet vi lite om drikkevannet de leverer.

Å sikre trygge drikkevannskilder er utfordrende. Nye bolig- og fritidsområder, nye veier, ferdsel i utmark og klimaendringer utsetter mange drikkevannskilder for økt press og fare for forurensing. Derfor må vannverkseierne tilpasse seg og gjøre store investeringer for å opprettholde samme sikkerhet. Kommunene må i tillegg etablere hensynssoner ved råvannskilder som skal benyttes til drikkevann i sine reguleringsplaner. Siden trygt vann er en så viktig ressurs i samfunnet og i folks hverdag, deltar vi aktivt i regionale planforum som behandler planer som kan berøre vannforsyningen for å sikre at hensynet til nok trygt drikkevann blir ivarettatt.

Fornyning av vannledningsnett går for sent

Det er meldt inn ca. 51 200 km vannledninger. For å hindre elding og fare for forurensing, må ledningsnett systematisk skiftes ut. Fornyning av vannledningsnett er en stor og kostbar oppgave. Fagmiljøene mener utskiftingen ikke går raskt nok, slik at det er et stort etterslep.

Mattilsynet er sektormyndighet på vannområdet. En internrevisjon av virkemiddelbruken vår viste at vi ikke bruker virkemidlene våre godt nok. Kort sagt må vi bruke mer av de strengeste virkemidlene våre for å sikre målet om nok trygt drikkevann. Det akter vi å gjøre, selv om de innebærer å pålegge vannverkseiere investeringer i mange million- og milliardklassen.

«De aller fleste får trygt drikkevann»

Leveringssikkerheten må bli bedre

Trygg vannforsyning krever ikke bare rent vann, men også nok vann, god beredskap og gode rutiner. Det var flere episoder som kunne gitt store problemer for vannforsyningen. På Sør- og Østlandet var det strømutfall flere steder som kunne ført til stans i vannforsyningen. Det var også brudd på hovedvannledninger som førte til at folk ble uten vann flere steder.

Vi gjennomførte revisjoner av beredskapen ved ca. 500 vannforsyningssystem. Resultatene og rapporten er klar i mai 2017. Imidlertid vet vi at flere vannverkseiere må styrke leveringssikkerheten for å kunne levere nok trygt drikkevann også i fremtiden – selv om det koster mange milliarder. For eksempel har Oslo kommune planer om å hente vann fra Holsfjorden (del av Tyrifjorden) i tillegg til vann fra dagens råvannskilder.

Kvaliteten på vannverksdataene må bli bedre

Gode vannverksdata er viktig for å dokumentere vannkvalitet, leveringssikkerhet og risikohåndtering. Kvaliteten på vannverksdataene er ikke god nok. Det gjør det vanskelig for oss å ivareta Norges internasjonale rapporteringsforpliktelser og å følge opp vannverk i faresonen.

En av hovedårsakene til dårlig vannverksdata ligger i rapporteringssystemet. Vi har forbedret og forenklet noe, men er ikke kommet i mål. Vi fortsetter forenklings- og forbedringsarbeidet. Samtidig må vannverkseierne sørge for at alle ansatte har nødvendig kunnskap for å drive vannforsyningssystemet på en god måte, og at informasjonen de gir til oss har riktig kvalitet.

Ny drikkevannsforskrift gir strengere krav til vannverkseierne

Ny drikkevannsforskrift trådte i kraft mot slutten av 2016. Målet er at den skal bidra til å sette vannverkseierne i bedre stand til å møte utfordringene med økt press på drikkevannskildene, vannledningsnett i dårlig stand og utilstrekkelig leveringssikkerhet. Forskriften innebærer dessuten at kommuner og fylkeskommuner får en tydeligere plikt til å ta drikkevannshensyn i samfunnsplanleggingen.

Utfordringer

Vannforsyningssystemene må rustes bedre for å møte fremtiden. Beskyttelse av vannkildene mot forurensninger, vannledningsnett som ikke blir vedlikeholdt i tilstrekkelig grad og mangelfull leveringssikkerhet, vil være utfordringer i flere år framover.

Vannverkseierne må i større grad hindre uautorisert tilgang til data- og styringssystemer, og sørge for at kvaliteten på data de rapporterer til Mattilsynet blir bedre.

Planer

Vi skal følge opp vannverkseiere som ikke ivaretar sitt ansvar og bruke virkemidlene som er nødvendige for å få oppnå resultat.

Vi skal lage en langsiktig plan for å følge opp vannverkens leveringssikkerhet, og vi skal prioritere å følge opp resultatene fra tilsynskampanjen på beredskap.

Vi skal gjøre den nye drikkevannsforskrift kjent, og berede grunnen slik at eierne av små vannforsyningssystem er kjent med og følger de nye kravene som gjelder for dem.

SMILEFJESTILSYN

Smilefestilsyn var årets største satsing. Målet var å gi forbrukerne lett tilgjengelig og oppdatert informasjon om resultatet av våre tilsyn på serveringssteder over hele landet. I løpet av årets første 8 måneder var alle registrerte serveringssteder besøkt og serveringsstedene viste stor iver i å rette opp feil og mangler raskt.

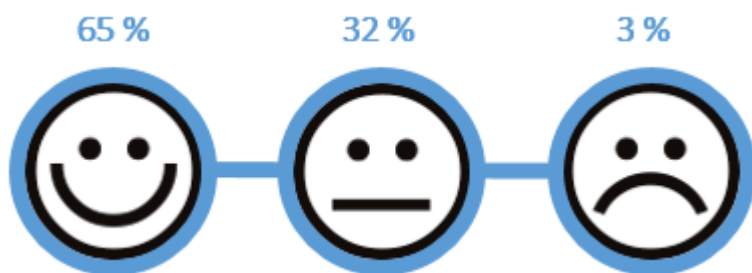
Mål

Forbrukerne skal vite om det servers trygg mat på serveringsstedet

- Resultatene fra våre tilsyn skal være lett tilgjengelig for forbrukerne
- Serveringsstedene skal servere trygg mat
- Andelen smilefjes skal være stor

Resultater

Vi kontrollerte om lag 7 500 serveringssteder minst én gang og publiserte resultatene med smilefjessymboler. Flere av disse har fått tilsyn to ganger ettersom vi bruker en tilsynsfrekvens på 8 måneder i oppstartsfasen. Til sammen ble dette 11 000 smilefjestilsyn. Vi erfarte at serveringsstedene rettet raskt opp feil og mangler. Fordeling av smilefjessymboler på landsbasis ble:

Figur 4 Prosentvis fordeling smilefjessymboler.

Vi fant de fleste avvikene i forbindelse med de nye obligatoriske merkekrav om allergenmerking i menyene. Dernest fulgte mangler ved renhold av lokaler, internkontroll og håndvask. Best resultat var det i Møre og Romsdal og trøndelagsfylkene der smilefjestilsyn har vært praktisert tidligere.

Siden Matinformasjonsforskriften krever at opplysninger om allergener i ikke-ferdigpakket mat skal være skriftlig tilgjengelig direkte for forbruker, var tilsyn med opplysninger om allergener en del av smilefjestilsynet. Vi fattet 1 690 vedtak om mangelfulle opplysninger av allergener. I region Stor-Oslo hadde ca. 2/3 av virksomhetene avvik på dette punktet.

Innføring av smilefjes i serveringsnæringen har oppfylt forventningene i innføringsperioden. Det er stor interesse fra medier landet rundt. Siden oppstarten har vi registrert over 1000 unike oppslag, de aller fleste med fornøyde innehavere som viser fram smilefjesplakaten i lokalavisa. Mange medier rapporterer fortsatt jevnlig på lokale serveringssteder og hvilket smilefjessymbol de er tildelt av Mattilsynet. Serveringsstedene har skjerpet seg, utbedrer raskere eventuelle feil og mangler. Det tekniske tilsynsverktøyet fungerer bra og ordningen virker effektiviserende. Samtidig er det viktig å utvikle ordningen slik at den bidrar til stadig bedre mattrygghet.

Utfordringer

Smilefjesordningen stiller store krav til at vi fører tilsynet likt på alle serveringssteder og over hele landet.

Planer

Vi skal evaluere smilefjestilsynet og gjennomføre en brukerundersøkelse hos både smilefjesvirksomhetene og forbrukere. Det vil gi oss kunnskap, og resultatene skal vi bruke for å videreutvikle ordningen. Vi skal bruke erfaringene vi har gjort oss i videre arbeid med digitalisering og tilsyn på stedet og forbedring av det generelle tilsynsarbeidet.

«Vi leverte tilgjengelig informasjon om 7 500 serveringssteder»

PLANTER, FISK OG DYR

Plante- og dyrehelsen er stadig blant de beste i verden, mens akvakulturnæringen har sykdoms- og velferdsutfordringer.

Kort statusbeskrivelse

Mattilsynet arbeider for å fremme god helse hos planter, fisk og dyr. Helsetilstanden hos planter og dyr i Norge er god. I matkjedens vei fra jord til bord brukes det derfor lite plantevernmidler og medisiner, sammenlignet med de fleste andre land. Med en økende matimport, delvis drevet av prisnivå, blir forbrukerne stadig mer bevisst disse fortrinnene i innenlands matproduksjon.

Det er ønske om stor vekst i akvakulturnæringen. Helse- og velferdsproblemene hos oppdrettsfisken er fortsatt et hinder og må løses for at det skal bli bærekraftig vekst.

Effektindikatorer og samlet vurdering av måloppnåelse

Effektindikator	Måloppnåelse	Vurderinger
Antall skadegjørere på EPPOs A2-liste som regnes som forekommende i Norge.	Tilfredsstillende	Trenden de siste fem årene viser en nedgang i antall påviste listeførte planteskadegjørere. Vi har få sykdomsutbrudd sammenlignet med andre europeiske land.
Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer på oppdrettsfisk og viltlevende fisk.	Ikke tilfredsstillende	Antallet utbrudd av listeførte fiskesykdommer er fremdeles høyt Pankreassykdom (PD), Infeksiøs lakseanemi (ILA), problemene med å holde lave lakselusnivå i gir størst grunn til bekymring. Lakselus og nye behandlingsmetoder har også gitt problemer med fiskevelferden. Dødeligheten er fortsatt høy.
Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer på domestiserte og viltlevende landdyr	Tilfredsstillende	Norge har generelt god dyrehelsestatus sammenlignet med andre land. Målet har vært å holde sykdomssituasjonen på et stabilt lavt nivå. Antallet utbrudd av listeførte smittsomme dyresykdommer har vært stabil i perioden 2011-2016.

Vi vurderer at målet om fortsatt god helsetilstand stort sett er oppnådd når det gjelder planter og dyr. Det er en konstant utfordring å hindre at smittestoff og skadegjørere som vi har lite av kommer inn over grensene med den økte importen. Bevissthet om farene blant publikum og næringsutøvere er viktig.

Helsetilstanden hos oppdrettsfisk er fortsatt preget av for mange sykdomsutbrudd blant annet av PD og ILA. Gjentatte behandler med legemidler og ikke-medikamentelle metoder mot lus av allerede svekket fisk gir for høy dødelighet og dårlig fiskevelferd. Der er stor variasjon i dødeligheten. Undersøkelser viser at halvparten av merder i perioden 2009-2015 hadde mindre enn 10 prosent dødelighet. Dette viser at det er mulig for næringen å få ned dødeligheten.

Strategiske grep og prioriteringer

Biologien er i stadig endring, og kjenner ingen landegrenser. God kunnskap om helsetilstanden hos planter, fisk og dyr – og et samlet miljø - er nødvendig for en fremtidsrettet forvaltning. Til dette trenger vi kunnskapsstøtte fra sterke norske fagmiljøer. Arbeidsdelingen mellom å risikovurdere og risikohåndtere er viktig for tilliten i samfunnet.

Regelverket blir stadig mer harmonisert i Europa. Dette letter bruken for næringsliv, publikum og myndigheter. EUs nye dyreheslov som ble vedtatt i 2016 vil bli en viktig ramme rundt all regulering av dyre- og fiskehelse. Forebyggende arbeid har en stor plass i den nye dyrehesloven. På fiskehelseområdet er Norge en premissgiver, og vi vil prioritere dette regelverksarbeidet i årene fremover.

Helse- og velferdsutfordringene i oppdrettsnæringen kan bare løses gjennom samarbeid med og mellom oppdretterne. Oppdretterne må selv ta et større ansvar for å bedre forholdene. At næringen har god internkontroll, god beredskap og gjennomfører forbyggende tiltak før situasjonen er ute av kontroll er viktig fremover.

Når det gjelder planter og dyr, vil vi fortsatt arbeide for å beholde den gode helsetilstanden. Nye dyrkingsmetoder og driftsformer kan gi ytterligere gevinst for helsen og for miljøet. Integrert plantevern og intelligent gjødsling og ugrassprøyting kan redusere miljøbelastningen i åker og eng. Gradvis sanering av vanlige luftveis- og tarmvirus hos storfe, som husdyrnæringen nå er i gang med, vil gi stor helsegevinst hos dyr og redusere bruken av antibiotika.

PLANTEHELSE

Plantehelsen i Norge er god sammenlignet med andre europeiske land, men økende handel øker risikoen for å få inn nye alvorlige planteskadegjørere. Dette er en trussel for norsk plantehelse.

Mål

Plantehelsen i Norge skal fortsatt være god

- Nye planteskadegjørere skal ikke etablere eller spre seg i landet
- Virksomhetene skal ha fungerende systemer som sikrer god plantehelse

Resultater

Mattilsynet gjennomfører kontinuerlig overvåking og kartlegging av planteskadegjørere.

Av 154 alvorlige skadegjørere som EPPA har på sin A2-liste, er det 14 som er kjent å forekomme i Norge. Av disse er 12 under bekjemping ved utgangen av 2016. To skadegjørere er så spredt i Norge at de ikke er lønnsomme å bekjempe med offentlige midler.

I vedlegg 2 er det en gir fullstendig oversikt funn av skadegjørere i 2016. Det ble gjort funn av pærevisnesjuke (*Candidatus phytoplasma pyri*) for første gang i Norge i 2015, og 2016 var første år med systematisk kartlegging av sykdommen. Det ble påvist smitte i flere klonarkiv, sortssamlinger, i fruktproduksjon og hos en planteprodusent.

Undersøkelser for bakteriebladflekk på jordbær (*Xanthomonas fragariae*) ble gjennomført i bærfelt basert på importerte planter. Sykdommen ble ikke påvist, men den er en av flere skadegjørere som kan komme inn med importerte jordbærplanter.

Ramorum greinvisning (*Phytophthora ramorum*) ble påvist i en lang rekke grøntanlegg med rhododendron, særlig i Bergens-området og langs kysten til Kristiansand. Kontroller av importen, planteskoler og hagesenter viste at det fremdeles er risiko for spredning i omsetningen. Sykdommen kan ligge lenge latent (uten synlige symptom) i plantene, for så å bryte ut senere. I samarbeid med Mattilsynet har nederlandske myndigheter skjerpet inn sitt sertifiseringssystem for eksport til Norge.

Importen av eple- og pæretrær ble overvåket, uten at pærebrann og heksekost ble påvist.

Nye skadegjørere kan følge med import av planter

Blodlus ble påvist i et lukket veksthusforsøk med epletrær. Disse er nå destruert. Trærne var en del av et større parti fra Nederland som var levert til mange fruktprodusenter over hele landet. Stikkprøvekontroll hos noen av disse mottakerne har så langt ikke avdekket flere funn.

Mye arbeid nedlegges fortsatt i kampen mot pærebrann

Grimstad kommune ble ryddet for de mest mottakelige vertplantene til pærebrann. Dette for å etablere en buffersone mot spredning videre oppover langs kysten mot Østlandet, etter at omfattende smitte ble funnet i Kristiansand. I Rogaland ble sykdommen funnet i en ny kommune, Hjelmeland, men påvisningen var i god avstand fra fruktområdene.

FAKTA

European and Mediterranean plant protection organization (EPPA)

EPPA har 51 medlemsland og dekker nesten alle land i Europa og Middelhavsområdet.

EPPAs mål er å beskytte plantehelsen, utvikle internasjonale standarder for å hindre introduksjon og spredning av planteskadegjørere, samt fremme trygge og effektive kontrolltiltak (inkl. plantevernmidler).

EPPAs A2 liste er en liste over karanteneskadegjørere som EPPA anbefaler sine medlemsland å regulere og bekjempe. Lista revideres årlig.

Endringer i regelverket gir større ansvar til virksomhetene

Nye importbestemmelser trådte i kraft i mars, og da ble også ansvaret for kontroll med norsk planteproduksjon overført til virksomhetene. Samtidig publiserte Mattilsynet veiledere for import og for produksjon. Hovedinntrykket er at de største virksomhetene har forstått ansvaret og følger opp, men at det fortsatt er behov for veiledning og oppfølging.

Anleggsarbeid kan spre jordboende planteskadegjørere og ugras

Det ble gjennomført en informasjons- og tilsynskampanje overfor anleggsentreprenører, kommunal forvaltning, Statens Vegvesen og Jernbaneverket. Kampanjen har bidratt til større bevissthet om risikoen for å spre skadegjørere i forbindelse med anleggsarbeid.

Utfordringer

Import av planter gir forbrukere og profesjonelle dyrkere tilgang til et stort varespekter, men en stadig økt internasjonalisering i handelen truer den gode plantehelsen i Norge og gjør tilsynet vårt mer krevende. Det er mange risikofaktorer knyttet til planteimporten:

- Plantene kan ha vært dyrket i flere land før de selges til Norge. Opprinnelsen til plantene kan være uklar og plantenes helsestatus blir dermed også ukjent
- En større andel av importen kommer fra land utenfor Europa. Vanskelig å vurdere smitterisikoen og å treffe de riktige forebyggende tiltakene
- Det er økende interesse for import av eksotiske planter til vinterhager etc. og store trær
- Hastigheten i handelen øker og det er et stort press for å få varene raskt ut i omsetning
- Mange skadegjørere er vanskelig/umulig å oppdage på importtidspunktet

Behov for modernisering av regler for sertifisert produksjon

Sertifiseringsordningen er et viktig verktøy for å sikre at frukt- og bær dyrkere får tilgang på friske planter. Å etablere regelverk for dette er viktig blant annet fordi dagens bestemmelser ikke er tilpasset moderne produksjonsmetoder.

Planer

Det vil fortsatt bli gjennomført landsomfattende undersøkelser for kartlegge og overvåke tilstanden i Norge. Dette inkluderer også nye skadegjørere som nå spres i Europa, deriblant insektet *Thrips setosus* og bakterien *Xylella fastidiosa*.

Det blir jevnlig rapportert om utbrudd av nye skadegjørere i land vi handler med. Vi vil prioritere å regulere nye skadegjørere som kan true skog og grøntmiljø dersom de følger med importsendinger av planter og trevirke. Opphevelse av importrestriksjoner i 2015 for jordbærplanter og eple- og pæretrær medfører økt risiko for å få inn nye planteskadegjørere til norske frukt- og bærhager. I 2017 vil vi gjennomføre en tilsynskampanje for å undersøke hvordan importørene etterlever det nye importregelverket. Vi vil legge spesielt vekt på virksomhetenes mottakskontroll.

Dagens tiltak for forebygging og bekjempelse av pærebrann er ressurskrevende. Mattilsynet har derfor startet en gjennomgang av bekjempelsesstrategien. Endringene vil i hovedsak omhandle regelverk og tiltak for å hindre spredning.

FISKEHELSE OG FISKEVELFERD

Deler av oppdrettsnæringen sliter fortsatt med sykdommer, høy dødelighet, mangelfull beredskapskapasitet og lakselusproblemer. Målet om god fiskehelse og fiskevelferd ble ikke nådd. Vi fortsetter å styrke innsatsen overfor oppdrettsnæringen.

Siden fiskevelferd og fiskehelse henger tett sammen omtaler vi begge deler i dette kapitlet. Fiskevelferd er også omtalt i kapittel «Dyrevelferd og respekt for dyr».

«Risikoen for å få inn nye alvorlige planteskadegjørere øker»

Mål

Fiskehelsen og fiskevelferden skal være god uten nevneverdig bruk av medisiner

- Alle anlegg skal overholde lusegrensene og mengden legemidler som brukes til behandling mot lakselus skal reduseres
- Antall utbrudd av listeførte sykdommer skal reduseres
- Dødeligheten fra utsett til slakting av laksefisk skal være under 10 prosent.
- *Gyrodactylus salaris* skal utryddes fra smittede vassdrag

Resultater – Målet om god helse og velferd hos fisk er ikke oppnådd

Norge er fremdeles verdens største produsent av atlantisk laks, og produksjonen er på over 1,2 millioner tonn. Det siste året har produksjonen gått ned, og hovedårsakene er lakselus og sykdommer.

Fortsatt alvorlig lakselussituasjon

Lakselussituasjonen var også i 2016 vanskelig. Selv om vi ser noen lyspunkter er det ikke sikkert det blir enklere i årene framover.

Lakselusnivået på landsbasis var på våren og sommeren noe høyere enn i 2015, men utover høsten var nivået i snitt lavere enn foregående år. Nivåene varierer fra fylke til fylke og mellom ulike områder i fylkene.

De største forskjellene fra 2015 var langt lavere nivåer i Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal og dramatisk høyt i enkelte områder og anlegg i Sør-Trøndelag. Det var markant økning på Helgeland i Nordland tidlig på høsten, og for første gang på seks år måtte oppdretter behandle med legemidler i Vest-Agder. I Troms og Finnmark er det fremdeles betydelig mindre lus enn lenger sør. Vi avdekket enkelttilfeller med svært omfattende lakselusskader på oppdrettslaksen. I tillegg til lidelser åpner slike skader for andre infeksjoner.

Det var få rapporter om lakselus over den lovlige grensen, men mange oppdrettere greide ikke å overholde grensen gjennom hele året. Over halvparten brøt den lovlige lusegrensen én eller flere ganger. De fleste var over kun noen få ganger, men mange anlegg brøt grensen gjentatte ganger.

Kravet om telling i minst halvparten av merdene er ikke tilpasset dagens situasjon med omfattende enkeltmerdbehandling. Det åpner for telling og rapportering fra den halvparten av merdene som er behandlet sist og har minst lus. Vi får dermed ikke et riktig bilde av den samlede lusesituasjonen i anlegget selv om forskriften er fulgt. Vi har derfor foreslått at det skal telles i alle merder hver uke.

Over halvparten av anleggene lå i perioder tett opp under den lovlige grensen, med stor fare for at situasjonen kom ut av kontroll. Det er særlig mot slutten av produksjonen problemene med å ha kontroll er størst. Vi ser det er langt igjen før målet om at alle anlegg overholder lusegrensene blir oppnådd.

I 2015 tok vi i bruk det strenge virkemiddelet om midlertidig redusert produksjon i anlegg med langvarige og alvorlige lakselusproblemer. I fjor fattet 10 slike vedtak mot 20 året før. Vi ser virkemiddelet har bidratt til økt respekt for alvorlige brudd på lusegrensen og mange iverksetter tiltak eller slakter ut tidligere på eget initiativ. Fremdeles er det likevel mange oppdrettere setter i verk tiltak for sent og aksepterer brudd så lenge de ikke får vedtak.

FAKTA

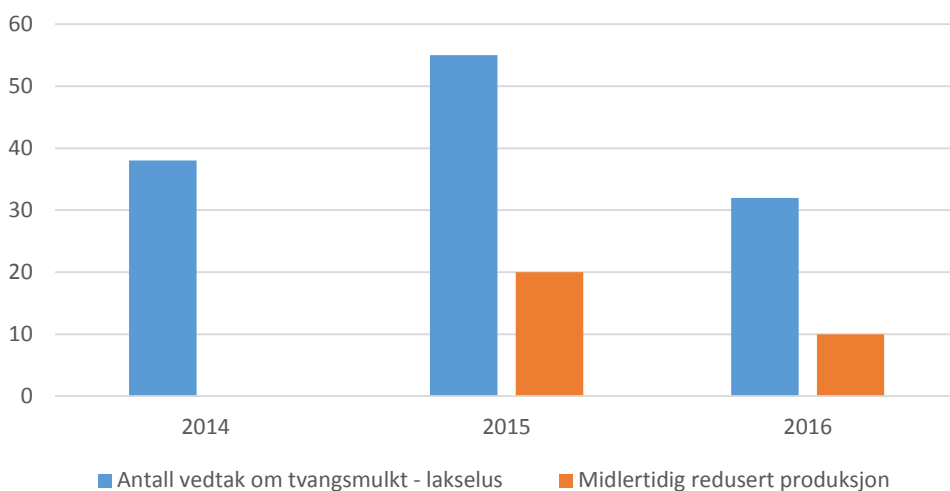
Det skal hele tiden være færre enn 0,5 voksne hunnlus per fisk i oppdrettsanlegget. 0,5 og mer er ulovlig.

Oppdrettere skal telle lakselus hver uke og rapportere til Mattilsynet.

28 000 ukesrapporter om lakselus.

4,3 % rapporter var over lovlig grense (5,7 % i 2015 / 8,5 % i 2014)

370 av 650 anlegg var over lovlig grense en eller flere ganger (390 i 2015)

Figur 5 Antall vedtak om tvangsmulkt i medhold av lakselusforskriften 2014-2016 og vedtak om midlertidig redusert biomasse.

Redusert bruk av legemidler mot lakselus

Forbruket av lakselusmidler har vært høyt siden 2009. Resistensproblemer gjør at midlene nå har liten effekt. I 2016 tok oppdretterne for alvor i bruk mekaniske metoder mot lakselus. Det resulterte i at forbruket av legemidler mot lakselus målt i kilo gikk betydelig ned sammenlignet med 2015. Forbruket er imidlertid fortsatt høyt. Selv om målet om redusert legemiddelbruk ble oppnådd, gjenstår det mye før oppdretterne har kontroll uten nevneverdig bruk av legemidler. Vi forventer oppdretterne fortsetter utviklingen mot en mest mulig medikamentfri bekjempelse av lakselus.

Norsk oppdrett bruker svært lite antibiotika (212 kilo), og bruken gikk ytterligere ned. Mengden antibakterielle midler som har blitt solgt de siste årene tilsvarer at anslagsvis 0,5-1 prosent av fisken ble behandlet med en antibiotikakur.

Mattilsynet fortsatte gjennomføringen av tilsynskampanjen rettet mot oppdrettsnæringens bruk av legemidler - Legemiddelkampanjen. Målet er å sikre forsvarlig bruk og gjøre aktørene bevisst på ansvaret de har for dette. Vi førte tilsyn med fiskehelsepersonell og oppdrettere, og kom omtrent halvveis i kampanjen. Vi påviste avvik under de fleste tilsynene. Kampanjen avsluttes i 2017, men vi så konkrete resultater av kampanjen. Bruken av flere midler samtidig, såkalte kombinasjonsbehandlinger, gikk kraftig ned. I tillegg førte informasjon og veiledning til at bruken ble mer riktig og i mange tilfeller redusert.

Nye løsninger ga velferdsproblemer

2016 var året da mekaniske behandlinger mot lakselus ble brukt i stor skala i stedet for legemidler. Det ble gjennomført mer enn 1100 mekaniske behandlinger – mer enn femdobling fra 2015. Dette er en positiv utvikling, men den har samtidig ført til dårligere fiskevelferd.

Bekjempelse av lakselus innebærer nå enda mer og oftere røffere håndtering. I tillegg skader fører det til økt dødelighet og store tap for oppdretterne. Vi fikk inn nær 400 meldinger om hendelser med dårlig velferd, skader og dødelighet under og etter avlusing. Økningene i meldinger skyldes flere mekaniske behandlinger og at vi informerte oppdretterne om meldeplikten ved slike hendelser. Utvikling av andre nye driftsmetoder har også ført til fiskevelferdsproblemer. Bruk av triploid (steril) laks er et eksempel på dette.

Det er positivt at oppdretterne utvikler nye driftsmetoder. Utviklingen kom likevel for sent i gang, og for mange dårlige utprøvde metoder er tatt i bruk i stor skala uten at effekten på fiskens velferd er dokumentert. Personell med kunnskap om biologi og fiskevelferd burde vært koblet inn tidligere i utviklingen for å sikre at fisken tåler håndteringen. Selv om det blir gjort mye bra, gjenstår det mye før oppdretterne løser luseproblemet uten negative helse- og velferdskonsekvenser.

Vi opprettet en egen kompetansegruppe for å møte utfordringen med nye metoder på en effektiv måte. Gruppen har sørget for god oversikt over metoder og utstyr som prøves ut, en enhetlig håndtering av saker og veiledet brukerne om kravene som gjelder. Det har bidratt til at utprøvingen har kommet inn i mer ordnede former.

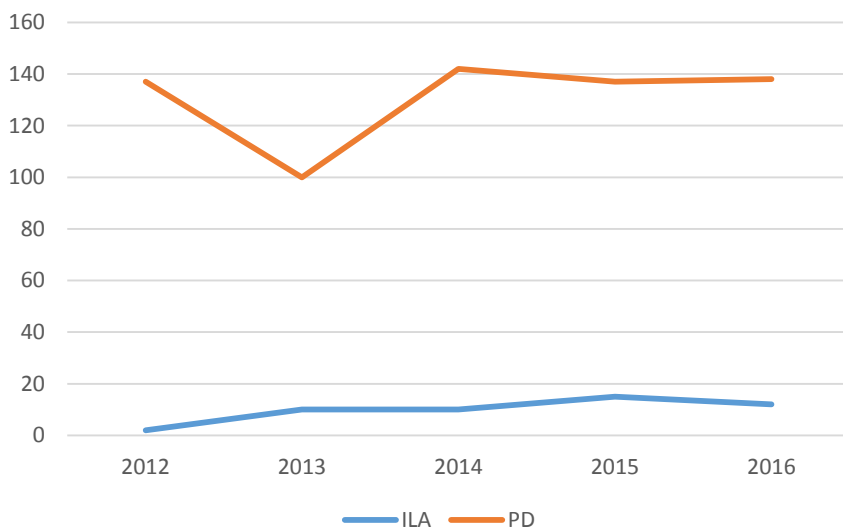
Rensefisk er viktig og mye brukt tiltak mot lakselus. Produksjonen og bruken økte og var et viktig bidrag til mer miljøvennlig kontroll av lakselus. Vi mangler data for tap og dødelighet hos rensefisk, men det er allment kjent at en stor andel av rensefisken dør eller går tapt på annen måte i løpet av en produksjonssyklus. Velferden for rensefisk er ikke god nok. Det er også vanskelig og utfordrende å føre tilsyn med rensefisk.

Utfordringer med ILA i Nord-Norge og PD er fortsatt et stort problem

Det var 12 ILA-utbrudd - tre færre enn året før. Særlig Nordland har vært hard rammet de siste årene. Vi prioriterte bekjempelse og forebygging høyt. Konsekvensen og nødvendige tiltak for å bekjempe sykdommen er langt større i områder der naboanlegg har fisk av ulik størrelse enn der det er samordnet braklegging for grupper av anlegg.

Pankreassykdom (PD) er fortsatt en av de mest alvorlige sykdommene i oppdrettsnæringen. Den fører til lidelser for fisken og store økonomiske tap for enkeltoppdrettere og en samlet næring. Antall utbrudd var 138 - omtrent på samme nivå som tidligere. Målsetningen om å holde områdene nord for Sør-Trøndelag fri for PD ble i hovedsak oppnådd, men det var tilfeller av SAV 2 nord for Sør-Trøndelag. Dette gir grunn til bekymring. Å forvalte to ulike varianter av sykdommen, med strengere tiltak nord for en definert grense, er krevende.

Målsetningen om å redusere antallet utbrudd av listeførte sykdommer som ILA og PD er ikke oppnådd.

Figur 6 Utviklingen av antall tilfeller av ILA og PD per år 2012 – 2016 (kilde: Veterinærinstituttet).

PD- og ILA-situasjonen er i ferd med å bli en hindring for lakseeksporten. Stadig oftere blir fiskehelsekrav med henvisning til OIE-standarder brukt av andre land for å regulere markedsadgangen.

Lakselus, sykdommer og stor dødelighet gjør at produktiviteten har gått ned

Svinnet i oppdrettsnæringen har de siste årene ligget stabilt på 20 prosent viser analyser fra Kontali Analyse AS. Beregnet dødelighet for generasjonene fra 2011 til 2014 var også relativt stabilt på ca. 15,5 – 17,5 prosent. Målsetningen om å redusere dødeligheten til under 10 prosent ble ikke oppnådd.

FAKTA

ILA (Infeksiøs lakseanemi) er en alvorlig smittsom sykdom.

Bekjempes med utslakting og to måneders braklegging av områder.

2016: 12 utbrudd/8 i Nordland

2015: 15 utbrudd /12 i Nord-Norge (9 i Nordland).

FAKTA

PD (pancreas disease) er en av de mest alvorlige sykdommene i oppdrettsnæringen i dag. Den fører til økt dødelighet, økt mottakelighet for andre sykdommer, vanskeligere å ha lakseluskontroll, dårligere tilvekst, forlenget produksjonstid og skader på filet som gir betydelig redusert verdi på slaktet fisk.

PD kan ikke behandles med medikamenter. Godkjent vaksine har begrenset virkning. PD i Norge forårsakes av virusvariantene SAV 3 og SAV 2. Sykdommen smitter ikke til menneske.

2014-generasjonen som ble ferdig slaktet i 2016, viste at slaktevolumet, snittvekten på slaktefisk og utbyttet per utsatt fisk, gikk ned. Snittvekten på fisk som gikk tapt var det høyeste siden 2000-generasjonen.

Færre fisk dør tidlig i produksjonsfasen. I stedet dør mye stor fisk pga. økt bruk av mekaniske avlusninger. Prognosene tyder på at den negative trenden fortsetter for 2015-generasjonen.

Tabell 3 Utviklingen av produktivitet og svinn for atlantisk laks 11G – 15G (kilde: Kontali Analyse AS).

Atlantisk laks	11G	12G	13G	14G	15G
	(Fisk satt ut i 2011)	(Fisk satt ut i 2012)	(Fisk satt ut i 2013)	(Fisk satt ut i 2014)	(Fisk satt ut i 2015) *
Antall fisk satt ut	280 500	282 000	292 500	302 500	310 500
Svinn** i %	22,03	19,52	20,82	20,27	21,45
Estimert gj.vekt på fisk ved svinn	1,25	1,61	1,85	1,91	1,85
Slaktevolum (tonn sløyd fisk)	1 010 300	1 039 500	1 081 800	1 055 000	1 036 400
Estimert slaktevekt (kg sløyd fisk)	4,62	4,58	4,67	4,37	4,24
Utbytte (kg sløyd fisk) / antall fisk satt ut	3,60	3,69	3,70	3,49	3,34

*15G er ikke ferdig slaktet i 2016. Tallene for 15G er derfor foreløpige prognoser.

** Svinn er differansen mellom antall fisk satt ut og antall fisk som er slaktet og godkjent, og inkluderer død fisk, fisk som er destruert, rømt, utkast ved slakteri / transport, tatt av predatorer og uregistrert svinn.

Dødeligheten i anleggene varierer og analyser viser at de fleste har lav dødelighet. Havforskningsinstituttet har beregnet hvordan den samlede dødeligheten på merdnivå fordeler seg etter at laksen har stått 15 måneder i sjøen på laks satt ut i sjøen i 2009 – 2015. Resultatene viser:

- Dødelighet på mindre enn fem prosent i ca. en femtedel av alle merdene.
- I ca. halvparten av merdene var dødeligheten mindre enn ti prosent.
- En femtedel av merdene hadde en samlet dødelighet på 20 prosent eller mer.

Vi mener dette viser at det er fullt mulig å få til en betydelig reduksjon av dødeligheten i norsk lakseoppdrett.

Tilsyn

Tilsynsaktiviteten med 3436 var som i 2015. Tilsynet er mer ressurskrevende og krever mye forberedelse og oppfølging. Vi konsentrerte oss om oppdrettere med størst lakselus- og sykdomsproblem. Det er utfordrende å følge opp utvikling av nye behandlingsmetoder. Vi brukte mer ressurser på driftsplangodkjenning for å sikre gjennomføring av rutiner med regelmessig og koordinert brakklegging av grupper av anlegg. Vi opprettholdt den økte innsatsen for å håndtere ILA-epidemien i Nord-Norge.

Vi veiledet og jobbet mye med å få oppdretterne til å ta det ansvaret de har. Vi kommuniserte tydelig at vi bruker strenge virkemidler ved alvorlige regelverksbrudd. Syv saker ble politianmeldt, og vi fattet flere vedtak om overtredelsesgebyr på tilfeller der oppdrettsfisk hadde vært utsatt for alvorlige lidelser.

Vi har grunn til å tro at innsatsen vår ved sykdomsutbrudd og oppdretternes lakselusbekjempelse bidro til å bremse den negative utviklingen. I oppfølgingen la vi større vekt på internkontroll og virksomhetenes arbeid med styring og forbedring av fiskehelse og fiskevelferd, men kom ikke i gang med konserttilsyn. Forslag til forenklinger og forbedringer av akvakulturdriftsforordningen ble hørt, men er ikke fastsatt. Endringene vil legge til rette for at virksomhetene tar et større ansvar for å bedre fiskehelse og -velferden gjennom internkontrollarbeid.

Vi lanserte nettjenesten *Fiskehelse* i samarbeid med BarentsWatch. Nettjenesten ble godt tatt imot og er mye brukt. Det er et godt verktøy for å følge utviklingen av lus, PD og ILA samlet og hos hver enkelt oppdretter.

Positiv utvikling i bekjempelsen av *Gyrodactylus salaris*

Parasitten ble ikke påvist i nye vassdrag. Vi gjennomførte sammen med Miljødirektoratet planlagte tiltak som behandlinger i Skibotnregionen av Skibotnelva og Signaldalselva.

Ingen vassdrag ble friskmeldt. Flere regioner (Vefsn, Lærdal, Rauma, Skibotn) er behandlet, men det har ikke gått lang nok tid uten påvisning til at de har blitt friskmeldt. Lærdalselver og flere vassdrag i Vefsn-regionen ligger an til å bli friskmeldt i 2017 forutsatt at parasitten ikke påvises.

Målet om at parasitten ikke skal spres til nye regioner er oppnådd. Med forbehold om at parasitten ikke påvises på nytt i behandlede vassdrag, vil vi om kort tid ha avgrenset og redusert smitten til to regioner. Da gjenstår Drammensregionen og Drivaregionen med til sammen syv vassdrag.

Utfordringer

Lakselus vil fortsatt være den største utfordringen i årene framover. I tillegg må problemene med PD og ILA, høy dødelighet og mangelfull beredskapskapasitet løses. Dette er problemer næringen har hatt lenge, men som fremdeles er store og må ses i sammenheng. Bedret fiskehelse og fiskevelferd er avgjørende for å lykkes med en bærekraftig vekst. Det blir også et stadig viktigere grunnlag for å sikre god markedsadgang.

Selv om mye positiv utvikling skjer hos enkeltaktører, mangler aktørene en felles strategi som fungerer i praksis for å bedre situasjonen. Dette handler om holdninger og vilje til å investere i bedre løsninger i tide, et systematisk forbedringsarbeid og å gjennomføre tiltak før situasjonen er kritisk. Samarbeidet mellom aktørene om koordinert drift og beredskap må bli bedre.

Nye løsninger og metoder som bidrar til bedre forebygging og kontroll med lus og sykdommer må utvikles og tas i bruk samtidig som fiskevelferden må ivaretas på en god måte. Det er betenkelig at mange oppdrettere gjennomfører mekaniske avlusninger hver eneste uke.

Lakselusproblemene har ført til driftsformer som baserer seg på flytting av sjøsatt fisk over store avstander. Flytting av fisk produsert i ubehandlet sjøvann er en driftsform som gir stor risiko for spredning av sykdommer.

Å hindre at PD sprer seg og etablerer seg i nye områder er utfordrende både for oppdretterne og Mattilsynet. Dagens strategi gjør at enkelte oppdrettere noen ganger må betale en høy pris for å opprettholde en smittefri status som kommer andre til gode. Næringen og myndighetene mangler positive virkemidler som stimulerer til rask utslakting. Vi mener det er behov for tiltak som kan gi en kompensasjon til de som rammes.

Etableringen og oppfølgingen av det nye forvaltningssystemet med produksjonsområder der lakselus er indikatoren for å regulere produksjonen, blir krevende både for oppdretterne og forvaltningen. Kvaliteten på lusedata fra oppdrettsanleggene og overvåkningsprogrammet på villfisk er avgjørende for legitimiteten og tilliten til ordningen. Den forutsetter at vi følger tett opp og håndhever strengt regelverket overfor de med størst lakselusproblemer. Vi må også revidere regelverket i lys av den nye ordningen, utviklingen av resistens og nye metoder for å kontrollere lusesituasjonen i anleggene.

Utfordringene og den raske utviklingen i oppdrettsnæringen stiller store krav til kompetansen vår og evnen til å effektivisere tilsynet. Vi har utfordringer med å rekruttere og beholde kompetente medarbeidere.

Planer

Vi prioriterer lakselustilsynet – spesielt overfor de med høye lakselusnivåer og velferdsproblemer. Oppfølgingen skal bidra til at oppdretterne gjennomfører systematiske forbedringer av fiskevelferden generelt og ved bruk av nye metoder spesielt. Vi vil videreutvikle og forsterke dagens forvaltning med midlertidig reduksjon av produksjon. Arbeidet med ny lakselusforskrift er startet, og vi tar sikte på at en ny forskrift trer i kraft fra 2018.

FAKTA

Gyrodactylus salaris er liten parasitt som setter seg fast på huden til lakseyngel.

Den lever og formerer seg i ferskvann og brakkvann, men dør raskt i vanlig saltvann.

Parasitten kan føre til at hele bestander av villaks i smittede elver går tapt.

Tilsynskampanjen på bruken av legemidler avsluttes i 2017, og vi vil vurdere tiltak når resultatene er klare.

Vi fortsetter arbeidet med sykdomsforebyggende tiltak som bedre struktur på oppdrettslokaliteter, koordinert brakklegging og redusert flytting av sjøsatt fisk gjennom aktiv bruk av driftsplangodkjenninger.

Vi skal videreføre samarbeidet med Miljødirektoratet i bekjempelsen av *Gyrodactylus salaris*.

En ny PD-forskrift blir sendt på høring, og vi vil følge den opp når den er på plass.

Vi fortsetter forenklingsarbeidet med regelverket i retning av mer generelle krav og større vekt på internkontroll. I samarbeid med Fiskeridirektoratet vil tilsynet også konsentrere seg om internkontrollsystemet. Vi skal være tydeligere på ledelsens ansvar for at det arbeides systematisk med forbedring av fiskehelsen og fiskevelferden. Vi vil også utvikle rutiner for konserntilsyn.

Vi skal utrede om det er faglig grunnlag for å innføre en indikator for sykdom og vurdere hvordan egnede indikatorer kan brukes for utvikle forutsigbare kriterier for når vi kan si ja til økt produksjon på lokaliteter og i områder.

Vi vil effektivisere saksbehandlingen av etablerings- og utvidelsessøknader slik at vi får frigjort ressurser til mer tilsyn på merdkanten. Vi fortsetter med å etablere tilsynsteam på utfordrende områder for å styrke kompetansen.

Arbeidet i OIE og EU-fora fortsetter for å sikre Norge markedsadgang og fortsatt gjennomslag på fiskehelse- og velferdsområdet i internasjonal regelverksutvikling.

DYREHELSE

Friske dyr gir god dyrevelferd, lavt medisinforbruk og god produksjonsøkonomi i husdyrholdet. Siden andre land har sykdommer vi er spart for eller har greid å kvitte oss med, er det viktig at innførselen av dyr er så lav som mulig. Kjæledyr kan lovlig reise fra EU og tredjeland til Norge. Dette er allikevel en risiko da de kan ta med seg parasitter og smittestoff som vi ikke har.

Mål

Dyrehelsen i Norge skal fortsatt være god

- Alle som eier dyr skal gjennom god smittebeskyttelse hindre spredning og innførsel av sykdom
- Nye dyresykdommer skal ikke etablere seg i Norge

Resultater

Vi gjennomfører løpende overvåking og kartlegging av en rekke smittsomme sykdommer hos dyr. Noen av dem kan også smitte til mennesker (zoonoser).

Vi har påvist flere nye parasitter hos innførte hunder. Dette gir grunn til bekymring. Også i alpaka- og lama-besetninger har vi hatt påvisninger av behandlingsresistente parasitter som er kjent fra landene disse dyra er importert fra.

Mattilsynet registrerte 646 mistanker om smittsom sykdom i 2016. 450 av disse gjaldt smittsom sykdom hos dyr. I 232 tilfeller ble mistanken bekreftet. Disse er alle håndtert og fulgt opp lokalt.

En oversikt over påviste smittsomme sykdommer hos dyr i 2016 står i vedlegg 2 – effektindikatorer.

«Vi har fortsatt mindre smittsom dyresykdom enn de fleste andre land»

Innførsel av dyr til Norge

Vi informerer publikum om farene av nye smittestoff og parasitter når kjæledyr innføres til landet. Kjæledyrkalkulatoren på våre nettsider brukes mye, vi har etablert egen svaretjenestetelefon og en Facebookside med informasjon og tilbakemeldinger. Vi undersøker antistoffer mot rabies på en del hunder som innføres lovlig til landet. Urovekkende mange av dem har ikke beskyttende antistofftiter, noe som for noen kan bety at vaksinasjonsattestene ikke er ekte.

Husdyrorganisasjonenes samarbeidsorgan KOORIMP stiller tilleggskrav ved import utover hva regelverket krever, og er en viktig kunnskapsformidler. Det er fortsatt svært få husdyr som innføres.

Tilsyn med dyrehelsepersonell

Mattilsynet mottar et stigende antall bekymringsmeldinger om arbeid utført av dyrehelsepersonell, både for matproduserende dyr og for sports- og familiedyr. Vi følger opp disse med tilsyn. Ingen veterinærer er fratatt autorisasjon i 2016.

MRSA

Vi har videreført den løpende kartleggingen av husdyrassosierte MRSA-bakterier i norske svinebesetninger. Det er påvist kun et nytt tilfelle av husdyrassosiert MRSA i 2016. Dette gir grunn til å tro at smitteforebyggende tiltak har hatt effekt. Utenlandske røkttere testes etter opphold i hjemlandet. Krav om dette skal forskriftsfestes.

Det er i 2016 også tatt prøver i alle minkbesetninger, fordi en del mink importeres fra Danmark hvor MRSA har fått fotfeste i dyreholdet. Alle minkprøver var negative. En tilfeldig påvisning på storfe er håndtert med isolasjon og vente-og-se, i håp om at den resistente bakteriestammen etter hvert forsvinner.

Skrantesjuka

Helt overraskende ble det påvist Chronic Wasting Disease (skrantesjuka) hos villrein i april 2016. Sykdommen er ikke påvist i Europa tidligere, og aldri før beskrevet hos reinsdyr. Vi startet raskt med kartlegging og tiltak for å begrense og helst utrydde sykdommen.

Denne nyoppdagete sykdommen hos hjortedyr er smittsom, og den er dødelig. Vi har etablert beskyttelsestiltak mot spredning innenlands og mot utlandet, og høstet anerkjennelse i EU-kommisjonen for arbeidet. Vitenskapskomiteen for mattrygghet har arbeidet intenst med kunnskapsinnhenting. Vi har et aktivt og godt samarbeid med miljømyndighetene, jaktinteresser og grunneierorganisasjoner.

For kartlegging er det tatt ut over 10 000 hjerneprøver av hjortedyr, gjennom stor innsats og godt samarbeid mellom mange aktører. Kun tre positive tilfeller på rein er funnet så langt, alle hos villrein i samme del av Nordfjella villreinområde. Dette gir grunnlag for håp om å kunne avgrense og utrydde sykdommen. De to tilfellene på elg i Selbu vet vi enda ikke om representerer en annen type prioner, men det er positivt at ikke flere tilfeller ble avdekket.

Utfordringer

Antallet dyr som kommer til Norge fra utlandet, særlig kjæledyr, øker stadig. Nordmenn tar også stadig oftere med seg kjæledyrene sine med på ferier i utlandet. Begge deler utgjør en risiko for norsk dyrehelse. Vi har liten mulighet for kontroll, men stikkprøver viser at vi finner eksotiske parasitter og smittestoff som tidligere var ukjente hos oss. Disse utgjør også en reell helsefare for mennesker. Andre EU-land har en tilsvarende situasjon.

Norges gode dyrehelsestatus utfordres også av smittespredning innenlands. Kunnskap om smitteforebygging hos alle slags dyreeiere er avgjørende. Den nye nasjonale dyrehelseforskriften vil gi Mattilsynet et godt tilsyns- og rådgivingsverktøy for dette.

Videre kartlegging av skrantesjuka og etablering av effektive tiltak mot sykdommen blir en stor oppgave framover. Hvis sykdommen får et større omfang, vil den kunne få store konsekvenser for alt hjortevilt i Norge, muligens også for reindriftsnæringen.

Selv om det er oppløftende at det ikke er påvist mer enn fem enkelttilfeller av skrantesjuka, og at bare et villreinområde er involvert, er vi bekymret for hvilke konsekvenser denne sykdommen kan få for norsk hjortevilt.

Planer

OK-programmene gjennomgås årlig og moderniseres. Den løpende sykdomsovervåkingen bør videreføres minst på dagens nivå.

EU vedtok ny Animal Health Law som trer i kraft i april 2021. Innen da skal alt underliggende regelverk revideres. Norge må være tidlig ute for å sikre at vår gode dyrehelsesituasjon får nødvendig beskyttelse under det kommende regelverket. EU-kommisjonen vil starte med å definere hvilke smittsomme sykdommer som skal listeføres med krav innen fellesskapet. Vi forbereder norske innspill her sammen med husdyrnæringen.

Vi vil stramme inn på regelverket rundt reising med kjæledyr, innenfor EØS-avtalens handlingsrom. Informasjon til publikum gjennom Mattilsynets svartjenester, nettsider og via sosiale medier, skal videreutvikles.

Vi vil videreføre kartlegging av skrantesjuka i samarbeid med Veterinærinstituttet og miljømyndigheter. Beskyttelsestiltak mot utlandet og innenlands må oppdateres. Det kan være aktuelt å lage soneforskrifter i områdene der sykdommen er påvist. Nye kunnskapssammenstillinger fra VKM og EFSA m.m. vil danne grunnlag for vurdering av om det er mulig å utrydde denne sykdommen, eller om vi må leve med den og være forberedt på at den sprer seg.

En utvidet bruk av veterinært legemiddelregister (VetReg) er planlagt i 2017. Vi vil etablere verktøy til å ta ut rapporter og oversikter til bruk for tilsyn og til rapportering nasjonalt og internasjonalt. Det er en utfordring å kvalitetssikre dataene. Praktiserende veterinærer skal kunne få innsikt i sin forskrivningsprofil sammenlignet med andre, og dermed jobbe mer målbevisst mot riktigere medisinbruk. Allmenn informasjon til publikum om når en kan spare seg antibiotikakurer vil sammenfalle med de gode informasjonstiltakene på humansiden. Sammen med Legemiddelverket, Veterinærforeningen og NMBU skal vi utvikle e-læringskurs for veterinærer i bruk av antibiotika samt oppdatere terapianbefalinger til dyr.

SÅVARER

Såvare produsert i 2016 var av god helse og kvalitet, og vil i stor grad dekke etterspørselen i 2017. Vi har økende utfordringer med visse ugras i norsk landbruk.

Mål

Såvarer skal ha god helse og kvalitet som er tilpasset norske dyrkingsforhold

- Såvarer skal være fri for ugress og soppgifter (mykotoksiner og meldrøye) som kan føre til økt plantevernmiddelbruk

Såvare er knyttet til flere av Mattilsynets effektmål, men vi har valgt å samle rapporteringen om sortsgodkjenning og såvare under ett. Størstedelen av landbasert mat- og fôrproduksjon starter med såvaren. Mattilsynet skal bidra til at aktørene har tilgang til såvare av sorter som er tilpasset norske dyrkingsforhold, og som har god helse og kvalitet. Dårlig såvare gir reduserte avlinger, dårlig overvintring i eng og beite og økt risiko for spredning av ugress og soppgifter til nye områder.

Resultater

Det var gode vær- og høsteforhold i 2016. For flere viktige arter vil såvare høstet i 2016 dekke den norske etterspørselen etter såvare av god kvalitet og plantesorter tilpasset norsk klima og dyrkingsforhold i 2017.

For såvare av korn, gress og kløver er offentlig sertifisering obligatorisk. Med krav til spireevne, maksimum innhold av ugress, og nulltoleranse for floghavre, er bruk av sertifisert såvare en måte å sikre kvaliteten og redusere risikoen for spredning av uønskede arter. Mattilsynet sertifiserte knapt 50 000 tonn såvare av bygg, havre, hvete og erter i sesongen 2015-2016. Dette utgjorde nesten 90 prosent av totalomsetningen av disse artene i Norge. I samme periode sertifiserte Mattilsynet vel 2 500 tonn frø av gress og kløver.

Vi godkjente 14 nye og bedre plantesorter. Dette var to havre, fem bygg, en hvete, tre timotei, en rødsvingel og to engsvingel. I tillegg ble det godkjent to gamle, bevaringsverdige sorter (kålrot og sukkerert). Dette er alle sorter tilpasset norsk klima og dyrkingsforhold. Mattilsynet vektlegger sortenes resistens mot skadegjørere og deres egnethet til bruk som mat og fôr ved godkjenning. I den senere tid har det vært stort fokus på glutenkvalitet og mykotoksiner.

Utfordringer

Hønsehirse er betraktet som det tredje verste ugresset i verden. I Norge har det vært svært begrenset forekomst av hønsehirse inntil for få år siden. Forekomsten har imidlertid økt betraktelig i enkelte områder de siste årene. VKM gjorde derfor i 2016, etter oppdrag fra Mattilsynet, en risikovurdering av hønsehirse. De vurderer skadepotensialet til å være stort i korn og potet og svært stort i grønnsaker.

Planer

Mattilsynet følger opp med et overvåknings- og kontrollprogram i 2017 for å kartlegge forekomst av hønsehirse og andre uønskede arter i importert fôr, mat og såvare. Vi vil også vurdere innføring av forskriftsbestemmelser for å bidra til å bekjempe og hindre spredning av hønsehirse til nye arealer i Norge.

FÔR TIL LANDDYR OG AKVATISKE DYR

Trygt fôr i norsk matproduksjon

Mål

Fôret skal sikre trygg mat og friske dyr

- Fôrprodusentene skal ha systemer som sikrer at fôret ikke medfører helsefare hos folk eller dyr
- Fôrregelverket skal ivareta norske hensyn, spesielt for fôr til akvatiske dyr.

Fôrområdet er knyttet til de fleste av Mattilsynets effektmål, men vi har valgt å omtale området samlet under ett.

Resultater

Tilsyn

Regelverket er godt tilpasset risikoene som fôr kan bidra med, og generelt følger virksomhetene reglene.

Mattilsynet utførte 259 tilsyn med fôrvirksomheter, det er på samme nivå som tidligere år. Av disse var 62 tilsyn knyttet til prioriterte områder: tilsyn med fôrvirksomhetenes internkontroll med uønskede stoffer, krysskontaminering og homogen innblanding av tilsetningsstoffer og tilsyn med fôrvirksomheter som mottar og bearbeider animalske biprodukter for omsetning i fôrmarkedet).

De mest alvorlige sakene var et funn av koksidiostatika (narasin) i et fôr til verpehøns uten tilsatt narasin og funn av salmonella i et verpefôr. Kilden til forurensingene ble ikke funnet, men virksomhetene blir fulgt opp for å se til at tiltakene virksomheten har satt i verk har effekt. Egg fra besetningen som mottok fôr med salmonella ble holdt tilbake, men friggitt etter utvidet prøvetaking med negativt resultat. Tilsynet avdekket også andre avvik på fôrområdet, men av mindre alvorlig karakter og omfang.

Overvåkingsprogram

OK-program om smittestoffer og fremmedstoffer i fôr til matproduserende dyr har ikke avdekket nye utfordringer eller endring i tilstanden. Bruk av tilsetningsstoffer i fiskefôr varierer, noe som bør kartlegges nærmere.

Vi undersøkte hygienisk kvalitet i rått hundefôr, det vil si fôr som ikke er varmebehandlet. Rått kjøtt og slakteavfall har et mye høyere innhold av bakterier enn varmebehandlet fôr. Det ble påvist salmonella i én prøve av importert fôr. Veterinærinstituttet vurderer at ved funn av sykdomsfremkallende bakterier som *Salmonella* og *Campylobacter* i fôret kan smitte kjæledyr, og smitten kan spres videre til mennesker.

ESA-inspeksjon

ESA-inspeksjon på fôrområdet avdekket noen forbedringspunkter. Mattilsynet bør sikre raskere saksbehandling og det må føres tilsyn med at oppgaver som er delegert blir utført i samsvar med regelverket. Til sist ble det påpekt at ikke alle aktørene på fôrområdet var registrert hos Mattilsynet og dermed heller ikke var å finne på Mattilsynets offisielle lister. Dette har vi ryddet opp i.

Ivareta norske interesser i regelverksarbeidet

Mattilsynet skal spesielt ivareta områdene som berører fiskefôr. EU sin vitenskapskomite, EFSA, har i 2016 startet en vurdering av økt maksimum tilsatt mengde av vitamin D i fiskefôr, etter innspill fra Norge.

Utfordringer

Nye fôrmidler gir nye utfordringer. Knapphet på proteinfôrmidler gjør at nye fôrmidler introduseres, spesielt til matproduserende dyr. Insekter kan bli en viktig fôrråvare, og det er stor interesse hos ulike virksomheter rundt temaet. EU jobber med å utvikle regelverk som skal sikre trygg produksjon og bruk av insekter som fôr. Det er godt håp om å få regelverk for bruk av insektmel i fôr til akvakultur på plass i løpet av 2017. Andre fôrmidler som kan bli aktuelle er produkter fra næringsmiddel- og biodrivstoffindustrien, nye plantearter, alger og nye arter fra havet. Det er særlig fett- og proteinkilder som er aktuelle.

Økt behov for fôrmidler fører, sammen med nedgang i verdensøkonomien, til økt import fra tredjeland, dvs. land utenfor EØS-området. Det krever at vi har god kontroll med import/importør, og det gjelder også for fôrmidler av vegetabilsk opprinnelse.

Planer

Mattilsynet vil fortsette kartlegging og overvåking av fôr. Vi vil prioritere informasjon til virksomheter og tilstrekkelig kompetanse hos inspektørene, spesielt om krav til produksjon og bruk av nye fôrmidler. Vi vil ivareta norske hensyn i regelverksutviklingen i EU. Særlig viktig er fiskefôrområdet.

FAKTA

Fôr er vesentlig for å sikre trygg mat og friske dyr.

Fôr omfatter alt som er beregnet til fôring av dyr:

- fôrmidler (animalske, vegetabilske og mineralforbindelser)
- fôrtilsetningsstoff
- ulike fôrblandinger til både matproduserende dyr og ikke-matproduserende dyr.

Uønskede fôrhendelser kan få store konsekvenser.

DYREVELFERD OG RESPEKT FOR DYR

Landdyr og fisk skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger. Dette er en bærende verdi i vårt samfunn, og det er nedfelt i regelverket. Det er den som eier eller har ansvaret for landdyr og fisk, som skal sørge for at de har det bra. Vårt tilsyn viser at dyr på land stort sett har det godt i Norge. Vi ser derimot velferdsutfordringer for oppdrettsfisken.

Kort statusbeskrivelse

Velferden for landdyr i Norge som helhet er god. Det er imidlertid fortsatt områder med utfordringer, særlig store tap av dyr på utmarksbeite og avdekking av dyretragedier. Vi får inn et økende antall bekymringsmeldinger fra publikum, og som følges opp på forskjellige måter.

Velferden for oppdrettsfisk har de senere årene vært dårlig blant annet på grunn av mange behandlinger. Dødeligheten er generelt for høy. (Fiskevelferd er også omtalt i kapittelet om fiskehelse og fiskevelferd).

«Forskjell på dyrevelferden over og under vann»

Effektindikatorer og samlet vurdering av måloppnåelse

Effektindikator	Måloppnåelse	Vurderinger
Antall og andel dyr som dør under transport og oppstalling på slakteri, spesielt fjørfe	Tilfredsstillende	Få dyr dør under transport og det har ikke vært større alvorlige hendelser. Tall i vedlegg 2
Antall og andel i tap av dyr på beite	Ikke tilfredsstillende	Om lag 150 000 dyr dør på utmarksbeite. Andel tap: Sau: 2,76 % / Lam: 6 % / Reinsdyr: 19 % (2015-tall). Selv om det var nedgang er tapene store. Tall i vedlegg 2
Antall dyr brukt i forsøk (totalt og for fisk)	Mindre tilfredsstillende	Ny forvaltning og ny forskrift fra midten av 2015 gjør at vi ikke har sammenlignbare tall. Tall for 2016 er ikke klare, men vårt inntrykk er at antallet dyr i forsøk går ned. Tall for 2015 i vedlegg 2

Landdyr og fisk skal ha det godt. Mattilsynet skal medvirke til å løse mange situasjoner der dyr lider over tid på grunn av dårlig tilsyn og stell.

Transport og oppstalling på slakteri er ingen stor trussel mot velferden for landdyr i Norge. Siden dødeligheten på dette området sier lite om tilstanden i dyreholdet, mener vi det er grunn til å revurdere om dette er en egnet indikator for å måle god dyrevelferd og respekt for dyr. Det var få alvorlige hendelser i 2016.

Utmarksbeite er i seg selv med å sikre god velferd. Det er samtidig en risiko for skader, sykdom, parasittangrep eller angrep fra rovdyr. Tapstallene er fremdeles store, over 6 prosent av lam sluppet på beite dør i løpet av beitesesongen.

I 2015 fikk vi både en ny nasjonal forskrift om forsøksdyr og ny forvaltning av området. Den nye forskriften definerer hold og bruk av forsøksdyr på ny måte. Dette innebærer at vi ikke har sammenlignbare tall før og etter 2015, og vi må fremover ta utgangspunkt i 2016 for å se på utviklingen. Antall dyr brukt i forsøk varierer mye, men antallet ser ut til å gå ned.

Strategiske grep og prioriteringer

Vi skal fortsette samarbeidet med husdyrnæring og miljømyndigheter for å redusere tapene av beitedyr.

Vi skal avdekke dårlig velferd hos landdyr og fisk, blant annet gjennom samarbeid med politiet, andre offentlige etater og næringsaktører, og ved hjelp av bekymringsmeldinger.

Vårt tilsyn skal være risikobasert, samtidig som vi gjennomfører noen screeningtilsyn. Vi skal bidra til kunnskap om hold av dyr, påvirke holdningene til dyrevelferd og fortsatt formidle resultater fra tilsynet vårt.

DYREVELFERD LANDDYR OG FISK

Dyrevelferden som helhet er god, selv om det ikke gjelder fullt ut for alle produksjonsformer eller alle dyrehold. Norske bønder og andre landdyrholdere holder stort sett en høy standard, og vi finner få alvorlige brudd på regelverket. Imidlertid dør fortsatt for mange dyr på utmarksbeite. Velferden for oppdrettsfisk har de senere årene vært dårlig blant annet på grunn av mange behandlinger mot lakselus. Dødeligheten er for høy.

Mål

Alle dyr i Norge skal ha god velferd

- Vi skal avdekke dårlig dyrevelferd gjennom tilsyn, samarbeid med Politiet og andre offentlige etater og næringsaktørene, og ved hjelp av bekymringsmeldinger
- Når dyr lider over tid på grunn av dårlig tilsyn og stell, skal nødvendige tiltak komme raskere på plass (enn hittil)
- Vi skal informere om tiltak bøndene selv kan iverksette for å redusere tap på utmarksbeite
- Dødeligheten fra utsett til slakting av laksefisk skal være under 10 prosent.

Resultater

Tilsynsprosjekter

Kravet om at alle storfe skal ut på beite hvert år (mosjonskravet) er fulgt opp med tilsyn i alle regioner. Det generelle inntrykket er at de fleste slipper dyrene sine på beite. Vi ga svært få dispensasjoner fra kravet, og da gjerne knyttet til ombygning eller nybygg.

Et nasjonalt tilsynsprosjekt om velferd for kalver ble gjennomført, men er ikke ferdig oppsummert. Sluttrapport vil bli offentliggjort og være rettet mot næringen.

Region Midt gjennomførte et eget prosjekt for forebygging av dyretragedier, i samarbeid med Bondelaget og andre organisasjoner. Samhandlingen innebærer en skjerpet overvåking og oppfølging av bekymringer for dyrevelferd hos de samarbeidende aktører.

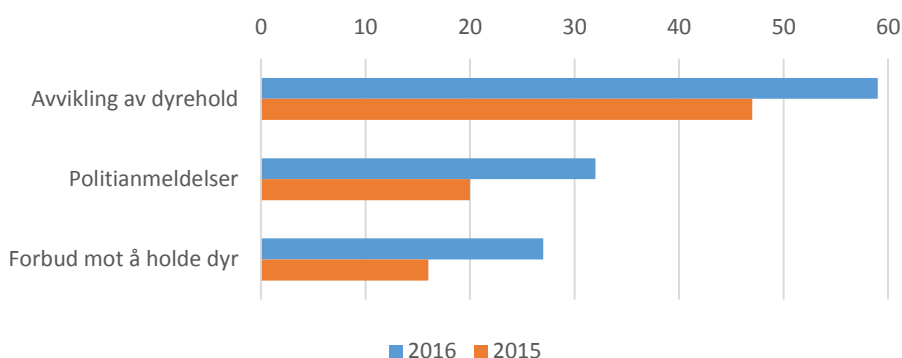
Vi mottar stadig flere bekymringsmeldinger

Vi har få alvorlige dyrevelferdssaker som gjelder landdyr, selv om enhver slik sak er en for mye. I godt samarbeid med landets dyrevernemnder har vi gjennomført 9440 tilsyn med landdyrs velferd i dyrehold. Bruken av sterkere virkemidler som aktivitetsnekt og politianmeldelser øker. Vår vurdering er at vi blant annet gjennom flere bekymringsmeldinger og flere tilsyn oppdager flere tilfeller av at dyr har det mindre bra, i forhold til tidligere. Mattilsynet har også stor oppmerksomhet på god virkemiddelbruk. 59 dyrehold ble vedtatt avvirket, 32 dyreholdere ble politianmeldt og 27 dyrehold fikk forbud mot å holde dyr. Funnene er nærmere beskrevet i egen «Årsrapport for dyrevelferden i Norge».

FAKTA

Forhold som bidrar til god dyrevelferd er:

- Gode holdninger hos dyreeierne og i samfunnet forøvrig
- Et moderne og omfattende regelverk
- Et landsdekkende tilsyn med klare fullmakter og mange virkemidler
- God dyrehelse

Figur 7 Antall dyrehold der vi har brukt de sterkeste virkemidlene.

Enhver dyretragedie er en for mye. Vi tror vi oppdager de aller fleste tilfellene av alvorlig vanskjøtsel av produksjonsdyr og hest. I 2016 registrerte vi dette i 42 landdyrehold, samme nivå som året før. For kjæledyr er tallene mer usikre fordi det ikke er registreringsplikt. Mattilsynet samarbeider med husdyrnæringen, helsemyndighetene, organisasjoner og andre aktører både sentralt og lokalt for å avverge og avdekke slike hendelser.

«Varsle Mattilsynet» er en tjeneste på vår hjemmeside som benyttes stadig mer. Mange i samfunnet er opptatt av at dyr har det godt, og melder fra når de oppdager dårlige forhold. Bekymringsmeldinger om dyr som lider er viktig informasjon for oss og følges alltid opp. Samtidig har vi mye arbeid med å sile vekk grunnløse meldinger om blant annet nabokrangler. Vi mottok tilsammen 9400 varslinger i 2016, en økning på 10 prosent fra året før.

Tråputeregistrering hos slaktekylling har effekt

Skader på tråputene hos slaktekylling er en god indikator på velferden, og er brukt siden 2013. Hver flokk får poeng og kategorisert. Resultatet bestemmer hvilken dyretetthet det kan være i kyllinghuset ved neste innsett. Omtrent 95 prosent av flokken får beste kategori. Det ser ikke ut til at overgangen til fôr uten narasin har hatt negativ effekt på tråputeskår.

Tilsynsresultatene er bedre for pelsdyr enn tidligere

Antallet registrerte pelsdyrhold var omtrent som året før. Pelsdyr følges tettere opp enn andre dyrearter. Rundt 60 prosent av dyreholdene med mink og ca. 30 prosent av dyreholdene med rev ble besøkt. Mer enn halvparten av tilsynene var ikke varslet. Det var en klar nedgang i antall regelbrudd fra året før, og få alvorlige funn. Den tette oppfølgingen av pelsdyrfarmene gjennom flere år ser ut til å ha hatt effekt.

Tabell 4 Pelsdyr

	2014		2015		2016	
	Mink	Rev	Mink	Rev	Mink	Rev
Antall registrerte dyrehold	158	200	159	183	168	181
Antall tilsynsbesøk	142	107	143	62	115	53
Antall saker med varsel om vedtak *	29	28	39	21	17	11
Antall saker med vedtak *	29	18	45	16	17	9
Antall saker med vedtak uten forhåndsvarsel *	12	7	27	4	8	2
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om at dyreholder må avlive dyr	0	0	9	2	4	1
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak og selv gjennomført avliving av dyr	3	3	0	0	0	0
Antall saker der Mattilsynet har fattet vedtak om overtredelsesgebyr	0	0	0	0	1	0
Antall politianmeldelser	0	0	0	0	2	0
Antall saker med vedtak om forbud mot aktivitet	0	0	1	0	1	0
Andel av dyrevelferdstilsyn som ikke er varslet på forhånd	80 %	58 %	80 %	69 %	66 %	57 %

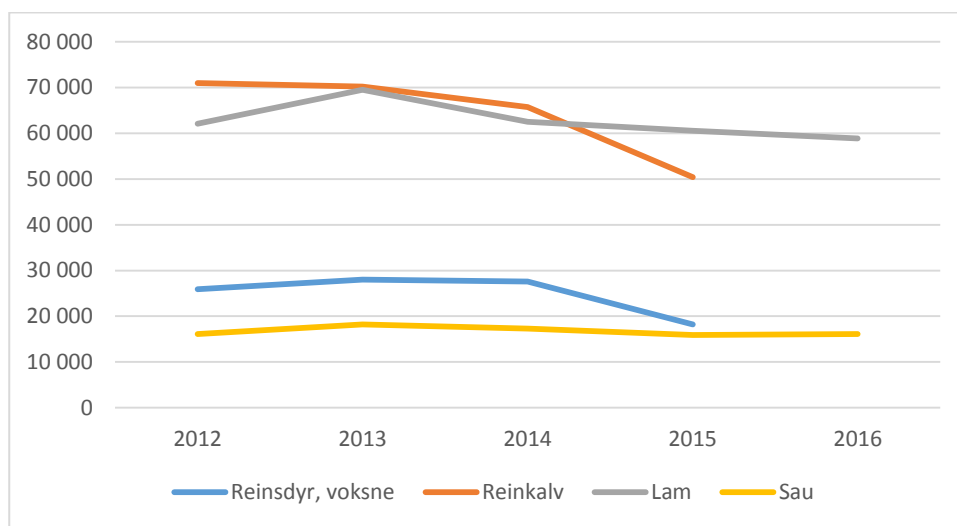
* gjelder vedtak med pålegg om å rette opp forhold som ikke er i orden. Det gjelder ikke for eksempel vedtak om tvangsmulkt eller overtredelsesgebyr.

Transport av landdyr

Dyr som ikke er transportdyktige skal ikke fraktes til slakteri. Overtredelsesgebyr er et egnet virkemiddel ved brudd på regelverket, og ble brukt i 17 slike saker. Det var få alvorlige hendelser. Tabell i vedlegg 2 viser tall for 2016.

Tap av dyr på utmarksbeite er fortsatt stort

Om lag 150 000 dyr dør på beite. Selv om det er en nedgang i antall dyr som dør på utmarksbeite, er det fremdeles for mange. Fortsatt er det store utfordringer, blant annet med ulv i Rendalen og med jerv i Jotunheimen. Vi har et godt samarbeid med Fylkesmannen, kommunene, rovviltmyndene og beitebrukerne om håndtering av rovviltproblematikken i tråd med rovviltforliket.

Figur 8 Antall tap av dyr på beite. Tall for reinsdyr for 2016 er ikke klare.

Forsøksdyrforvaltning

Fra juli 2015 fikk vi ny forskrift om forsøksdyr og dermed ny forvaltning av dette området. Den nye forskriften har en annen avgrensning enn den gamle av hva slags hold og bruk av dyr som omfattes. Det vil derfor gi et feilaktig bilde av utviklingen å sammenligne tall om forsøksdyr fra 2015 og 2016 med årene før. For å kunne følge utviklingen fremover må vi ta utgangspunkt i 2016. Mattilsynet saksbehandlet i fjor 750 søknader om bruk av forsøksdyr og 22 søknader om godkjenning av virksomheter med forsøksdyr. Det er også gjennomført 12 inspeksjoner i forsøksdyrvirksomheter.

De 3 R'ene – «refinement, reduction and replacement» – er sentrale begreper i det nye regelverket, og dette hensynet blir vurdert i behandlingen av alle søknader. Vårt inntrykk er at søkerne har et bevisst forhold til dette, og at antallet dyr i forsøk går ned, selv om vi i år mangler tall som kan bekrefte dette.

Hjemløse katter

Dyrevelferden for hjemløse katter var et viktig tema for oss dette året. Vi gjennomførte en holdningskampanje i samarbeid med Den norske veterinærforening og flere dyrevelferdsorganisasjoner, som vi samarbeider godt med både nasjonalt og lokalt. Vi arrangerte Dyrenes dag om temaet og vårt hovedbudskap var at eieren må vare på katten sin, ID-merke og kastrere katten. Vi utviklet en veileder for inspektørene for det videre arbeidet med hjemløse katter. Økt kompetanse og forståelse for katters behov mener vi vil bidra til bedre velferd.

Samarbeid med Politiet og saker for domstolene

Det er etablert et samarbeid mellom Mattilsynet og Politiet om kriminalitet mot dyr (dyrepoliti) i både Region Midt og Sør og Vest. Målet er kunnskapsutveksling og bedre håndtering av alvorlige dyrevernsaker.

Vi har i lang tid ment at straffene i saker om kriminalitet mot dyr har vært for lave. Vi har arbeidet målrettet for å få alvorlige saker opp for Høyesterett og skjerpe straffenivået. I 2016 kom de første to dommene som er avsagt av Høyesterett i slike saker etter at vi fikk den nye dyrevelferdsloven i 2010. Straffene ble strengere enn det som var praksis tidligere, og dommene gir viktige signaler til tingretten og lagmannsretten for tilsvarende saker. En utvikling mot strengere straffer viser at samfunnet reagerer når dyr blir utsatt for kriminalitet.

Nye metoder ga dårligere fiskevelferd

2016 var året da mekaniske behandlinger mot lus ble brukt i stor skala i stedet for legemidler. Det ble gjennomført nesten fem ganger flere mekaniske behandlinger enn i 2015. Dette har samtidig ført til dårligere fiskevelferd. Vi fikk inn nær 400 meldinger om hendelser med dårlig velferd, skader og fisk som har dødd under og etter avlusing. Økningene skyldes både flere mekaniske behandlinger og at vi har informert oppdretterne om meldeplikten ved slike hendelser.

Utvikling av andre nye driftsmetoder har også ført til fiskevelferdsproblemer. Bruk av triploid (steril) laks er et eksempel på dette. Det er positivt at oppdretterne utvikler nye driftsmetoder. Mange dårlige utprøvde metoder ble imidlertid tatt i bruk i stor skala uten at effekten på fiskens velferd var dokumentert. Det er gjort svært mye bra, men det gjenstår fremdeles mye før oppdretterne løser luseproblemet uten negative konsekvenser for fiskevelferden.

Rensefisk er et viktig og mye brukt tiltak mot lakselus. Produksjonen og bruken økte og var et viktig bidrag til mer miljøvennlig kontroll av lakselus. Vi mangler data for tap og dødelighet hos rensefisk, men det er allment kjent at en stor andel av rensefisken dør eller går tapt på annen måte i løpet av en produksjonssyklus. Velferden for rensefisk er ikke god nok. Det er også vanskelig og utfordrende å føre tilsyn med rensefisk.

Utfordringer

Fiskevelferden er fortsatt et problem

Nye løsninger og metoder for oppdrett som bidrar til bedre forebygging og kontroll med lus og sykdommer må utvikles og tas i bruk, samtidig som fiskevelferden må ivaretas på en god måte. Stadig mer håndtering og flere behandlinger mot lakselus er en utfordring. Det at mange oppdrettere nå gjennomfører mekaniske avlusninger hver eneste uke er uheldig. Rensefisken må også håndteres på en bedre måte.

Tap av dyr på utmarksbeite er den største utfordringen for dyrevelferden

Selv om tapstallene er noe redusert er de fremdeles for høye. Ulykker, skader og sykdom er årsak til de fleste tapene, og forebygging kan være vanskelig. Rovviltforliket legger føringer for hvordan tap til rovvilt kan håndteres. Mattilsynet har få tilgjengelige virkemidler som har god effekt på tapstallene.

Risikodyrehold kan utvikle seg til alvorlige dyrevelferdssaker

Dyrehold som har lav standard over tid (risikodyrehold) kan gi mange dyr langvarige lidelser, og kan resultere i alvorlige dyrevelferdssaker. Dette gjelder både produksjonsdyr og sports/hobbydyr. Det er utfordrende å føre tilsyn med slike dyrehold, og det kan ta tid før standarden enten blir hevet til et akseptabelt nivå, eller dyreholdet blir avvirket. Hjemløse katter utgjør en utfordring, særlig fordi de formerer seg slik at problemene raskt vil omfatte mange dyr. Utfordringen må løses i samarbeid med kommunene og frivillige organisasjoner.

Planer

Mattilsynet skal ha tettere oppfølging og tydeligere virkemiddelbruk i dyrehold som har lav standard over tid. På denne måten vil vi raskere se varige forbedringer eller avvikle dyreholdet. Stadig bedre samarbeid med organisasjoner og interessenter er viktig for oss. Samarbeidet med Politiet skal videreutvikles.

Når det gjelder beitetap, vet vi at god kondisjon på dyr som slippes på beite og godt ettersyn, er avgjørende. Vi fortsetter å følge opp dyreeiere og prioriterer informasjonstiltak om betydningen av korrekt parasittbehandling, fôring og stell av lam før slipp på utmarksbeite.

Det har vært stor oppmerksomhet mot dyrevelferden i pelsdyrhold også i 2016. Stortingsmeldingen om pelsdyrnæringens fremtid ble behandlet i januar 2017, og Mattilsynet forventer å få oppdrag som skal følge opp beslutningen.

Vi skal følge opp resultatene fra nasjonalt tilsynsprosjekt om velferd for kalv i melkeproduksjonen. Rapport fra prosjektet ferdigstilles, og vi vil vurdere behov for endringer av regelverket eller andre tiltak.

Vi skal være tydeligere på oppdretternes ansvar for at det arbeides systematisk med forbedring av fiskevelferden i oppdrettsanleggene, også ved bruk av nye metoder. Mattilsynet skal utrede om det er faglig grunnlag for å innføre en indikator for sykdom. Dødeligheten er en faktor vi da må vurdere.

KVALITET OG REDELIGHET

Mat som selges i Norge er ikke alltid godt nok merket. Etterrettelig merking er spesielt viktig for allergikere. Salg av mat utenom de tradisjonelle kanalene øker og det utfordrer tilsynet og systemene for sporing. Kvaliteten på sjømaten er ikke alltid like god. Dette betyr at ressursene fra havet ikke utnyttes optimalt og at forbrukerne ikke alltid får den kvaliteten de fortjener. Matkriminalitet er en økende utfordring.

Kort statusbeskrivelse

Veiledning om hva som er korrekt matmerking, kombinert med bevisste forbrukere, gir grunnlag for velbegrunnede valg. Mange virksomheter strever med å følge reglene om matinformasjon og ernærings- og helsepåstander, fordi regelverkene er kompliserte. Det viser at det er behov for mer veiledning om de ulike merkekravene.

God merking er spesielt viktig for allergikere, men også for at forbrukerne skal kunne velge riktige matvarer og for å sikre like konkurransevilkår mellom virksomhetene.

Forekomsten av ulovlige genmodifiserte produkter i Norge er stabilt lav. Men likevel må mange importører få bedre rutiner for å hindre import av ulovlig genmodifiserte produkter.

Salg av næringsmidler utenom tradisjonelle kanaler som butikker og serveringssteder, øker. Det er en stor utfordring å holde oversikt over hvem som selger mat, hvordan den tilberedes og merkes.

Vårt tilsyn med systemene for sporing må videreutvikles. Det er fortsatt mulig å bedre kvaliteten på ressursene som tas opp av havet. Fisk som kunne vært benyttet som mat går til alternativ utnyttelse på grunn av for dårlig håndtering. Holdbarhetstiden på fisken er i mange tilfeller også lavere på grunn av dårlig kvalitet og forbrukeren får ikke alltid den kvaliteten de fortjener.

Den offisielle Matvaretabellen er tilgjengelig på internett og inneholder verdier for energi og næringsstoffer for de vanligste matvarene vi spiser i Norge i dag. Den blir kontinuerlig oppdatert og brukes stadig mer.

Problemet med matkriminalitet er stort i Europa og kan forventes å øke de neste årene. Aksjoner rettet mot matkriminalitet har ført til flere politianmeldelser og destruksjon av potensielt helsefarlige matvarer.

Effektindikatorer og samlet vurdering av måloppnåelse

Effektindikator	Måloppnåelse	Vurderinger
Antall og andel prøver hvor det er påvist salmonella og hvor det er påvist overskridelser av grenseverdier for uønskede stoffer i forhold til totalt antall prøver	Tilfredsstillende	Det er påvist ett tilfelle av salmonella i fôr. Dette er omtalt i kapittel om fôr. Dette er omtrent på samme nivå som årene før, og vi vurderer det som tilfredsstillende.
Antall og andel vedtak med hjemmel i matinformasjonsforskriften i forhold til totalt antall vedtak som gjelder næringsmidler.	Mindre tilfredsstillende	Det er fattet 1800 vedtak med hjemmel i matinformasjonsforskriften. Dette utgjør 19 prosent av vedtakene om næringsmidler generelt. Dette er en økning fra i fjor, men det er vanskelig å sammenligne tallene direkte. Allergener er et kontrollpunkt i smilefjestilsynet og vi har derfor gjennomført langt flere tilsyn på dette området enn tidligere år. Vår vurdering er imidlertid at status for denne indikatoren er på samme nivå som i fjor.

Vi vurderer den samlede måloppnåelsen som mindre tilfredsstillende. Årsaken er mangelfull etterlevelse av regelverket for merking av mat og regelverket for ernærings- og helsepåstander.

Strategiske grep og prioriteringer

Den årlige merkesjekken av matvarer på det norske markedet, gir oss kunnskap om utvikling og tilstand, den skal derfor videreføres. Ved å utarbeide veiledningsmateriell om matinformasjon og ernærings- og helsepåstander, vil vi bidra til bedre etterlevelse av kravene til merking.

Vi må utvikle kompetansen om og tilsynet med sporingssystemer. Vi må også bevisstgjøre og veilede bransjen som driver med mat, fôr og såvarer hvor det kan forekomme GMO om behovet for internkontroll.

Vi skal fortsette samarbeidet med Norges Råfisklag om kvalitet på sjømaten og forenkle og klargjøre enkelte bestemmelser i fiskekvalitetsforskriften

Vi vil fortsatt delta i internasjonale prosjekter for å avdekke matkriminalitet og ruste egen organisasjon til å avdekke svindel, samt å lage en risikovurdering av status på matkriminalitet i Norge.

MERKING, SPORING OG KVALITET

Mat som selges i Norge er ikke alltid godt nok merket. For å sikre mattryggheten må virksomhetene kunne spore og evt. trekke tilbake varer som viser seg å utgjøre en helseisiko. Da er korrekt merking et godt verktøy.

Mål

Merking og sporing skal gjøre at forbrukerne kan ta trygge og velbegrunnede valg, og de skal få den kvaliteten de forventer.

- Merkingen av mat skal være i henhold til kravene i regelverket
- Alle virksomheter skal ha dokumenterte rutiner for å spore og eventuelt trekke tilbake varer
- Det skal ikke forekomme genmodifisert mat, fôr eller såvarer som ikke er godkjent
- Bestemmelsene i fiskekvalitetsforskriften skal følges slik at fisken som omsettes holder den kvaliteten som forbrukeren forventer

«Dårlig merking og sporing kan villedde forbrukeren og redusere mattryggheten»

Resultater

Matinformasjon

I 2016 ble næringsdeklarasjon obligatorisk på de aller fleste ferdigpakke matvarer. Derfor har vi prioritert veiledning til bransjen om dette temaet. Vi har utarbeidet forbrukerrettet informasjonsmateriell om merking, næringsdeklarasjon og kravet om opplysninger om allergener i ikke ferdigpakket mat. I et nordisk samarbeidsprosjekt om allergenmerking, ble 97 norske produkter kontrollert. Av disse var 12 produkter ikke tilfredsstillende merket. Dette utgjør 12 prosent og er en forbedring fra de 23 prosent avvik vi fant ved et tilsvarende nordisk tilsynsprosjekt i 2012. I årets prosjekt var det 10 prosent av matvarene som var feilmerket for allergener, og Norge er omtrent på samme nivå som de andre nordiske landene.

Matinformasjonsforskriften krever at for ikke ferdigpakket mat skal opplysninger om allergener være skriftlig tilgjengelig for forbruker. Tilsyn med denne type informasjon om allergener har vært en del av smilefjestilsynet, og vi har fattet 1690 vedtak på grunn av mangelfulle opplysninger om allergener. Det vil si at det ble fattet vedtak overfor 15 prosent av virksomhetene. For øvrige generelle krav til merking av ferdigpakket mat, ble det fattet 110 vedtak. Dette er omtrent på samme nivå som tidligere år. Vi fant flest avvik på krav om mengdeangivelse av ingredienser.

Tilsyn som vi har gjennomført bekrefter funn fra tidligere år, at etterlevelsen av regelverket for bruk av ernærings- og helsepåstander må bli bedre. Tilsynet bekrefter også inntrykket om at virksomhetene bruker ulovlige medisinske påstander på visse matvarer, særlig gjelder det for kosttilskudd. Vi har også informert bloggere om regler for markedsføring av kosttilskudd, etter å ha avdekket ulovlig markedsføring.

Sporing

EFTAs overvåkingsorgan (ESA) gjennomførte i oktober 2016 en inspeksjon om sporing og merking av kjøtt og produkter med kjøtt, samt om bruken av tilsetningsstoffer i slike produkter. Konklusjonen er at det norske kontrollsystemet på dette området ikke er godt nok utviklet og gjennomført. Selv om Mattilsynet gjør vurderinger av risiko, basert på kunnskap om bransje og den enkelte virksomhet, er dette arbeidet ikke så systematisk som ESA mener det skal være.

Genmodifisert mat, fôr og såvarer

Det skal ikke forekomme genmodifisert mat, fôr eller såvarer som ikke er godkjent. På dette området prioriterer vi å:

- overvåke markedet ved å analysere risikoprodukter for innhold av GMO og føre tilsyn med at importørene har gode rutiner som sikrer regelverksetterlevelse
- ivareta et høyt beskyttelsesnivå i tråd med politiske føringer og internasjonalt regelverk
- bevisstgjøre og veilede bransjene med hensyn til behovet for internkontroll på området

Mattilsynet undersøker mat- og fôrvarer som består av eller inneholder mais, soya, raps, ris eller papaya. Overvåkingen viser få funn av ulovlig innhold, men mange sporforurensninger, se tabell 5. Også i 2016 var forekomsten av ulovlig genmodifisert mat og fôr lav, og det ble heller ikke påvist GMO i importert såfrø. Kun 2 av 128 prøver inneholdt ulovlig GMO, og begge partiene ble trukket tilbake fra markedet. I 56 av prøvene (43 prosent), i hovedsak fôrmidler, ble det funnet små forurensninger av EU-godkjent genmodifisert materiale som ikke anses som ulovlig. Dette er en økning fra 2015, som dels kan skyldes at det i det globale markedet er vanskelig å sikre GMO-frie transportlinjer og dels at importørene ikke har gode nok rutiner for aktivt å redusere forekomsten av sporforurensninger.

Tabell 5 Utvikling over år

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall prøver mat/fôr/såvare	137	113	121	134	128
Antall regelverksbrudd	1	4	7	4	2
Antall prøver med tillatte sporforurensninger	52	40	49	53	56

Kvalitet

En ny og forenklet forskrift om kvalitet på melk og melkeprodukter trådte i kraft 1. januar 2016. Dette medfører et enklere og mindre omfattende regelverk for både virksomhetene, myndighetene og forbrukerne. For å gjøre det enklere for virksomhetene og for tilsynet, har vi utarbeidet en veiledning om merkingen på melk og melkeprodukter, og om bruk av betegnelser på ulike typer spise-is.

Prøveordningen med fiskekvalitetstilsyn utført av Norges Råfisklag fortsatte i 2016. Ordningen går over 3 år og skal evalueres i samarbeid med NOFIMA i 2018.

Utfordringer

Matmarkedet utvikler seg raskt, både nasjonalt og internasjonalt. Økt kompleksitet i matproduksjonen og handel gjør det vanskeligere både for næringen, for forbrukere og for tilsynet. God sporing og merking blir viktigere.

Internetthandel, og markedsføring på sosiale medier er relativt nye fenomener og det dukker stadig opp nye omsetningskanaler. Det selges matkasser, det formidles salg av mat mellom privatpersoner og det tilbys mat via egne grupper på sosiale medier. En del av de nye aktørene

på markedet har ikke kunnskap om regelverket og unnlater blant annet å registrere virksomheten hos Mattilsynet.

Det er vanskelig for Mattilsynet å nå ut til forbrukere og nye virksomheter med balansert informasjon om mat og regelverk for omsetning av mat.

Det har vist seg at det omfattende og detaljerte regelverket for bruk av ernærings- og helsepåstander, er vanskelig å forstå og følge.

Mange kosttilskudd blir markedsført med ulovlige helsepåstander og medisinske påstander for å overbevise forbrukerne om at de trenger produktet og at det forebygger, leger eller lindrer sykdom eller smerter. Dette kan føre til at forbrukeren kutter ut nødvendig medisin og tar kosttilskudd isteden. Enkelte kosttilskudd kan også føre til at forbrukeren får alvorlige bivirkninger når det tas sammen med spesielle medisiner.

Stadig nye genmodifiserte varianter av ulike plantearter godkjennes både i EU og i land utenfor EØS-området og gjør det særdeles utfordrende både for offentlige og kommersielle aktører å holde følge på analysefronten med økte kostnader og teknisk komplisert dokumentasjon. Kunnskap om genmodifisering og nødvendig internkontroll for å forebygge ulovlig import, er sterkt varierende i bransjene. Det er i det globale markedet vanskelig å sikre GMO-frie transportlinjer. Importørene har til dels ikke gode nok rutiner for aktivt å redusere forekomsten av sporforurensninger.

Kvaliteten på hvitfisk er varierende og det er fortsatt mye å hente på bedre håndtering av fisken i alle ledd. Mattilsynet skal følge opp dette gjennom håndhevelse av bestemmelsene i fiskekvalitetsforskriften. Som en prøveordning utfører Norges Råfisklag kvalitetstilsyn i nord. Kvalitetsforbedrende tiltak er først og fremst aktørens eget ansvar, og flere har tatt initiativ til slike tiltak.

Planer

Mattilsynet har planlagt en bred oppfølging av de manglene som ble påpekt etter ESA-inspeksjonen på sporing. Oppfølgingen vil inkludere intern opplæring av inspektører, veiledning om hvordan sporbarhet kan dokumenteres. Sporbarhet skal være et tema ved en større andel inspeksjoner.

Vi skal slutføre et nasjonalt tilsynsprosjekt for å kontrollere virksomheter som produserer eller importerer tilsetningsstoffer til næringsmiddelindustrien som ble igangsatt i 2016.

Merkesjekken 2017 skal omfatte melk, melkeprodukter og melkebasert is. Ytterligere veiledning til bransjen om merking, som «villedning», blir ferdigstilt i 2017.

Mattilsynet vil revidere veilederen for bruk av ernærings- og helsepåstander blant annet basert på erfaringer fra tilsynet. I 2017 er det planlagt tilsyn med 1-2 produktgrupper etter nøkkelhullsforordningen.

Vi vil intensivere tilsynet med import av genmodifiserte produkter med økt oppmerksomhet på internkontroll. Vi skal gjennomføre en egen kartlegging av innhold av genmodifiserte ingredienser i fôr til hund og katt, fugl og gnagere. Vi ønsker å få oppdatert kunnskap om forekomst av ulovlige ingredienser i kjæledyrfôr, og ønsker å bidra til økt kompetanse og forebygging av import og salg av ulovlige produkter i denne sektoren.

Vi skal forenkle og klargjøre enkelte bestemmelser i fiskekvalitetsforskriften slik at den blir enklere å følge.

OVERVÅKING AV KOSTHOLD I NORGE

For å kunne si noe om matvarers effekt på helsen, må vi ha kunnskap om innholdet i maten vi spiser og hvor mye vi spiser av forskjellige matvarer. Matvaretabellen er oppdatert med flere matvaretyper.

«Overvåking av mat og kosthold i Norge» består av Matvaretabellen, kostberegningssystemet KBS og kostholdsundersøkelsene. Mattilsynet har ansvar for å følge utviklingen av næringsstoffinnholdet i matvarer og for kostholdsverktøyet Kostholdsplanleggeren.

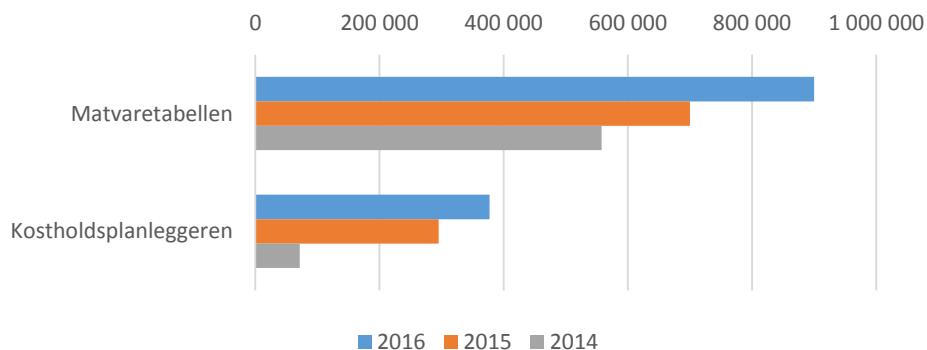
Mål

Matvaretabellen og Kostholdsplanleggeren skal være et godt tilbud for forbruker, undervisningsinstitusjoner og bransje.

Resultater

Kunnskap om hva maten vi spiser inneholder av næringsstoffer, er bl.a. nødvendig for å overvåke utviklingen av kostholdet i befolkningen og for å utføre risikovurderinger knyttet til næringsstoffinnhold i matvarer.

Matvaretabellen ble oppdatert med 67 nye og 180 reviderte matvarer og brukervennligheten ble forbedret. Matvaretabellen er utvidet med flere bestselgende frossenpizzaer og fiskeprodukter etter et analyseprosjekt gjennomført av Mattilsynet. Resultatene viste noe nedgang i saltinnholdet i pizzaene og samtlige produkter inneholdt minimalt med tungmetaller og var frie for transfett. Matvaretabellen ble også utvidet med 15 fettsyrer. Matvaretabellen brukes av matindustrien for å lage næringsdeklarasjoner. Siden 2013 har antall sidevisninger på matvaretabellen.no økt.

Figur 9 Sidevisning Matvaretabellen og Kostholdsplanleggeren.

Kostholdsplanleggeren har fått Feide-pålogging (Kunnskapsdepartementet løsning for sikker identifisering i utdanningssektoren) og engelskspråklig versjon.

Utfordringer

Nye matvarer lanseres på markedet hvert år, samtidig som ingredienser og produksjonsmetoder endres. I tillegg forbedres metoder og kvalitetskrav knyttet til matvareanalyser. Arbeidet med å oppdatere kunnskap om næringsstoffer i matvarer er derfor stadig mer utfordrende, noe som gjør det mer krevende å levere data av god nok kvalitet til kostholdsundersøkelsene og risikovurderinger.

Planer

Vi skal gjennomføre et analyseprosjekt (nærings- og fremmedstoffer) på bestselgere innen brød, frokostblandinger og knekkebrød. Matvaretabellen skal utvides med flere matvarer og

FAKTA

«Overvåking av mat og kosthold i Norge» består av Matvaretabellen, kostberegningssystemet KBS og kostholdsundersøkelsene.

Matvaretabellen er tilgjengelig på internett og gir en samlet oversikt over innhold av energi og næringsstoffer for de vanligste matvarene vi spiser i Norge i dag. Data fra Matvaretabellen inngår i de nasjonale kostholdsundersøkelsene og i kostberegningssystemet KBS som administreres av UiO.

Kostholdsplanleggeren er et kostholdsverktøy fra Helsedirektoratet og Mattilsynet. Den baserer seg på data fra Matvaretabellen, de norske anbefalingene for kosthold og fysiske helse, samt data om mål og vekt for matvarer.

oppdaterte næringsstoffverdier. Brukervennligheten skal bedres både på Matvaretabellen.no og Kostholdsplanleggeren.no.

MATKRIMINALITET

En økende internasjonalt matproduksjon medfører stadig mer komplekse omsetningsledd. Det er viktig at både industrien og Mattilsynet har rett kompetanse for å avsløre svindel.

Mål

Alvorlig kriminalitet i matkjeden skal avdekkes og håndteres

- Samarbeidet med nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere skal økes.
- Vi skal ha oversikt over situasjonen i Norge.
- Vi skal styrke og strukturere arbeidet og opplæringen innad i egen organisasjon.

Resultater

Matkriminalitet er bevisst regelverksbrudd for å oppnå en økonomisk gevinst. Mattilsynet har bidratt på flere eksterne kurs og møteplasser med næringen om hvordan de kan beskytte seg selv. Det har vært samarbeidet aktivt med andre etater som Økokrim, Skatteetaten, Arbeidstilsynet, lokalpoliti, Kemneren og NAV. Profesjonaliseringen av enkelte inspektører i tilsynet har ført til flere politianmeldelser og destruksjon av helsefarlig produkter, og et godt samarbeid internasjonalt på en konkret sak.

Internasjonalt har Norge deltatt i den internasjonale aksjonen OPSON V og vært i dialog med partnere i EU/EØS om best praksis for å bekjempe matkriminalitet. Et nytt meldesystem i EU for samarbeid om etterforskning av matsvindelsaker, er nå godt forankret også i Mattilsynet.

Utfordringer

Problemet med matkriminalitet er stort i Europa og kan forventes å øke de neste årene. En økende kompleksitet i produksjonen og transport av ingredienser og matvarer, gjør det vanskeligere å avdekke matkriminalitet for virksomheter og tilsynsmyndighet. Dette utgjør en trussel mot mattryggheten og øker faren for at forbrukerne blir svindlet. Det er et økende antall aktører på markedet som ønsker å tjene penger på matsvindel. De er vanskelig å oppdage, fordi de stadig endrer sin aktivitet og måter de utfører svindel på, f.eks. via internett.

Matkriminalitetssaker krever andre verktøy og annen kompetanse enn Mattilsynet besitter i dag. Ved ordinært tilsyn i en alvorlig kriminalsak krever det ekstra kunnskap om innhenting av bevis i en senere etterforskningssak. Det å avdekke forskjellige typer falsk dokumentasjon, krever ofte spesifikk kunnskap om slik dokumentasjon.

Planer

Mattilsynet vil utarbeide en risikovurdering på matkriminalitet som grunnlag for fremtidige prioriteringer. Vi vil også bidra til å utvikle det nordiske samarbeidet for en felles nordisk trusselvurdering. Vi skal øke samarbeidet med toll og politi, slik at flere saker som vi prioriterer ender med politietterforskning og dom.

«Matkriminalitet er et økende problem, både i Norge og i andre land»

MILJØVENNLIG PRODUKSJON

All produksjon av mat og fôr påvirker miljøet, men det er viktig at påvirkningen ikke er større enn nødvendig eller setter andre arter eller mattryggheten i fare. Riktig og forsvarlig bruk av legemidler og plantevernmidler er derfor viktig. Samtidig er det nødvendig for miljøet at ressursene ikke går til spille, men brukes fullt ut f.eks. gjennom at biprodukter og avfall tas inn igjen i verdikjeden på en trygg måte.

Kort statusbeskrivelse

Bærekraftige løsninger er en av premissene for fremtidig produksjon av mat og fôr. I dette kapittelet omtaler vi i to forhold knyttet til miljøvennlig produksjon:

- Faktorer som påvirker miljøet og andre arter
- Bærekraftig utnyttelse av ressursene

Miljøvennlig produksjon er blant annet knyttet til bruk av legemidler og plantevernmidler, samt produksjonens påvirkning på ville arter. «One Health» eller «En helse» brukes om erkjennelsen av at menneskers og dyrs helse og velferd henger sammen. Dette inkluderer også menneskers og dyrs ytre miljø. Fremmedstoffer og smittestoffer spres gjennom næringskjeden, og rester av medisiner og plantevernmidler havner i miljøet rundt oss. Hva som skjer med antibiotikaresistente bakterier i miljøet og om vi finner dem igjen i gjødsel og jordsmonn er eksempler på viktige problemstillinger.

Mattilsynet spiller en viktig rolle i grenselandet mellom mattrygghet og god utnyttelse av ressursene. Vi skal sikre mattryggheten uten å være et unødig hinder for en god ressursutnyttelse. På våre områder omfatter det alt fra gjenbruk av emballasje til trygg håndtering av biprodukter, og at avfall gjenbrukes som gjødsel eller jordforbedringsmiddel på en sikker måte.

Effektindikator og samlet vurdering av måloppnåelse

Effektindikator	Måloppnåelse	Vurderinger
Omsetning plantevernmidler (tonn aktivt stoff)	Mindre tilfredsstillende	Omsetning av aktive stoffer har hatt en liten økning, se tabell i vedlegg 2. Årsaken til at helseisikoen har holdt seg stabil skyldes hovedsakelig at omsetningen av enkelte preparater fortsatt har vært lav etter nedgangen i 2015. Årsaken til at miljørisikoen har økt med 8 % er hovedsakelig godkjenning og bruk av aktivstoffet biksafen som er viktig for å forebygge resistens mot soppsykdommer i korn.

Bruken av legemidler mot lakselus gikk betydelig ned sammenlignet med 2015. Hovedårsakene er resistens, bruk av mekaniske metoder og vår innsats. Fortsatt er bruken for høy og må følges nøye. Vill laksefisk ble utsatt lakselusmitte som hadde negativ påvirkning.

Omsetningsstatistikken for plantevernmidler viser at mengde omsatt plantevernmidler, angitt i aktivt stoff, har hatt en liten økning fra 2015. Dette medfører små endringer for helseisikoen, men representerer en liten økning for miljørisikoen.

Det er lavt forbruk av medisiner til landdyr. Forbruket i husdyrbruket ligger på under 10 prosent av samlet forbruk i landet. Per i dag viser bakteriefunn og resistensovervåking her i landet at overføringen av resistens fra norsk husdyrhold til befolkningen er helt marginal. Målet må være at dette forblir situasjonen.

Det var en økning i antall økologiske virksomheter totalt og trenden ser ut til at det vil bli en økning framover. Erfaringer fra tilsynet viser at det fortsatt er mangler ved virksomhetenes internkontroll, særlig når det gjelder dokumentasjon av rutiner.

I all animalsk matproduksjon blir det rester og avfall som ikke går til mat, men som er en ressurs. Bruk av slike rester kan føre til at fremmedstoff eller smittestoff tilføres matkjeden, enten det gjelder matemballasje, gjødsel eller fôr. Mange virksomheter håndterer fortsatt ikke slike rester riktig. Regelverket er komplisert og vi jobber med å forenkle og tilpasse veiledning slik at det skal bli enklere å følge.

Vår vurdering er at den samlede måloppnåelsen på området er mindre tilfredsstillende.

Strategiske grep og prioriteringer fremover

Det blir viktig å følge bruken av plantevernmidler og legemidler til oppdrettsnæringen for å unngå uforsvarlig og unødvendig bruk.

Vi skal følge opp Regjeringens strategi mot antibiotikaresistens på våre områder. Selv om det er lavt medisinbruk til dyr, skal forbruket fortsatt reduseres og vi skal arbeide for å sikre riktig medisinbruk.

Nedgangen i antall økologiske landbruksvirksomheter har snudd, og trenden ser ut til at det vil bli en økning framover. Vi skal følge opp kvaliteten på tilsynsoppgavene som vi har delegert til Debio, slik at produktene som kommer på markedet tilfredsstiller kravene i regelverket.

Utviklingstakten er stor når det gjelder utnyttelse av ressurser som biprodukter og avfall til andre formål, utvikling av nye omsetningsformer for mat og det er et økende behov for å redusere matsvinn og dette utfordrer arbeidet vårt med å sikre at mattryggheten ivaretas.

MILJØVENNLIG PRODUKSJON OG FAKTORER SOM PÅVIRKER MILJØET

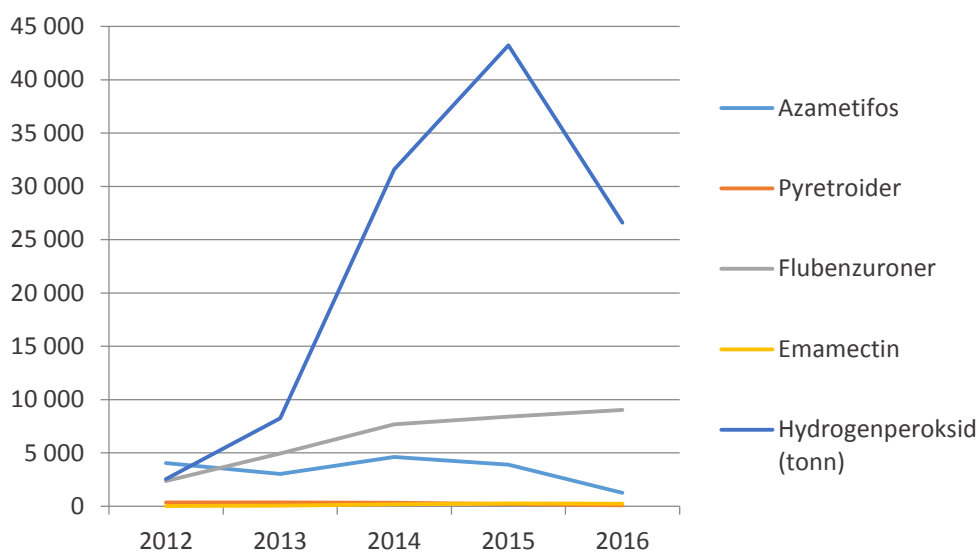
I dette kapittelet omhandler vi forhold knyttet til miljøvennlig produksjon som bruk av legemidler og plantevernmidler, påvirkning fra oppdrettsvirksomhet på villfisk og økologisk produksjon.

Legemiddelbruken mot lakselus går noe gikk betydelig ned sammenlignet med 2015. Hovedårsakene er resistens, bruk av mekaniske metoder og vår innsats. Vill laksefisk langs store deler av Vestlandet og i deler av Midt-Norge utsettes fremdeles for høyt press på lakseluspress som kan ha negativ effekt på bestandene. Det er fortsatt behov for oppmerksomhet rettet mot korrekt bruk av plantevernmidler og veiledning om bærekraftig bruk.

Legemidler til oppdrettslaks

Mål: Oppdrettsnæringen skal ha forsvarlig legemiddelbruk med hensyn til mattrygghet, fiskevelferd, miljø og resistensutvikling

Resultater: Bruken av antibiotika i norsk oppdrettsnæring har i mange år vært eksepsjonelt lav, mens bruken av legemidler mot lakselus har vært høy. Tall fra Folkehelseinstituttet viser betydelig nedgang sammenlignet med 2015. Bruken av alle de andre midlene gikk ned bortsett fra kitinsyntesehemmere. Forbruket av det økte fordi middelet ble brukt på større fisk, og det krever høyere doser. Nedgangen er positiv, men fremdeles er forbruket høyt. Legemiddelbruken er i stor grad blitt erstattet av ikke-medikamentelle metoder. Disse metodene er langt mer miljøvennlige, men bidrar samtidig til forverret fiskevelferd.

Figur 10 Legemiddelsalg lakselusmidler (kg) (kilde: Grossistbasert legemiddelstatistikk, FHI 2017).

Vi har jobbet for å få ned bruken av lakselusmidler. Vi gjennomfører en tilsynskampanje rettet mot legemiddelbruk innenfor oppdrettsnæringen der målet er forsvarlig legemiddelbruk med hensyn til mattrygghet, fiskevelferd, miljø og resistensutvikling. I løpet av året har vi veiledet mye og ført tilsyn med oppdrettere og fiskehelsepersonell. Foreløpige resultater viser at bruken av flere midler samtidig, såkalte kombinasjonsbehandlinger, har gått kraftig ned. I tillegg har informasjon og veiledning ført til at bruken har blitt mer riktig og i mange tilfeller redusert. Kampanjen avsluttes i 2017.

Utfordringer: Det er fortsatt en utfordring å sikre forsvarlig legemiddelbruk og redusert resistensutvikling i en oppdrettsnæring som er forventet å vokse.

Planer: Tilsynskampanjen på legemiddelbruk i oppdrettsnæringen avsluttes i 2017, og vi vurderer tiltak når resultatene er klare.

Påvirkning på vill laksefisk av lus fra oppdrettsnæringen

Mål: Redusere smittepresset av lus fra oppdrettsnæringen på villlevende laksefisk og øke kunnskapen om smittepress

Resultater: Lakselus i oppdrettsanlegg kan gi negative konsekvenser for vill laksefisk. Havforskningsinstituttets overvåking av lakselus på vill laksefisk viser at utvandrende laksesmolt ble utsatt for et generelt høyt smittepress langs store deler av Vestlandet og i deler av Midt-Norge i 2016. I Nord-Norge var smittepresset generelt lavt i denne perioden. Som en følge av dette er det sannsynlig at laksesmolt fra de berørte områdene ble negativt påvirket av lakselus fra oppdrettsnæringen. Det ble observert en generell økning av lakselus på sjøørret og sjørøye utover sommeren langs det meste av kysten. Som en følge av dette er det sannsynlig at beitende ørret og røye ble negativt påvirket av lakselus langs det aller meste av kysten.

Utfordringer: Smittepresset av lus fra oppdrettsnæringen på vill laksefisk er fortsatt for høyt til enkelte tider og enkelte steder i landet.

Planer: Vi fortsetter arbeidet med å redusere smittepresset av lus fra oppdrettsnæringen på villlevende laksefisk. Overvåkingsprogrammet vil bli videreført og utviklet.

Legemidler til landdyr

Mål: Medisinbruken på dyr skal fortsatt reduseres blant annet gjennom god smittehygiene og andre forebyggende tiltak.

Resultater: Regjeringens strategi mot antibiotikaresistens følges opp på våre områder. Kun en tidel av forbrukt antibiotika i Norge går til dyr, men forbruket skal fortsatt reduseres og vi skal sikre riktig medisinbruk. Vi samarbeider med Legemiddelverket om terapianbefalinger, og med Den norske veterinærforening om utvikling av forskrivingsprofiler for veterinærer og fiskehelsebiologer. Veterinærmedisinsk legemiddelregister (VetReg) som årlig tar imot 1,8 mill resepter til dyr, er i ferd med å bli et godt verktøy både for veiledning og for tilsyn.

Husdyrbrukets organisasjoner gjør en stor innsats for forebygging og mot medisinbruk både når det gjelder kunnskap og tiltak. Blant annet kartlegges forekomsten av relativt vanlige virusinfeksjoner hos storfe som fører til en del bruk av antibiotika. Det gjelder Bovint Respiratorisk Syncytialvirus (BRSV – smittsom hoste), og Bovint Coronavirus (BCoV – smittsom diare).

Utfordringer: Antibiotikaresistens er et problem for folkehelsen. Medisinbruken til dyr skal reduseres gjennom forebyggende tiltak og riktigere bruk ved sykdom. Dyrehelsepersonell har ansvar for forskrivning av medisiner og skal følges opp med rådgivning, nye verktøy og vårt tilsyn.

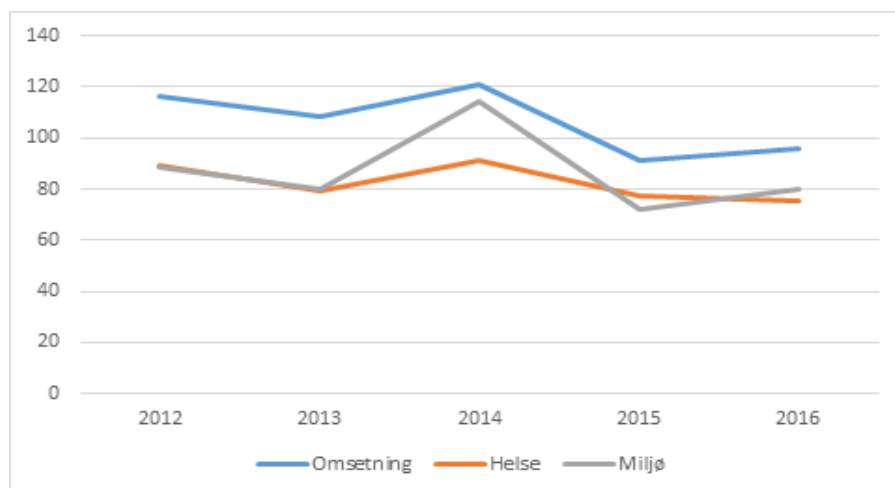
Planer: En utvidet bruk av veterinært legemiddelregister (VetReg) er planlagt i 2017. Vi skal sikre at vi har oversikter til bruk for tilsyn og til rapportering nasjonalt og internasjonalt. Praktiserende veterinærer skal kunne få innsikt i sin forskrivningsprofil sammenlignet med andre, og dermed jobbe mer målbevisst mot riktigere medisinbruk. Allmenn informasjon til publikum om når en kan spare seg antibiotikakurer vil sammenfalle med informasjonstiltakene på humansiden. Sammen med Legemiddelverket, Veterinærforeningen og NMBU skal vi utvikle e-læringskurs for veterinærer i bruk av antibiotika samt oppdatere terapianbefalinger til dyr.

Plantevernmidler

Mål: Plantevernmidler skal bidra til gode avlinger og gi minst mulig helse- og miljøskade

Resultater: Omsetningsstatistikken for plantevernmidler viser at mengde omsatt plantevernmidler, angitt i aktivt stoff, har hatt en liten økning fra 2015 til 2016. Det er små endringer for helse- og miljørisikoen. Miljørisikoen har økt med 8 %, og det er flere faktorer som bidrar til økningen. Den enkeltfaktoren som betyr mest er at aktivstoffet biksafen har blitt godkjent. Biksafen er viktig for å forebygge utvikling av resistens i soppsykdommer i korn da den har ulik virkningsmekanisme enn andre godkjente soppmidler.

Tabellen under viser risikoutvikling med utgangspunkt i omsetningstall for egne risikoindikatorer for helse og miljø. Gjennomsnittet av 1996 og 1997 er satt som et utgangspunkt med 100 prosent. Omsetningen har variert mye siden dette, noe som hovedsakelig skyldes periodevis hamstring som følge av økte avgifter og variasjoner i prisene på verdensmarkedet. Det er derfor vanskelig å si noe sikkert om risikoutvikling på kort sikt.

Figur 11 Risikoutvikling for egne risikoindikatorer for helse og miljø med utgangspunkt i omsetningstall plantevernmidler.

FAKTA

"Friske dyr bruker ikke antibiotika».

Landbruks- og matdepartementets handlingsplan mot antibiotikaresistens sier at:

- Antibiotikabruk til matproduserende dyr skal reduseres med 10 % innen 2020
- Forbruket til kjæledyr skal reduseres med 30 %
- Husdyrassosiert MRSA skal ikke få etablere seg i norsk svinehold

Plantevernmidregelverket ble endret i 2015. Allerede etter ett år kan vi se en effekt av regelverksendringen i form av økt bevissthet både blant brukere og forhandlere av plantevernmidler. Dette gjelder også innen områder hvor gammelt regelverk ble videreført. Det er også økt oppmerksomhet rundt plantevernmidler blant privatpersoner, noe som har medført et økende antall bekymringsmeldinger med mistanke om ulovlig bruk av plantevernmidler.

Overvåkingsprogrammene på plantevernmidlerrester i næringsmidler og i prydplanter avdekket ulovlig bruk av plantevernmidler i både jordbær, eple og prydplanter. Prydplanter har det i en periode vært ført lite tilsyn med. Vi ser at vi må prioritere dette for å få god regelverksetterlevelse. Se punkt 3.2.2 Fremmedstoffer for nærmere omtale av plantevernmidlerrester i næringsmidler.

På oppdrag fra LMD deltok Mattilsynet i arbeid med å lage ny handlingsplan for bærekraftig bruk av plantevernmidler. Arbeidet med oppfølging av handlingsplanen er godt i gang, og vi gjennomførte blant annet:

- Autorisasjonskurs for bruk av plantevernmidler bidrar til å sikre god kompetanse hos yrkesbrukere av plantevernmidler. Over 1400 personer bestod i løpet av året bestått det nettbaserte fornyingskurset, hvor blant annet integrert plantevern, helse- og miljøkonsekvenser og korrekt bruk av plantevernmidler er viktige temaer.
- Vi har laget veileder til det nye plantevernmidregelverket. Veilederen er skrevet til de som bruker plantevernmidler, og for de som produserer, importerer eller selger plantevernmidler.

Utfordringer: Plantevernmidler brukes for å bekjempe ugras, sopp og skadedyr i jordbruket. Det er imidlertid en trend i samfunnet med økende oppmerksomhet på negative sider av plantevernmidlerbruk. Det er en utfordring å kombinere bøndenes behov for plantevernmidler med forbrukernes ønske om begrenset bruk av plantevernmidler.

Planer: Vi skal ha fokus på korrekt bruk av plantevernmidler, både i form av kampanjetilsyn og overvåkingsprogrammer på området. For å arbeide videre med målet om bevisste brukere, skal vi lansere et nettbasert grunnkurs for yrkesbrukere av plantevernmidler.

Økologisk produksjon

Mål: Produkter som omsettes som økologiske på det norske markedet skal tilfredsstillere kravene til økologisk produksjon

Resultater: Mattilsynet har delegert myndigheten til å føre tilsyn med økologiske virksomheter til Debio. Debio fører årlig tilsyn med alle virksomheter som er med i kontrollordningen. Dokumentasjon på hva som gjøres i produksjonen er et viktig tilsynsgrunnlag i økologisk produksjon. Resultatene av tilsynet viser at de fleste virksomheter har gode rutiner for kvalitetssystem og dokumentasjon, men det er også virksomheter som har utfordringer med å få tilstrekkelig dokumentasjon på plass.

Vi gjennomførte en revisjon som viste at Debio har gode rutiner og et solid system for kvalitetssikring. Debio manglet imidlertid rutiner som beskriver krav for lukking av avvik hos virksomhetene. Manglende oppfølging fra tilsynsmyndigheten kan i verste fall føre til at produkter som ikke tilfredsstiller regelverket kommer på markedet. Debio har satt i verk tilstrekkelige tiltak for å bedre avvikhåndteringen.

Utfordringer: Vi forventer at 2017 blir det første året på lang tid med en økning i antall landbruksvirksomheter som er med i kontrollordningen for økologisk produksjon.

Planer: Tilsynet med økologisk produksjon må tilpasses det nye regelverket om økologisk produksjon som tas inn i EØS-avtalen i 2017. Debio arbeider med å videreutvikle tilsynet med økologisk produksjon til å bli mer risikobasert og målrettet.

BÆREKRAFTIG UTNYTTELSE AV RESSURSENE

I all animalsk matproduksjon blir det rester og avfall som ikke går til mat, men som er en ressurs. Bruk av slike rester kan føre til at fremmedstoff eller smittestoff tilføres matkjeden, enten det gjelder matemballasje, gjødsel eller fôr. Mange virksomheter håndterer fortsatt ikke slike rester riktig. Regelverket er komplisert, og vi jobber med å forenkle og tilpasse veiledningen slik at det skal bli enklere å følge. Animalske biprodukter og avfall som gjenbrukes skal ikke medføre helse- og miljørisiko for folk eller dyr

Animalske biprodukter

Mål: Alle virksomheter skal gjennom internkontrollsystemet ha kontroll på biproduktene og aktørenes kunnskap om verdien av og farene ved bruken av biproduktene skal bedres.

Resultater: Det er en utfordring både for næringen og Mattilsynet å vite hva som er biprodukter og hvordan disse skal håndteres. Mattilsynet har utviklet veiledningstabeller til næringen for kategorisering av biprodukter i fiskevirksomheter og landdyrslakterier der animalske biprodukter oppstår. Biproduktregelverket sikrer trygge animalske råvarer inn i matkjeden til fôr og gjødsel. EUs biproduktregelverk ble endelig fastsatt i Norge i 2016. Etter fastsettelsen har vi prioritert implementering av nytt regelverk for lovdata og i MATS, og forberedelser for tilsynet. Vi har gjennomført til sammen 1143 tilsyn etter bestemmelser i biproduktregelverket. Bare 137 av tilsynsbesøkene var i virksomheter godkjent eller registrert for biprodukter. Dette viser hvordan biproduktregelverket griper inn i primærproduksjon, næringsmiddelproduksjon, fôrproduksjon, gjødselproduksjon, matservering, havner, flyplasser m.m.

Utfordringer: Det er biprodukter de fleste steder i verdikjeden. Mange virksomheter håndterer fortsatt ikke animalske biprodukter og avledede produkter riktig. Det er en utfordring for Mattilsynet å legge til rette for trygg bruk av biproduktene gjennom en økt bevissthet blant næringsaktørene og vårt eget tilsyn. Det er behov for en sterkere bevissthet om at biproduktregelverket er porten til sikker bruk av animalsk materiale inn i matkjeden til fôr og gjødsel. Vi vil fortsatt arbeide for bedre veiledning og bransjekontakt på biproduktområdet.

Planer: Vi skal gjennomføre tilsyn med biprodukter i fangstbasert akvakultur og i deler av næringsmiddelproduksjonen. I tillegg viderefører vi tilsyn med biprodukter i villfiskmottak, fiskeslakterier, landdyrslakterier og bearbeidingsanlegg. Krav til sporbarhet vil være et krav som spesielt følges opp. Vi skal også utvikle bedre systemer for et risikobasert tilsyn med virksomheter som håndterer biprodukter.

Resirkulering av avfall

Mål: Vi skal legge til rette for bruk av avfallsbaserte gjødselvarer og biprodukter samtidig som helse- og miljøhensyn ivaretas.

Resultater: Resirkulering av avfall, også kalt «den sirkulære økonomien» kan innebære en fare for at fremmedstoff eller smittestoff tilføres matkjeden, enten det gjelder matemballasje, gjødsel eller fôr. Avfall inneholder ressurser som kan gjenbrukes som gjødsel eller jordforbedringsmiddel i matproduksjon eller grøntanlegg. Det er lang tradisjon for å bruke kompost og avløpslam som jordforbedringsmiddel i Norge. Mange virksomheter leter etter innovative løsninger for å lage gjødselprodukter, og vi ser en utvikling mot at flere typer avfall gjenbrukes på denne måten. Når avfall brukes som en råvare i gjødselvarer er det nødvendig å ha god kontroll med miljøgifter og smittestoffer. Resultatene fra årets tilsyn avdekket flere mangler i kontrollen med tungmetallinnhold og andre risikoforhold, det viser at det er behov for en tett oppfølging av produksjon av avfallsbaserte gjødselvarer også i årene fremover.

Både det nasjonale regelverket og EU-regelverket for gjødselvarer er under revisjon. En viktig målsetting er å legge til rette for bruk av avfallsbasert gjødselvarer samtidig som helse- og miljøhensyn ivaretas. Norge arbeider for å beholde strenge krav til kadmium i gjødsel. Prøvetaking av mineralgjødsel tyder på at kadmiuminnholdet i mineralgjødselen er høyere enn for 15 år siden, men likevel godt under det som er vurdert som trygt.

FAKTA

Et animalsk biprodukt er den delen av dyret, fisken eller maten som ikke lenger skal brukes til mat.

Biproduktene kategoriseres etter risiko for dyre- og folkehelse. Det meste av biproduktene er kategori 3 med lavest risiko, til bruk i fôr til matproduserende dyr.

Utfordringer: Økt resirkulering av avfall kan innebære en fare for at fremmedstoff eller smittestoff tilføres matkjeden, enten det gjelder matemballasje, gjødsel eller fôr.

Figur 12 Sirkulær økonomi – resirkulering av avfall

Planer: Vi vil videreføre tilsynet med gjødsel basert på avfall og avløpslam. Vi skal gjennomføre et overvåkings- og kartleggingsprogram hvor vi undersøker forekomst av Salmonella og antimikrobiell resistens i organisk gjødsel og dyrkingsmedier som omsettes til hobbymarkedet.

Matsvinn

Mål: Vi skal bidra til redusert matsvinn ved både å informere om mulighetene som finnes til å redusere matsvinn i dagens regelverk og bidra til at regelverket utgjør et enda mindre hinder for reduksjon av matsvinn.

Resultater: Mattilsynet har blant annet deltatt i tiltaksgruppen under intensjonsavtalen mellom myndigheter og bransje om reduksjon av matsvinn. I dette arbeidet blir det tydelig at regelverket eller Mattilsynets praktiseringen av det ikke er et vesentlig hinder for redusert matsvinn. Logistikk og rutiner for mekring i næringen er langt viktigere faktorer. Det er først og fremst ved å informere om regelverket og mulighetene det gir Mattilsynet kan bidra til redusert matsvinn.

Utfordringer: Det er ikke god nok kunnskap i næringen eller hos forbruker om regelverket for holdbarhetsmerking eller om hvordan matsvinn kan reduseres. Regelverket kan forbedres ytterligere for å lette reduksjon av matsvinn ytterligere.

Planer: I arbeidet med å redusere matsvinn vil vi vektlegge å informere om mulighetene regelverket gir, og samtidig arbeide for at regelverket i fremtiden legger enda mer til rette for en reduksjon av matsvinn.

MARKEDSADGANG

Vi sikret norske varer tilgang til markeder over store deler av verden. Stadig flere tilleggs- og særkrav fra ulike importland gjør arbeidet vanskeligere og mer krevende.

Mål

Bidra til at norske varer har tilgang til markeder over hele verden

- Markedene har tillitt til norsk matforvaltning
- Vi har avtaler med andre land som sikrer eksport av norske varer.
- Vårt system for attestutstedelse skal sikre trygg og enkel vareflyt

Resultater

Vi vurderer måloppnåelsen som god. Norsk eksport er stor og består av mange forskjellige produkter – særlig på sjømat der Norge er verdens nest største eksportør med eksport til 143 land. Det aller meste av eksporten går uten komplikasjoner.

Forhandlinger/nye markeder og produkter

Eksport til nye markeder eller nye produkter til kjente markeder krever alltid ekstra innsats for å komme fram til attester og krav. På sjømatsiden fikk vi for eksempel åpnet for eksport av torskeprodukter til Sør-Korea etter deres revisjon av oss og Vietnam har åpnet for import av levende kongekrabbe fra Norge.

For landbaserte produkter fikk vi åpnet for eksport av storfefvovm til Japan. Norske avlsprodukter er ettertraktet i global sammenheng, og produktene er viktige fordi det skal avles frem friske dyr. Vi ble enige med Island om attest for storfeembryo og med USA om rånesæd. Dette er nye markeder for disse produktene.

Tilsyn/attestutstedelse

Som følge av EØS-avtalen går sjømat uhindret og uten behov for attester til EU som er det største markedet for norsk sjømat. For eksport utenfor EØS-området utstedte vi vel 53 000 attester – fordelt med 48 000 attester på sjømat og 5 000 attester for landbaserte produkter. Antallet utstedte eksportattester har vært stabilt de siste årene.

Det var utfordrende for norske økologiske produsenter som samhandler med EU - spesielt for produsenter av norsk økologisk laks. Norske økologiske produkter ble ikke akseptert på grunn av at Norge ikke har tatt inn oppdatert EU-regelverk på økologiområdet. Forsinkelsen skyldes at forhandlingene med EU har tatt lang tid på grunn av ønske om tilpasninger til regelverket fra både norsk og islandsk side. Vi har utarbeidet et nasjonalt regelverk for økologisk akvakultur for å legge til rette for handel med norsk økologisk laks, men dette ble ikke akseptert av EU-kommisjonen. Det vil komme en løsning på denne problemstillingen i år, siden nytt økologiregelverk blir gjeldende i Norge tidlig i 2017.

En viktig oppgave for oss er å opprettholde adgang til markeder. Sjømateksporten til Hviterussland har økt kraftig etter det russiske importforbudet i 2014. Bearbeidet hviterussisk sjømat basert på norske råvarer kan fritt eksporteres fra Hviterussland til Russland. Vi har derfor jobbet mye for å opprettholde et godt forhold til hviterussiske myndigheter.

Det ble ikke gjennomført eksportpartikampanjer i 2016 slik vi hadde planlagt fordi vi prioriterte eksportprosjektet. Eksportprosjektet vurderes vi som det viktigste utviklingsprosjektet vi har på sjømatområdet, og ved siden av driftsoppgavene og besøk fra andre lands myndigheter er det arbeid med eksportprosjektet som prioriteres.

Besøk/ inspeksjoner fra andre land

Vi tok imot flere utenlandske myndighetsdelegasjoner fra blant annet Sør-Korea, Japan og Taiwan. For å vise fram og dokumentere at vi har et godt tilsynssystem i Norge. Resultatene fra inspeksjoner og besøk var gode.

FAKTA

Slik jobber Mattilsynet med markedsadgang:

Forhandlinger/nye markeder: Vi forhandler med importland om hva vi skal attestere for.

Tilsyn / attestutstedelse: Vi fører tilsyn og har overvåkingsprogram for å dokumentere tilstand. I tillegg utsteder vi attester ved eksport.

Besøk / inspeksjoner fra andre land: Matmyndigheter i andre land besøker og inspisierer norske bedrifter og Mattilsynets tilsynssystem og –arbeid for sikre at avtaler blir oppfylt.

Utfordringer

Stadig nye særkrav fra enkeltland betyr mye merarbeid for eksportører og oss. I tillegg innebærer det ofte usikkerhet eller stans i eksporten. Et av markedene vi har jobbet mye med er det kinesiske. Til tross for at vi har registrert norske virksomheter i et nye kinesisk elektronisk registreringssystem, har det ikke hjulpet på adgangen. Det siste året har vi jobbet mye både med Kina og Russland til tross for at vi har begrenset adgang til begge disse markedene.

Selv om Norge er en stor sjømateksportør er vi en liten aktør i internasjonal politikk. Vi må derfor hele tiden tilpasse oss andre lands krav. Trenden er at kravene blir stadig mer omfattende og flere land tar i bruke egne listeføringssystemer. I tillegg er vi sårbare for politiske konflikter mellom land som bidrar til usikkerhet og stans i enkelte markeder.

Attestporteføljen på 200 ulike eksportdokumenter og voksende. Den blir mer komplisert å følge for eksportører og for oss å holde vedlike. Det er også vanskelig for eksportører og tilsynet å forholde seg til regelverk fra mange andre land. Dette er likevel en trend vi ikke kan stanse, men som vi må finne tilpasningsløsninger på.

Sjømateksporten utvikler seg i høyt tempo med korte tidsfrister. Forventninger om høyt servicenivå, økt tilgjengelighet og nye tekniske løsninger tilpasset eksporten som ofte har tidskritisk logistikk og hvor mye av aktiviteten foregår utenfor ordinær kontortid er utfordrende å møte.

Planer framover

Det viktigste utviklingsprosjektet vi jobber med og som vil bety mye for eksportører og oss i fremtiden er eksportprosjektet. Målet er å utvikle et effektivt attest- og tilsynssystem som andre land har tillit til og som ivaretar de største norske eksportinteressene. Vi jobber konkret med tre delprosjekter:

1. utstedelse av attester med elektronisk sikring
2. mer effektivt tilsyn
3. å koble attestutstedelse til tilsynsresultater for å kunne tilby attestutstedelse også utenom Mattilsynets ordinære åpningstid.

Næringen, og spesielt sjømatbransjen, har vært involvert i og informert om prosjektets konsept.

Vi vil jobbe for en tydeligere prioritering av hvilke markeder som er de viktigste og som vi skal jobbe med. Prioriteringene må vi ta sammen med bransjer og departementene. To av markedene som står sentralt fra 2017 er det brasilianske og kinesiske. Særlig det siste er det knyttet stor spenning og forventning til etter at Norge og Kina har normalisert de diplomatiske forholdene igjen. Arbeidet vil likevel ta lang tid.

For å komme raskt i gang med attestforhandlinger og ha eksportattester med rett innhold tilgjengelig for eksportørene så tidlig som mulig, vil vi samarbeide mer med næring, næringens organisasjoner, departementer og andre lands myndigheter.

BEREDSKAP

Vi har håndtert en rekke ulike hendelser på en god måte, samtidig som vi arbeider målbevisst for å styrke beredskapen. Det kreves fortsatt jevnlig trening og fleksibilitet i organisasjonen.

Mål

Vi skal ha en robust beredskap som takler en verden i endring. Arbeidet med sikkerhet og beredskap skal inngå som en integrert del av Mattilsynets virksomhet.

Resultater

Hendelser og øvelser

I 2016 har det ikke vært noen store nasjonale hendelser. Vi håndterte imidlertid fortløpende hendelser av ulik omfang på de fleste områder. Vi håndterte 646 mistanker om sykdomstilfeller på planter, dyr og fisk, hvorav 445 ble bekreftet. Hendelsene gjør at vi får testet ut beredskapsevnen vår. Erfaringen fra disse og fra øvelsene tilsier at vi er en god beredskapsorganisasjon, men at det fortsatt er forbedringspotensial i organisasjonen. Det er særlig behov for et godt verktøy for hendelseshåndtering for å kunne kommunisere et situasjonsbilde raskt. Vi samarbeider godt med kommunehelsetjenesten, kunnskapsinstitusjonene, andre etater og næringen i bekjempelsen av utbrudd. Vi har hatt en gjennomgåelse av vår beredskapsorganisasjon som grunnlag for videre utvikling og forbedring.

Noen av de største hendelsene var håndtering av skrantesjuken på hjortevilt, funn av influensasmitte i toppen av avlspyramiden for kalkuner samt utbrudd av ILA i region Nord.

I løpet av året har vi gjennomført 6 regionale øvelser. Regionene samarbeider om disse og trekker hovedkontoret med for å utnytte læringseffekten av øvelsene mest mulig. Dette er grunnen til at det er færre øvelser i 2016 enn tidligere. Det knyttes også i økende grad kompetansetiltak i forkant av øvelsene. Mattilsynet bidrar forøvrig aktivt i utarbeidelse og gjennomføring av øvelsene våre eierdepartementer og fylkesmenn avholder.

Utvikling av beredskapsevnen og samarbeid med andre aktører

Vi har gjennomført en internrevisjon på dyrehelseområdet med beredskap som tema. Hensikten var å undersøke om interne og eksterne krav til beredskapsarbeid på dyrehelseområdet er oppfylt og om forbedringspunkter avdekket under beredskapsøvelser følges opp. Vi har flere forbedringsområder, blant annet på beredskapsutstyr, styrende dokumenter og internkontroll.

For å bedre hendelseshåndteringen for hele organisasjonen ble verktøyet CIM anskaffet. Det skal sikre bedre loggføring, kommunikasjonsflyt og situasjonsforståelse i alle ledd. Meldingssystemet for næringsmiddelbårne utbrudd (VESUV), som Mattilsynets avdelinger og kommuneoverlegene bruker, ble også lansert i CIM med bedre tilrettelagt kommunikasjonsflyt.

For å bedre beredskapen i felt har Mattilsynet innført Nødnett i alle regioner og for saneringsteamene. Siviltforsvaret sentralt og Mattilsynet samarbeider om en felles nasjonal avtale som vil styrke det pågående regionale samarbeidet mellom Mattilsynets regioner og Siviltforsvarsdistriktene. For å sikre bio-sikkerheten i felt, utarbeidet Mattilsynets epizootiveterinærer en omfattende feltmanual som også vil brukes i undervisningen av veterinærstudentene.

Mattilsynet og relevante miljøer i Forsvaret har innledet et aktivt samarbeid for å ruste oss til den store NATO-øvelsen i 2018. Vi ser at vi blant annet kan støtte Forsvaret med kartdata, intensivt tilsyn på grensen, i næringsmiddelbedrifter og med drikkevann. Samarbeidet har vist at sikkerhets- og beredskapsarbeidet må sees i sammenheng slik vi kan kommunisere effektivt over gradert nett. Disse forberedelsene vil også trene samvirke mellom de ulike sivile etatene som ellers ikke trer frem i sivile øvelser.

Beredskapslaboratoriene, knyttet til måling av radioaktivitet i mat, har i løpet av året kommet i drift. Det gjennomføres målinger av lokalmat og kjøtt i henhold til strategien for forvaltning av radioaktivitet i mat og fôr.

Strålevernet og Mattilsynet arrangerte november et seminar, «En jobb å gjøre - kommunikasjon ved atomhendelser». Seminaret hadde over 300 deltakere fra bransjer og myndigheter, både fra regionalt og sentralt nivå. Temaet vekket stort engasjement, og nye kommunikasjonsmuligheter ble belyst av politi og kommune.

Vi har også bidratt til ulike utredninger i regi av Helse og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Utfordringer

Omfanget og kompleksiteten i hendelser har økt. Med økende import av planter, matvarer og kjæledyr øker risikoen for alvorlige hendelser. Utbrudd kan få store økonomiske konsekvenser og bekjempelsestiltakene kan bli omfattende. Det er krevende for oss å utvikle beredskapen, sikre tilstrekkelig fleksibilitet i organisasjonen og trene nok for å møte denne virkeligheten.

Planer framover

Vi skal fortsatt arbeide målbevisst for å utvikle organisasjonens beredskapsevne. Beredskapstrening skal ha høy prioritet for alle medarbeidere. Vi skal legge vekt på en god integrering av beredskapen i tilsynsarbeidet gjennom systematisk trening som involverer alle enheter og de fleste aktiviteter gjennom året. Personell i nøkkelroller skal pekes ut på forhånd og trenes. I tillegg skal vi prioritere opplæring i bruk av hendelsesverktøyet CIM for å få optimal effekt under hendelsene.

ARBEIDSMETODER OG VIRKEMIDLER

Mattilsynets fire kjerneprosesser beskriver aktivitetene vi gjør for at maten skal være trygg og dyra ha det godt:

- Innhente kunnskap og analysere tilstand
- Utvikle regelverk
- Føre tilsyn
- Kommunisere og veilede

Mattilsynets påvirkning på effektmålene, samfunns-effekten, skjer indirekte gjennom at vi med våre aktiviteter påvirker atferden hos de vi f.eks. fører tilsyn med eller kommuniserer til. Hvilke aktiviteter vi vektlegger avhenger av både bransje, virksomhet og risiko, og vi bruker gjerne flere aktiviteter i kombinasjon. Vårt mål er å arbeide effektivt og målrettet for å oppnå størst mulig effekt.

INNHENTE KUNNSKAP OG ANALYSERE TILSTAND

Våre prioriteringer og beslutninger er i økende grad basert på kunnskap fra egen aktivitet, tilsynsobjektene, kunnskapsinstitusjoner og forskning. Utfordringene ligger i å forbedre datakvaliteten og å utnytte data som finnes.

Mål

Vi skal ha god kunnskap om tilstanden, utviklingen og trendene på ansvarsområdene våre.

- Vår risikohåndtering og forvaltning skal være kunnskaps- og forskningsbasert
- Vi skal gjennomføre målrettede og kostnadseffektive overvåkings-, kontroll- og kartleggingsprogrammer blant annet som følge av internasjonale avtaler eller norske tilleggsgarantier
- Våre egne data skal ha god kvalitet og gjøres tilgjengelig for allmennheten
- Vi skal øke bruken av relevante data fra flere kilder og råd fra kunnskaps-institusjonene i grunnlaget for våre prioriteringer
- Evaluering som metode er et viktig verktøy for å skaffe oss kunnskap

Resultater

Samarbeid med VKM og kunnskapsinstitusjonene gir gode kunnskapsgrunnlag. Kunnskapsinstitusjonene gir oss faglige råd og vurderinger både til strategiske veivalg og i vår daglige forvaltning. De er viktige bidragsyttere i beredskapsarbeidet vårt, både når det gjelder å velge tiltak og når vi skal kommunisere risiko. Vitenskapskomiteen for mattrygghet er i en særstilling ved at den samler kompetanse fra forskjellige miljøer og dermed kan vurdere brede problemstillinger.

I april 2016 ble det for første gang i Europa påvist Skrantesjuka (CWD) hos tre reinsdyr og to elger i Norge. Her var det raskt behov for tiltak, men kunnskapsgrunnlaget var mangelfullt. Miljødirektoratet og Mattilsynet ba sammen om en risikovurdering fra VKM, og en foreløpig rapport ble levert etter seks uker i juni i 2016. En større rapport vil foreligge i mars 2017. VKM har vurdert om skrantesjuka kan utsette mennesker for helsefare. De konkluderer med at det ikke finnes forskning i dag som tilsier at mennesker blir smittet av å spise kjøtt fra dyr med skrantesjuka. VKM har også identifisert forslag til overvåkingstiltak og anbefalt forholdsregler for å forebygge at sykdommen spres. VKM og EFSA har hatt nært samarbeid i risikovurdering av skrantesjuka. Dette er et eksempel på hvordan VKM og kunnskapsinstitusjonene enkeltvis legger grunnlaget for Mattilsynets håndtering med videre kartlegging og tiltak i form av regelverk, informasjon og andre tiltak.

VKM har i løpet av 2015 og 2016, på oppdrag fra oss, gjennomført risikovurderinger av flere stoffer benyttet i kosttilskudd. De har også beregnet befolkningens inntak av utvalgte vitaminer

«Et samfunnsoppdrag i endring øker behovet for kunnskap»

FAKTA

Mattilsynet har avtaler om kunnskapsstøtte med

- Veterinærinstituttet
- Folkehelseinstituttet
- Norsk institutt for bioøkonomi
- Nasjonalt institutt for ernæring- og sjømatforskning
- Havforskningsinstituttet
- Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

fra kosthold og kosttilskudd. Vi bruker vurderingene når vi utvikler regelverk for kosttilskudd og for vurdering av maksimumsgrenser.

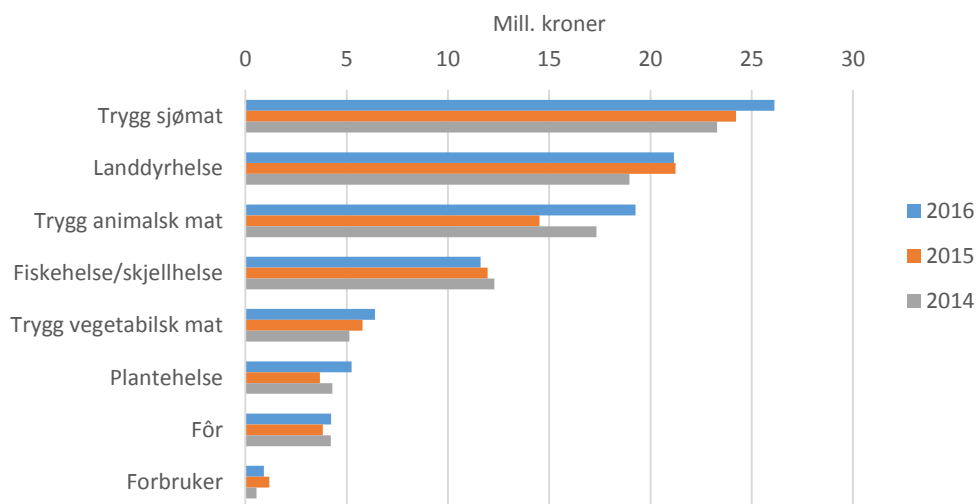
Resultatene fra overvåkingsprogrammene gir viktig kunnskap

OK-programmene viser status og trender når det gjelder fremmedstoffer, smittestoffer eller gifter som finnes i mat, drikke eller i levende dyr. Programmene effektiviseres stadig og justeres årlig ettersom risikobildet endrer seg. Vi må sikre handlingsrom for kartlegging av nye trusler.

77 ulike programmer ble gjennomført i 2016. Vi har videreført kartlegging av antibiotikaresistente bakterier i husdyrproduksjon (MRSA), mens analyseaktivitet for dokumentasjon av sjømat og skjellhelse er styrket ytterligere. Vi har opprettholdt innsatsen med kartlegging av nye alvorlige smittsomme fiskesykdommer og overvåking på fiskehelseområdet. På planteområdet har vi styrket innsatsen for å hindre innføring av alvorlige planteskadegjørere. Siste året er også noen flere programmer innrettet for å avdekke eventuell matkriminalitet mens arbeidet med kontroll av ulike kosttilskudd er videreført.

Vi har valgt en ny leverandør for levering av analyser i fremmedstoffprogrammet - landdyr. Forhandlingene resulterte i en gunstig avtale med Fera Science Ltd. i England. En viktig nyhet er at kontrakten også omfatter funksjon som nasjonalt referanselaboratorium (NRL) for alle analysene i fremmedstoffprogrammet.

Figuren viser analysekostnader for perioden 2014 – 2016. De samlede analysekostandene er holdt nede samtidig som vi arbeider for å justere og målrette analyseaktivitetene ut fra risikobildet. De samlede analysekostnadene for OK-programmene i 2016 var om lag 95 mill. kr.

Figur 13 Analysekostnader OK-program fordelt på fagområder.

Prioritering av OK-programmene er gjort i samråd med kunnskapsstøtteinstitusjonene og diskutert med næringene i strategiske fagfora.

Mattilsynet har fortsatt det gode samarbeidet med Forskningsrådet. Vi er særlig opptatt av forskning som kan gi en bedre forståelse av effektene av forvaltningen vår. Mattilsynet trenger forskning som belyser virkningsmekanismer, for eksempel om hva som fremmer eller hemmer måloppnåelse på de ulike forvaltningsområdene. Forskningsrådet hadde i 2016 to nye utlysninger i samråd med Mattilsynet. Det ble bevilget midler til følgende prosjekter «Effects of the Regulatory Framework on Fish Welfare and Health» og «Plantvalue (Valuation of the Norwegian plant health regime from an environmental, economic and social perspective)». Forskningsrådet har tidligere bevilget midler til prosjektet ANIWEL (Realization of animal welfare goals in Norway's food sector).

Utfordringer

Å være kunnskapsbasert krever langsiktig arbeid. Både samfunnseffekter og brukereffekter påvirkes av faktorer som Mattilsynet ikke har full kontroll over. Det er likevel viktig å utvikle metoder for i å kunne dokumentere effektene av arbeidet vårt. Kunnskap om effekter av hva vi gjør vil danne grunnlag for videre utvikling metoder, arbeidsprosesser og prioriteringer. Vi må i tillegg legge vekt på bruk av både egne og eksterne data, og vi må ha bedre verktøy for å analysere dataene våre og for å utveksle data med andre. Vi har erfart at dette arbeidet krever kunnskap om mulighetene som ligger i flere datasett og digitalisering. Målet om mer kunnskapsbaserte beslutninger er et langsiktig arbeid.

Arbeidet med regelverksutvikling skal bygge på vitenskapelige vurderinger, og vi ønsker i større grad både å bidra med norske data til EUs risikovurderinger og ha tilgang til data fra EU. Dette gjelder både data vi selv fremskaffer gjennom egen kartlegging og data fra bransjehold i Norge. Det er behov for å styrke arbeidet med egen datainnhenting, og samhandlingen med næringen for å fremskaffe relevante data. Det er også behov for å styrke arbeidet med rapporteringssystemene i forhold til EU/EFSA slik at norske data kan brukes i EUs risikovurderingsarbeid.

Planer

Vi skal skaffe ny kunnskap som påvirker samfunnsoppdraget og vi skal:

- Øke vår kunnskap om sporing og analyse av sammenhenger
- Skaffe mer kunnskap om uønskede stoffer i maten, smittestoffer og tilsetningsstoffer
- Arbeide videre med å utvikle våre evne til å håndtere informasjon og forbedre datakvalitet, og å gjøre data som genereres gjennom overvåkings- og kartleggingsprogrammene våre lettere tilgjengelige
- Gjennomføre piloter for datautveksling men andre etater og virksomheter
- Gjennomføre piloter for å teste metode for måling av effekter av tilsyn
- Gjennomføre en evaluering av smilefjesordningen der er brukerundersøkelse rettet mot virksomheter og forbrukere blir sentral
- Følge opp kravene i digitaliseringsrundskrivet ved å utrede et konsept for «data inn og ut av Mattilsynet» utredes
- Gjennomføre prosjektene prøvetaking, effektivisering av eksportattester, kjøttkontroll.

REGELVERKSUTVIKLING OG INTERNASJONALT ARBEID

Det pågår et løpende arbeid med regelverksutvikling, og den klart største delen er EØS-regelverk. Som følge av EØS-avtalen deltar Mattilsynet aktivt i EUs regelverksarbeid, regelverket tas inn i EØS-avtalen og gjøres deretter gjeldende som norske forskrifter. Samlet sett er dette arbeidet omfattende og krevende, men det er god måloppnåelse for gjennomføring av EU-regelverket i norsk rett.

Mål

Regelverket vi forvalter omhandler alle sider ved matkjeden fra jord og fjord til bord. Mattilsynets arbeid med regelverksutvikling skal bidra til å oppnå effektmålene vi jobber etter. Et godt regelverk er viktig for å gjøre det enkelt for virksomheter å følge regelverket og enkelt for Mattilsynet å føre tilsyn etter. Regelverket skal være enkelt å forstå og bruke, og Mattilsynet skal bidra til å fornye, forenkle og forbedre regelverket.

Det er viktig for Norge å fange opp forslag til nytt regelverk som er under utvikling i EU på et tidlig stadium. Mattilsynet må delta aktivt i relevante ekspert- og arbeidsgrupper og komiteer hvor nytt regelverk diskuteres og gis tilslutning. Mattilsynet skal ivareta norske interesser, være tydelige på norske posisjoner, og informere åpent til næring og publikum om nytt regelverk.

Vi skal medvirke til utvikling av internasjonale standarder og ivareta norske interesser i FNs matvarestandardiseringsprogram (Codex), Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE) og Den internasjonale plantevernkonvensjonen (IPPC).

Målet med vårt arbeid i OIE er å heve nivået på forebyggende og bekjempende tiltak mot dyresykdommer, fremme dyrevelferd, kunnskap om akvakultur globalt og arbeide for rimelige og forutsigbare rammer for norsk eksport. Et viktig mål for arbeidet i OIE er å redusere mengden antibiotika som brukes til dyr i verden.

Resultater

Vi har fulgt regelverksarbeidet i EU tett, og det er ingen etterslep av betydning når det gjelder implementering i norsk rett. Generelt er det god måloppnåelse for Mattilsynets arbeid med å implementere rettsakter innen gitte frister. 73 prosent av EØS-regelverket ble fastsatt innen fristen og det ligger på omtrent samme nivå som tidligere år. 5 nasjonale forskrifter har medført forenkling med klarere språk, ryddig struktur og klarerer hjemmel for krav. Flere av de nasjonale forskriftene en gjennomføring av EU-regelverk der vi ikke har adgang til å gjøre justeringer. Tall for regelverksutvikling finnes i vedlegg 1. Vi har arbeidet med å utvikle bedre indikatorer for utvikling av regelverk. Disse vil gjelde fra 2017.

Vi avholder ukentlige koordineringsmøtene med departementene for å forberede møtene i Brussel. Det pågår et arbeid i tett og god dialog med departementene om å videreutvikle, harmonisere og effektivisere EØS-arbeidet.

Av særlig omfattende arbeid nevnes arbeidet med ny kontrollforordning og nytt, samlet dyrehelseregelverk i EU:

- Ny kontrollforordning ble politisk ferdigbehandlet i juni 2016. Det forventes mye arbeid med oppfølgingen når ny kontrollforordning formelt vedtas (mars/april 2017).
- EU har vedtatt ny dyrehelselov (forordning (EU) 2016/429 – Animal Health Law (AHL)). Denne trådte i kraft 21. april 2016, men dens bestemmelser skal først ha virkning fra 21. april 2021. Det vil medføre mye arbeid å implementere denne som norsk regelverk.

Andre internasjonale arenaer

I løpet av året har vi opprettet en egen koordinatorfunksjon for internasjonalt arbeid. Formålet er å sikre en mer helhetlig tilnærming til norske posisjoner i viktige saker som f. eks antibiotikaresistens, og for de totale prioriteringene av vårt internasjonale arbeid. Arbeidet med en langsiktig helhetlig internasjonal plan for perioden fram mot 2020 er startet opp.

Mattilsynet er Codex Kontaktpunkt for Norge. Kontaktpunktet koordinerer arbeidet med norske posisjoner, følger med på det løpende arbeidet mellom møtene og sørger for forsvarlig forberedelse til møtene. Norge har vært Europaregionens valgte representant i Codex Eksekutivkomiteen siden 2015. Vi har prioritert arbeidet i de horisontale komitéene som f.eks. komiteene for henholdsvis hygiene, tilsetningsstoffer, plantevernmidler, forurensende stoffer og merking av mat. I 2016 ble standarden for fersk frukt og grønnsaker slutført. Gjennom dialog med internasjonalt oppnådde vi enighet om at bruk av antimikrobielle midler skulle tas ut av standarden. Vi har også bidratt med data og synspunkter om grenseverdier for rester av lakselusmidler i fisk, grenseverdier for kvikksølv i fisk, veiledning for spørreskjema til bruk i import og eksportsaker og bruk av veksthormoner i matproduserende dyr.

Mattilsynet har gjennom deltagelse EPPO og Den internasjonale plantevernkonvensjonen (IPPC) bidratt i utviklingen av flere internasjonale standarder på plantehelseområdet. Temaer som har vært høyest prioritert fra norsk side er standarder for handel med trevirke, brukt landbruksutstyr og overvåking av planteskadegjørere.

Mattilsynet har medvirket i utviklingen av internasjonale standarder og ivaretatt norske interesser i OIE. Norge overtok ved OIEs generalforsamling i 2016 lederfunksjonen for formøtet til den akvatiske koden og manualen. I samarbeid med Legemiddelverket har vi bidratt aktivt i OIEs arbeid med bruken av legemidler til dyr. De viktigste temaene var utviklingen av

antibiotikaresistens og standarder for regulering og forsvarlig bruk av legemidler. Viktig kunnskap og erfaring i form av «best practice» er utvekslet mellom utviklings- og industriland. I 2016 kom den første uoffisielle rapporten om forbruk av antibiotika basert på data fra OIEs globale database. Foreløpige resultater viser at mange land har manglende regulering av legemidler til dyr og et stort forbruk av antibiotika.

Norge arbeider for strategiske temaer på nordisk møte

Vi har over tid arbeidet for å få bedre møter i embetsmannskomiteen på nordisk nivå (EK-FJLS). Høstmøtet var det første møtet hvor vi så resultater av dette arbeidet. I 2017 har Norge formannskapet, og vi viderefører arbeidet med å få møtene på et strategisk nivå i denne perioden.

Utfordringer

Arbeidet med regelverksutvikling skal bygge på vitenskapelige vurderinger, og vi ønsker i større grad både å bidra med norske data til EUs risikovurderinger og ha tilgang til data fra EU. Dette gjelder både data vi selv fremskaffer gjennom egen kartlegging og data fra bransjehold i Norge.

Arbeidet med regelverksutvikling må til enhver tid opprettholdes og utvikles slik at målene for regelverket i størst mulig grad oppnås. Mattilsynet ønsker å videreutvikle prosessene rundt regelverksarbeidet slik at dette understøttes.

Planer

Regelverket skal knyttes enda sterkere til helheten. Vi skal aktivt bidra til å utvikle regelverket vårt i samsvar med målene og prinsippene i matloven, dyrevelferdsloven og kosmetikkloven. Vi skal utvikle evnen til å se de ulike regelsettene i sammenheng, og regelverksutvikling og internasjonalt arbeid skal knyttes til prosessene for overordnede prioriteringer i Mattilsynet. Vi skal synliggjøre hensynet bak regelverket. Vi skal i større grad bruke egne data og erfaringer fra tilsyn i regelverksarbeidet. Regelverket skal gis en god struktur slik at det blir lette å finne frem i. Arbeidet med nye dyrehelseforordning og ny kontrollforordning vil bidra til dette.

Vi skal inkludere minimumskravet til utredninger etter utredningsinstruksen i utvikling av regelverk. Vi skal videreutvikle regelverksprosessen og etablere rutiner slik at arbeidet blir mest mulig effektivt.

Mattilsynet vil bidra aktivt i Codex i arbeidet mot antibiotikaresistens (AMR), og deltakelse i en nedsatt arbeidsgruppe prioriteres.

Mattilsynet skal bidra til utviklingen av internasjonale standarder og ivarett norske interesser i OIE. Vi viderefører samarbeidet med Legemiddelverket og skal delta aktivt i det viktige arbeidet OIE gjør på bruken av antibiotika til dyr. Vi vil bruke vår nasjonale ekspert aktivt for å støtte opp om OIEs arbeid med akvakultur og fiskehelse globalt og å sikre rammene for norsk

FØRE TILSYN

Et sentralt og vesentlig verktøy for å nå Mattilsynets overordnede mål, er å føre tilsyn med at virksomhetene følger regelverkets krav fra jord og fjord til bord. Vi gjennomfører stikkprøvebaserte enkle tilsyn, mer omfattende tilsyn, større revisjoner eller undersøker innrapporterte data («tilsyn uten støvler»). Kravet om å fornye, forenkle og forbedre betyr av vi må utvikle tilsynet for å bruke ressursene stadig mer effektivt. Digitale løsninger kan gi oss nye hensiktsmessige verktøy.

Mål

Tilsynet skal være effektivt og enhetlig:

- Valg av tilsynsmetode skal basere seg på risikovurderinger og type virksomhet

- Mer bruk av forenklede og standardiserte tilsynsrapporter, avsluttet på stedet, som i smilefjestilsynet
- Vi skal bruke nødvendige virkemidler og trappe dem opp
- Virksomhetene og like saker skal behandles likt

Tilsynsmetodene vi bruker skal være effektive. Bruken av virkemidler ved brudd på regelverket skal være tilpasset risikosituasjonen. Det vil si at virkemiddelet vi bruker skal stå i forhold til hvor alvorlige og omfattende regelverksbruddene er. Det meste av tilsynet vårt skal gjennomføres etter en intern risikovurdering. Tilsynsmetodene skal utvikles, og kjede- /konserntilsyn eller teambasert tilsyn skal tas i bruk. Tilsynsstøttesystemene våre (MATS og MARTA) skal være egnet til alle typer tilsyn og bidra med datainformasjon til rapporter og analyser.

Resultater

Tilsynsproduksjon og enhetlighet

Vi gjennomførte 72 889 tilsyn. Dette omfatter inspeksjoner, revisjoner, prøvetaking, dokumentkontroll ved eksport og import, håndtering av uventede hendelser. Økningen fra året før er på rundt 7 prosent. Innføring av smilefjestilsyn på serveringssteder er hovedårsaken til økningen. Vi vurderer måloppnåelsen som tilfredsstillende.

Smilefjestilsyn på serveringssteder ble innført bl.a. for å gi forbrukerne bedre muligheter til å ta informerte valg. Økt regelverksetterlevelse er også et mål. Inspektørene opplever at metodikken har bidratt til dette. Effektiviteten har økt, særlig ved at arbeidet avsluttes på stedet. Samtidig har vi måttet redusere tilsyn med andre næringsmiddelbedrifter noe.

Maten i Norge er trygg, og dyra har det med få unntak godt. Sikring av mattrygghet og dyrevelferd baserer seg på strenge krav langs hele kjeden, og gjør at vi likevel finner brudd på regelverkets krav. Vi fant brudd på regelverket i 48 prosent av virksomhetene vi har ført tilsyn med. Dette er en nedgang på 4 prosentpoeng fra forrige år. Vi finner oftest brudd på drikkevannsområdet (67 prosent) og minst hyppig ved tilsyn etter dyrevelferdsloven (40 prosent). Andel virksomheter med brudd på regelverket har økt både på områdene drikkevann, dyrevelferd og fiskehelse.

Kalibrering av tilsynet og skjønnsutøvelsen gjennom regionale og interregionale fagfora oppleves som meget nyttig. Variasjonen mellom regionene er minst på tilsynsområdene dyrevelferd og fiskehelse, størst på drikkevannsområdet.

Vi brukte formelle virkemidler i omlag 95 prosent av virksomhetene der det ble funnet regelverksbrudd. Vedtak om pålegg fattes oftest på tilsynsområdene drikkevann og fiskehelse (overfor 98 prosent av virksomhetene med påvist regelverksbrudd), litt sjeldnere på dyrevelferdsområdet (overfor 93 prosent av virksomhetene med påvist regelverksbrudd). Det er liten variasjon mellom regionene når det gjelder virkemiddelbruk. Korrekt virkemiddelbruk er viktig og vi har gjennomført kurs/erfaringsksamlinger for ca. 200 medarbeidere om temaet.

Klagesaker og behandling av disse

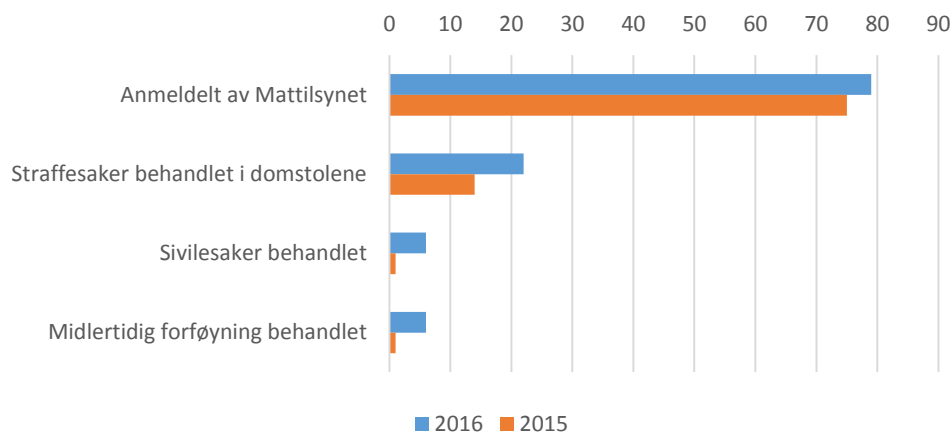
Hovedkontoret er klageinstans for alle vedtak som fattes i Mattilsynets regioner. Klagesaksbehandlingen gir erfaringer med bruk av regelverket og veiledningsmateriale som er til nytte når regelverk endres eller utvikles. Klagesakene er også viktige for å sikre at like saker behandles likt.

Vi mottok 310 klagesaker, og det er en markant økning fra 2015 da vi mottok 250. Vi ser at det er en økt andel av vedtakene fattet av førsteinstansen som er blitt omgjort av hovedkontoret. Andelen har økt til 19 prosent i 2016, fra 13 prosent i 2015.

Anmeldelser og rettsaker

I 2016 er 79 saker anmeldt til politiet. 40 anmeldelser gjelder straffbart brudd på matloven og i 29 saker er brudd på dyrevelferdsloven anmeldt. Tre saker er anmeldt etter begge lover. Flere saker gjelder anmeldelse for ulovlig innførsel av kjæledyr, en gjelder ulovlig import av planter og sju saker gjelder anmeldelser for trusler og/eller sjikane mot tilsynspersonell. Det er en økning i

antall anmeldelser etter matloven. Økningen skyldes særlig at flere saker om ulovlig innførsel av dyr anmeldes.

Figur 14 Anmeldelser og rettsaker.

Noen få av sakene er avgjort i form av henleggelse eller forelegg, men nesten alle sakene anmeldt i 2016 er under etterforskning eller er oversendt til påtalemessig beslutning. Det er gitt forelegg i ni saker.

Det er falt seks kjennelser som følge av krav om midlertidige forføyninger og seks dommer etter stevninger. Forføyningene har som mål å stanse Mattilsynet fra å gjennomføre vedtak. To kjennelser gjelder matloven, tre dyrevelferdsloven og en begge lover. En av forføyningene er behandlet i to rettsinstanser. Tre dommer gjelder dyrevelferdsloven, en matloven, en begge lover og en dyrehelsepersonelloven.

Saksøkerne har ikke fått medhold i noen av sakene. Ytterligere tre stevninger og en anke over kjennelse og dom er under behandling. Vi registrerer at antallet sivile søksmål øker. Det er vanskelig å si noe om hva dette skyldes, men vi merker trender i samfunnet for øvrig. De vi retter vedtak mot benytter seg av rettighetene sine og slår seg sjeldnere til ro med pålegg fra offentlige myndigheter.

Det er falt 22 dommer i straffesaker. 18 dommer gjelder brudd på dyrevelferdsloven og to gjelder brudd på matloven. To gjelder brudd på begge lover. Seks av sakene har vært behandlet av flere rettsinstanser, hvorav to i Høyesterett. Tre saker etter dyrevelferdsloven endte med frifinnelse. Den ene er anket av ØKOKRIM. I de andre sakene fikk domfelte fengselsstraff og i ni saker forbud mot hold av dyr.

Kriminalitet mot dyr

Som et ledd i oppfølgingen av den sentrale samarbeidsavtalen fra 2015 om et forsterket samarbeid for bekjempelse av dyrekriminalitet (dyrepoliti), er det avholdt to møter på sentralt nivå mellom Mattilsynet og politiet. Det er under planlegging en ny kompetansesamling for politi og inspektører, der Mattilsynet og Økokrim er arrangører.

Regionene har gjennomført møter med politidistriktene flere steder for å bedre det lokale samarbeidet. Ikke alle steder har politiet plassert ansvar for oppfølging av miljøkriminalitet etter sin omorganisering og dermed er det ikke avholdt møter. Dette følges opp.

De to regionale pilotprosjekter som skal bidra til gode rutiner og samarbeid mellom Mattilsynet og politiet i saker som gjelder kriminalitet mot dyr er godt i gang. Et i region Midt og et i region Sør og Vest (fra 2016). Deltakelse på eksterne møter og holde foredrag er en del av arbeidet. Generelt mener Mattilsynet å registrere at kriminalitet mot dyr har større prioritet i politiet nå enn tidligere. Anmeldelser fra Mattilsynet som gjelder kriminalitet mot dyr blir i all hovedsak fulgt opp av politiet.

Utfordringer

Vi har i flere år arbeidet for å øke antall tilsyn. Samtidig mener vi at Mattilsynets andre aktiviteter i en del tilfeller kan ha vel så god effekt på mattrygghet og helse og velferd hos fisk og dyr. Utfordringen er å måle effekten av ulike metoder, for eksempel hvordan veiledning påvirker virksomhetenes regelverksetterlevelse i forhold til tilsyn med etterfølgende virkemiddelbruk.

Vi har fremdeles noen utfordringer med å gjennomføre et tilstrekkelig enhetlig tilsyn. Samtidig er aldri to saker like. Målet er at faglige, skjønnsmessige vurderinger og virkemiddelbruken skal være så lik som mulig. Indikatorene vi bruker for å vurdere hvor enhetlig tilsynet er (variasjon i regelverksetterlevelse og variasjon i virkemiddelbruk) er ikke optimale. En internrevisjon i 2016 avdekket utfordringer med den forvaltningsmessige kvaliteten på tilsynsrapportene våre. God forvaltningskompetanse er avgjørende for Mattilsynets tillit i samfunnet og vi må bedre kvaliteten.

Vi har et potensiale i å utnytte bedre all den kunnskapen vi har fra tilsynsvirksomheten vår, og også bruke data fra andre tilgjengelige kilder. Etterarbeidet etter en inspeksjon tar mye tid. Vi mener metoden for smilefjes-tilsyn etter hvert kan benyttes også på flere tilsynsområder.

Vi kan utvikle det tverretatlige samarbeidet videre for å sette oss bedre i stand til å avdekke bevisste regelverksbrudd og kriminalitet på fagområdene vi har tilsynsansvar for.

Planer

Vi skal jobbe videre for å effektivisere tilsynsarbeidet. Vi vil overføre metoden for smilefjestilsyn, der mer standardiserte rapporter ferdigstilles på stedet, til andre tilsynsområder. Kjede-/konserntilsyn og teamtilsyn kan brukes mer. Bruk av egenproduserte data og andre relevant datakilder kan brukes bedre for styring og prioritering av tilsynsarbeidet vårt. Vi skal også ha piloter for testing av en metode for å måle effekten av tilsyn.

For å bedre den forvaltningsmessige kvaliteten på tilsynsrapportene vil vi legge vekt på å styrke kvalitetskontrollen i regionene. Vi vil revidere interne retningslinjer for virkemiddelbruk og dokumentbehandling. Vi skal også styrke inspektørenes kompetanse innen virkemiddelbruk gjennom kurs for alle som er involvert i tilsynsaktiviteter.

Vi skal fortsatt prioritere klagesaksbehandlingen for å sikre både effektivitet og kvalitet.

KOMMUNISERE OG VEILEDE

Vi har prioritert å styrke Mattilsynets veiledning, blant annet gjennom mer klarspråk, og forbedringer i digitale tjenester og informasjon som brukerne etterspør mest. Samtidig har vi lagt vekt på å bruke et bredt spekter av kanaler for å nå alle målgrupper med relevant informasjon.

Mål

Hovedmålet med kommunikasjonsarbeidet er å bidra til å oppnå Mattilsynets effektmål.

- Vi skal informere, veilede og søke dialog med virksomheter, bransjer og interessenter som er berørt av vårt arbeid.
- Vi skal også bidra til å gjøre befolkningen i stand til å ta informerte valg.
- Digital kontakt skal være førstevalget både for næring og publikum. Mattilsynets nettsider skal sørge for digital oppgaveløsning, ikke bare informasjonsoverlevering i snever forstand.

Mattilsynets kommunikasjonsarbeid skal leve opp til de statlige prinsippene om åpenhet, helhetlig kommunikasjon, å nå alle brukere og medvirkning.

Resultater

Vi har brukt både net tjenestene våre, sosiale medier og andre kanaler for å informere og veilede virksomheter, bransjer og befolkningen om nytt regelverk. Vi har også hatt dialog med alle disse målgruppene omkring funn, tolkning og formidling av tilsynsresultater og tilstand. Nytt av året er en Facebook-side for å veilede folk om reising med kjæledyr. Kommunikasjonsarbeidet knyttet til funnet av skrantesjuka (CWD), antibiotika-resistens, og smilefjestilsyn har vært årets viktigste, og har bidratt positivt til det vi har oppnådd faglig innenfor disse områdene. Når det gjelder lakselus har kommunikasjonsarbeidet bidratt til å rette søkelyset på problemene.

For å bidra til å gjøre befolkningen i stand til å ta informerte valg har vi formidlet rapporter om tilstand, advarsler og håndtering av risiko, via mattilsynet.no, matportalen.no, og ved hjelp av sosiale medier. Ikke minst har Mattilsynet gjennom proaktivt pressearbeid oppnådd medieoppslag om trygg mat, dyrehelse, dyrevelferd, og havbruk som har nådd ut til hele befolkningen.

Klarspråk

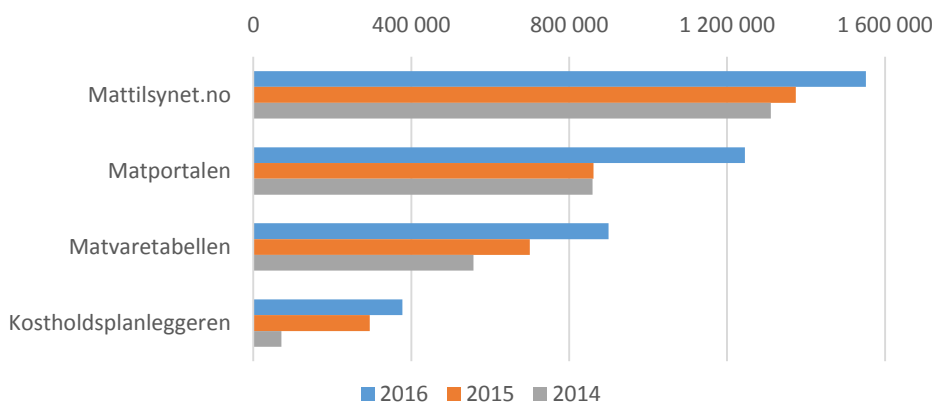
Mattilsynet skal skrive klart språk i alle tekster, slik at brukerne våre finner informasjonen de trenger, forstår innholdet og kan bruke det til å gjøre det de skal. Vi har gjennomført språkverksteder, og andre tiltak innen opplæring og bevisstgjøring om bruk av klarspråk. Gjennom dialog med brukerne har vi i løpet av året fått de første positive tilbakemeldinger om at språket i tilsynsrapporter, veiledere og andre tekster har blitt lettere å forstå.

Digitalt først

Vi har jobbet med Mattilsynets nettsider i tråd med målet om å fornye, forenkle og forbedre offentlige tjenester. Vi har prioritert forbedring av verktøy og informasjonen som brukerne våre oftest oppsøker. Ved å øke brukernes gjennomføringsgrad – hvor mange prosent av brukerne som klarer å gjennomføre det de ønsker – øker vi selvbetjeningen, og unngår unødvendige henvendelser på telefon og epost. Dette vil kunne skape mer tid til tilsyn. Gjennomføringsgraden i de viktigste tjenestene i mattilsynet.no var i gjennomsnitt 66 prosent i 2016, uforandret sammenlignet med året før.

Den såkalte «kjæledyrkalkulatoren» gjør det mulig for kjæledyreiere å sjekke hvilke regler som gjelder i forbindelse med reiser med kjæledyr over landegrensene. Denne var det mest brukte verktøyet på mattilsynet.no med 287 300 besøk. 72 prosent av brukerne oppgir at de fikk gjennomført det de ønsket. Det er en forbedring på 6 prosent fra året før. Mattilsynet åpnet også en Facebookside for dette temaet i juli 2016. Det har vært en suksess med gode tilbakemeldinger; siden har håndtert omtrent 1000 henvendelser. I samme tidsrom har det kommet 3500 telefoner om reglene for reise med kjæledyr.

Det var 1 245 397 besøkende på matportalen.no i 2016, en økning på hele 45 prosent. Den digitale presentasjonen av resultater fra smilefjestilsynet er én viktig grunn til økningen. I tillegg benytter Mattilsynet nå Facebook aktivt for å formidle stoff fra Matportalen. Ved hjelp av mer målrettede tekster, og markedsføring, har vi i løpet av 2016 økt trafikken derfra med 57 prosent.

Figur 15 Antall besøk på Matportalen, Kostholdsplanleggeren og Matvaretabellen. Tall for Kostholdsplanleggeren er kun for fire måneder av 2014.

For å bidra til å øke oppmerksomheten og kunnskapen om fiskehelse(lakselus) har vi i løpet av året lansert nettjenesten «Fiskehelse» sammen med BarentsWatch.

Pressevaktjenesten

Mattilsynets pressevakttelefon er et viktig verktøy for å bidra til åpenhet. Vi har registrert ca. 1 000 henvendelser til pressevakttelefonen på hovedkontoret. Pressehenvendelser til regionene kommer i tillegg. Totalt ble Mattilsynet nevnt i media ca. 16 000 ganger i 2016. Dette er på nivå med året før.

Troverdig og effektiv kommunikasjon er en viktig del av arbeidet for å opprettholde og videreutvikle forbrukernes tillit til matforvaltningen og matproduksjonen. Mediearbeidet er ett viktig element i så måte. Mattilsynet klatret i 2016 til 2. plass i Ipsos årlige omdømmeundersøkelse blant offentlige virksomheter. 75 prosent av de spurte i undersøkelsen har et godt inntrykk av Mattilsynet.

Utfordringer

Faglige utfordringer gir kommunikasjonsfaglig utfordringer. I 2017 forventer vi at skrantesjuka (CWD), antibiotika-resistens, fiskehelse og dyrevelferd vil være krevende kommunikasjonsoppgaver, både fordi det er komplekse temaer, og fordi det er mange aktører med ulike interesser involvert i sakene. Den store interessen for betydningen av fremmedstoffer i maten fører også til at søkelyset rettes mot måten myndighetene kommuniserer mattrygghet på. Dette er en problemstilling Mattilsynet vil se spesielt på framover.

Planer

Vi vil øke innsatsen for å styrke Mattilsynets veiledning til brukerne våre. Blant annet gjennom mer klarspråk og forbedringer i nettjenestene våre skal Mattilsynet skal bli mer tilgjengelig, samtidig som vi effektiviserer bruken av tid på å svare på henvendelser, og får flere og flere til å bruke nettsidene våre for å løse oppgavene de ønsker.

Vi styrker formidlingen vår i digitale medier gjennom å forbedre tjenestene og informasjonen som brukerne etterspør mest. Samtidig vil vi fortsatt benytte et bredt spekter av kanaler som gjør at vi når alle relevante målgrupper.

RESSURSBRUK OG PRODUKTIVITET

Ressursbruken reflekterer at vi investerer i ny organisasjon for å kunne effektivisere driften på sikt. Innføringen av smilefjes har bidratt til en vesentlig økning i tilsynsproduktiviteten på området detaljist, servering, transport og lager.

Mål

En mer effektiv organisasjon. Vi skal utvikle os videre for å sikre at vi oppfyller regjeringens ambisjon i henhold til avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen. Vi vil utvikle en enklere og mer effektiv organisasjon og har satt følgende langsiktige mål for ressursbruken:

- Mer effektiv drift – en større andel av ressursene skal gå til å løse kjerneoppgaver
- Økt produktivitet i tilsynet

Resultater

Ressursbruken reflekterer at vi investerer i ny organisasjon

For å realisere Mattilsynets strategi skal en større andel av ressursene brukes på kjerneaktiviteter. Med kjerneaktiviteter menes utøvende arbeid innen regelverksutvikling, tilsyn, kommunikasjon/veiledning og kunnskapsinnhenting/analyse. Vi har brukt 57,3 prosent av disponibel tid på kjerneaktiviteter mot 57,7 prosent i 2015. Nivået og utviklingen reflekterer at vi har investert betydelig med tid og krefter i å utvikle og forbedre organisasjonen. Vi intensiverte arbeidet for å utvikle et mer enhetlig tilsyn og prioriterte å utvikle kompetanse, ledelse og medarbeiderskap. Viktige enkeltprosjekter har vært en fremtidsrettet kjøttkontroll, mer effektive attesttjenester, digital forsendelse av brev, forbedret svartjeneste og nye avtaler for Mattilsynets tilsynssystemer og mange av kontorlokalene. Andelen av disponibel tid som ble brukt på administrasjon og ledelse gikk ned. Samlet sett mener vi dette gir et godt grunnlag for å utvikle en mer effektiv drift og øke ressursbruken til kjerneaktiviteter.

Vi utnyttet 95 prosent av budsjettet. Vi vurderer utnyttelsesgraden som tilfredsstillende ettersom de ubrukne midlene i all hovedsak skyldes at enkelte større prosjekter er blitt forsinket slik at utgifter først har kommet til utbetaling i 2017. Årsregnskapet viser at vi hadde en økning i driftsutgifter på 3,2 prosent sammenlignet med 2015 og at lønnsandelen av driftsutgiftene er tilnærmet uendret i samme periode. Økningen i driftsutgifter skyldes investeringer i fremtidsrettede kontorløsninger og økte lønnsutgifter som følge av lønnsoppgjøret, andre avtalefestede forpliktelser og en liten økning i antall årsverk. Tabellen nedenfor viser utviklingen i de økonomiske nøkkeltallene de tre siste årene.

Tabell 6 Økonomiske nøkkeltall³

	2014	2015	2016
Utnyttelsesgrad post 01-29	98 %	94 %	95 %
Driftsutgifter	1 225 442 887	1 182 955 962	1 221 179 149
Lønnsandel av driftsutgifter	62 %	65 %	65 %
Lønnsutgifter pr årsverk	596 263	612 205	632 384

Vedlegg 3 inneholder statistikk om Mattilsynets produksjon og ressursbruk, inklusive forhold som Mattilsynet er bedt om å rapportere på, men som ikke brukes av Mattilsynet i virksomhetsstyringen.

Smilefjes har ført til økt produktivitet i tilsynet

Vi innførte i 2015 en standardisert metode for måling av produktivitet i tilsynet. I første omgang måler vi produktiviteten for inspeksjoner på området «detalj, servering transport og lager».

³ Nøkkeltallene tar utgangspunkt i informasjonen i årsregnskapet og er beregnet i henhold til definisjonene som er gitt av DFØ i sitt veiledningsnotat «Årsrapport for statlige virksomheter».

«Vi investerer i ny organisasjon»

Valget ble gjort fordi vi ønsker å ha et utgangspunkt for å vurdere hvorvidt innføringen av smilefjestilsyn påvirker produktiviteten. I 2015 gjennomførte vi 4,1 inspeksjoner per ukesverk på området, mens vi i 2016 økte til 5,5 inspeksjoner per ukesverk. Økningen i produktivitet på ca. 34 prosent kan tilskrives innføringen av smilefjes.

Utfordringer

Ressurser må prioriteres ut fra en samlet vurdering av utviklingstrekk og utfordringer på vårt forvaltningsområde. Målet er mer ressurser til kjerneaktiviteter og økt produktivitet i tilsynet. Vi har gjort et godt grunnleggende arbeid som gjør det mulig å vurdere om endringer i ressursbruk reflekterer prioriteringene, men har foreløpig ikke satt mål for dette.

Vi har etablert metodikk og strukturer som muliggjør pålitelige produktivetsmålinger. Utfordringen framover, foruten det å sikre god nok datakvalitet på registreringene, er å konkretisere mål og finne nye anvendelsesområder som gir merverdi til styringen.

Planer

Vi ønsker å høste frukter av omorganiseringen og utvikle produktivetsmålingene. For å få til det vil vi arbeide videre med å operasjonalisere mål for ressursbruk. Arbeidet vil bli sett i sammenheng med omstillings- og effektiviseringsarbeidet som er igangsatt.

Vi vil videreutvikle bruken av produktivetsmålinger basert på erfaringer vi gjør oss med indikatoren som er tatt i bruk.

4 STYRING OG KONTROLL

Opplegget for styring og kontroll fungerer i hovedsak godt og dokumenteres i tråd med økonomiregelverket. Vi må forbedre internkontrollen og arbeide med kontinuerlig forbedring av prosesser, metoder og verktøy.

Kort statusbeskrivelse

Mattilsynet har styring og kontroll. Mål- og resultatstyring er styringsprinsippet vårt, og vi bruker rammebudsjettene til å tilpasse bemanningen. Strategien brukes aktivt i styringen når vi tar beslutninger og beslutningen er i større grad bygget på dokumentert kunnskap enn tidligere. Vi må imidlertid videreutvikle internkontrollen og arbeidet med forbedringer. Vi har ikke hatt vesentlige avvik eller kritiske sikkerhetshendelser i 2016.

Utvikling, etablering og bruk av digitale løsninger for interne og eksterne brukere er et prioritert område for oss. Vi har innført digital forsendelse av post til både privatpersoner og bedrifter og tilsynsresultater fra smilefjestsyn blir umiddelbart og automatisk publisert på matportalen.no.

En medarbeiderundersøkelse viser at Mattilsynet har medarbeidere som opplever høyt engasjement og storgjennomføringsevne. Viktige innsatsområder er strategisk kompetanseutvikling og videreutvikling av selvledende team og medarbeidere. 30 kontorsteder har så langt fått nye lokaler. Vi får mer kostnadseffektive arealer, og lokalene vil bidra til økt digitalisering, samhandling og kompetansedeling.

Strategiske grep og prioriteringer

Vi vil kontinuerlig utvikle styringen av virksomheten. Vurdering av risiko skal ligge til grunn for det vi gjør.

Digitalisering blir et av de viktigste virkemiddelene for å utvikle virksomheten og nettbaserte løsninger skal være hovedregelen for kommunikasjonen med innbyggere og næringsliv. Vi skal utnytte teknologi til å bli mer effektiv og brukerrettet. Gode digitale verktøy skal dessuten understøtte kjerneoppgavene våre. Vi skal i større grad ta i bruk kunnskap og data i alle arbeidsprosesser.

For å lykkes med samfunnsoppdraget blir strategisk utvikling av kompetanse og rett bemanning for fremtiden viktig for å omsette kompetansen til handling.

Vi skal fortsette med evalueringer og kontinuerlig følge opp organisasjonsendringen. Utvikling av kompetanse, medarbeidere og en organisasjon som møter fremtidens utfordringer blir vesentlig for at vi skal lykkes med å løse samfunnsoppdraget vårt og være den sentrale myndighetsaktøren i gjennomføringen av matpolitikken også i fremtiden.

VIRKSOMHETSSTYRING OG KVALITET

Virksomhetsstyringen bygger i større grad på systematiske kunnskapsvurderinger. Analyser og bruk av data må integreres enda bedre i styringen.

Mål

Vi skal styre tydelig og følge opp beslutninger.

- Styringen skal bygge på god dokumentasjon av status og kunnskap om hvordan tilstanden utvikler seg.

«Styring gir resultater og handlefrihet»

Resultater

Styringsbeslutninger bygger på dokumentert kunnskap i større grad nå enn tidligere. Vi har tatt i bruk utredningsinstruksen, og vurderer virkninger, konsekvenser, kunnskap om status og trender grundigere før vi prioriterer. Vi utviklet vår evne til å vurdere status for effektmålene våre gjennom arbeidet med årsrapporten for 2015. Disse vurderingene var, sammen med risikovurderinger og politiske føringer, grunnlag for prioriteringer for 2017. Vi trenger å utvikle systemene for gjennomføring og dokumentasjon av risikovurderinger videre.

Organisasjonen har hatt arbeidet med å forbedre datakvalitet slik at vi kan bruke data fra aktiviteten vår i planleggingen og styringen. Det er behov for å utvikle og sikre data ytterligere, slik at vi kan videreutvikle produktivitetmålingene våre på flere prosesser og flere nivåer. Det gjenstår en del arbeid før vi har de nødvendige datasettene til bruk i analyser.

Vi har gjort flere grep for å gjøre styringen tydeligere. Ledelsens gjennomgåelse er gjennomført i forbindelse med de årlige styringssamtalene som administrerende direktør har med sine direktører på hovedkontoret og i regionene. Ledelsens gjennomgåelse skal sikre at internkontroll- og kvalitetssystemet fungerer etter sin hensikt.

Vi har gjennomført en underveisevaluering av flere siden ved den nye organisasjonen. Resultatet skal vi bruke til å justere og tilpasse organisasjonen ytterligere.

Prosjektet «Hjulet rundt i praksis», som er en videreføring av arbeidet med tidstyver, gir grunnlag for ytterligere utvikling av forbedringsarbeidet.

Internrevisjonen i Mattilsynet har gjennomført to revisjoner. Mattilsynet har styrket oppfølgingen etter revisjoner og annet forbedringsarbeid. Avvik registreres i forbedringsportalen. Et gjennomgående funn i flere av revisjonene er at internkontrollen vår må videreutvikles og dokumenteres bedre. Vi har samarbeidet med våre søsterinstitusjoner i de andre nordiske landene om et felles opplegg for uavhengig granskning av om internrevisjonen fungerer etter sin hensikt.

ESA-revisjon av Mattilsynet bidrar til å styrke tillit til norsk matforvaltning. Det ble i 2016 gjennomført inspeksjoner av sporbarhet på kjøtt og kjøttprodukter og av våre kontrollsystemer på dyrefôrområdet. ESA gjennomførte også en generell gjennomgang (General Review) av tidligere revisjoner. Denne innebar oppfølging av anbefalingene fra perioden 2011 frem til 2016. Ved gjennomgangen ble de fleste anbefalinger avsluttet av ESA.

Riksrevisjonen hadde ikke vesentlige merknader til regnskapet og budsjett disponeringen for 2015. Riksrevisjonen avsluttet forvaltningsrevisjonen «Myndighetens arbeid med mattrygghet» etter foranalysen. Revisjonen avslutter i 2017 etterlevelserevisjonen «Mattilsynets kontroll med opplysningene i Husdyrregisteret».

Utfordringer

Beslutninger skal være godt begrunnet og i enda større grad bygge på dokumenterte risikovurderinger og analyse, og vi må utnytte potensialet i tilgjengelige datakilder bedre. Data som kan være av betydning for våre beslutninger logges og registreres i ulike systemer både internt og eksternt. Vi har også store mengder egne data som vi ennå ikke har tatt i bruk på en systematisk måte. Data vi tar i bruk, må ha tilstrekkelig kvalitet og struktur. Vi har fortsatt behov for ytterligere kunnskap om dataanalyse for å få full nytte av dataene.

Vi har startet et utviklingsarbeid for å skaffe oss bedre kunnskap om effekten av det vi gjør for at vi skal gjøre kunnskapsbaserte prioriteringer.

For å realisere Mattilsynets strategi skal en større andel av ressursene brukes på kjerneaktiviteter. Det betyr at den utviklingen vi må gjøre for å møte disse utfordringene, også må innebære en effektivisering slik at vi får frigjort mer tid til kjerneaktivitetene.

«Styringen skal bygge på dokumentert kunnskap»

FAKTA

Prosjektet «Hjulet rundt i praksis» er en oppfølging av arbeid med tidstyver fra 2014. Målet for prosjektet var å se på hvordan vi kan bli bedre på forbedrings- og idéarbeid i Mattilsynet.

For å sikre en vitenskapelig tilnærming til arbeidet inngikk vi et samarbeid med forskere og studenter fra Høgskolen i Lillehammer (HiL).

Planer

Virksomhetsstyringen i Mattilsynet skal utvikles videre for å sikre effektive prosesser. Blant annet skal vi videreutvikle strukturer for å vurdere og dokumentere risiko både på virksomhetsnivå og for samfunnsoppdraget vårt. Vi skal utvikle oversikt over, og helhetlig styring av alle Mattilsynets utviklingsaktiviteter.

Vi skal arbeide videre med å integrere kvalitetsarbeid i styringsprosessen. Organisasjonens internkontrollansvar skal følges opp. Forbedringsarbeidet skal styrkes.

Funnene fra evalueringen av den nye organiseringen vår skal følges opp med tiltak. Vi skal iverksette tiltak for å støtte opp om målet om inspektøren i sentrum og mer tid til kjerneaktivitetene. Vi arbeider med å forbedre arbeidet med gebyrer, blant annet å etablere internkontroll på alle ledd.

SIKKERHET

Arbeid med sikkerhet, samfunnsikkerhet og personopplysninger må tilpasses utfordringene. Nye personvernbestemmelser vil være sentral i videre arbeid med sikkerhet.

Mål

Sikkerhetsarbeidet skal verne informasjon, medarbeidere og verdier som Mattilsynet forvalter, samt å opprettholde vår evne til å løse prioriterte oppgaver.

Resultater

Krav til Mattilsynets sikkerhetsarbeid stilles gjennom Sikkerhetsloven og annen lovgivning med krav til behandling av taushetsbelagt informasjon og personopplysninger. Alle sikkerhetsrelaterte dokumenter er gjennomgått og oppdatert i 2016. Vi har arbeidet med verdivurdering og ROS-analyse etter ISO 27000-standarden som grunnlag for videre utvikling av styringssystemet og prioritering av oppgaver. Sikkerhetsrevisjonen av MATS er fulgt opp med tilpasninger eller plassering av ansvar for gjenstående oppgaver.

Det er ikke registrert kritiske sikkerhetshendelser i 2016. For områdene fysisk sikring og personellsikkerhet har vi fullt tilfredsstillende status. For informasjonssikkerhet er det behov for stadig forbedringer og tilpasninger i samsvar med endringer i risiko og omgivelsene. Vi har kartlagt informasjonen i ulike datasystemer for å identifisere eventuelle sikkerhetsmessige utfordringer.

Sikkerhetsarbeidet følger linjeprinsippet i Mattilsynet. Sikkerhetsorganisasjon koordinerer og gir støtte til linjen. Utpeking av egne kontaktpersoner for sikkerhet i regionene har styrket det samlede sikkerhetsarbeid og dialogen om disse tema mellom regionene og hovedkontoret.

Utfordringer

Hensyn til sikker håndtering og lagring av informasjon krever stadig innsats for å opprettholde sikre systemer og en robust infrastruktur. Gjennom den samlede virksomhetsstyringen skal vi ta hensyn til sikkerhetsaspekter og integrere slike hensyn i alt utviklingsarbeid og i daglige rutiner.

Mattilsynet har behov for fornyede risikovurderinger omkring behandling og oppbevaring av personopplysninger. EUs nye personvernforordning fordrer også en grundig gjennomgang av de nye kravene, og vurdering av hvilke konsekvenser disse får for Mattilsynet fra mai 2018.

Mattilsynet må gjøre en ny vurdering av hva som skal regnes som virksomhetskritiske systemer. Videre trenger vi en avklaring omkring ansvar og rolle vedrørende tilsyn med skjermingsverdige objekter.

«Vi har tilfredsstillende grunnsikring og evne til å håndtere uforutsette og uønskede hendelser»

Planer

Mattilsynet skal kontinuerlig jobbe med å tilpasse og utvikle styringssystemet for sikkerhetsarbeid som en integrert del av virksomhetsstyringen. I den kommende tid vil utvikling av verdivurderinger, risikovurderinger og de nye personvernbestemmelsene stå sentralt.

DIGITALISERING

Digitalisering skal forbedre og effektivisere Mattilsynet. Digitalisering og bruk av digitale data gjør det enklere for oss å basere prioriteringene og beslutningene våre på kunnskap fra egen aktivitet, kunnskapsinstitusjonene og forskning og fra virksomhetene vi fører tilsyn med.

Mål

Digitale løsninger skal bidra til å realisere våre mål og være til hjelp for brukerne våre.

- Digitale verktøy skal støtte arbeidsprosessene og bidra til at vi løser oppgavene bedre og mer effektivt.
- Produksjon, utveksling og sammenstilling av data skal bidra til kunnskapsbaserte prioriteringer og beslutninger
- Privatpersoner og bedrifter skal først og fremst ha digital kommunikasjon med Mattilsynet

Resultater

MATS er Mattilsynets tilsynssystem og det viktigste verktøy for inspektøren. Det er en støtte i tilsynsarbeidet, og har også potensial for å legge til rette for effektivisering i arbeidet. Vi har jobbet med nye avtaler for tilsynsstøttesystemer og med å legge til rette for å modernisere systemet og møte fremtidens krav og behov.

Vi har tatt i bruk en ny mobil løsning for smilefjestilsyn på serveringssteder. Løsningen gjør at tilsynsmedarbeiderne kan gjøre ferdig arbeidet på stedet og virksomhetene får resultatet umiddelbart. Resultat fra tilsynene publiseres automatisk på matportalen.no. Tilbakemeldingen fra både interne og eksterne brukere er at de opplever løsningen som en forenkling og effektivisering av tilsynet.

Vi har i tillegg forbedret MATS, bl.a. på følgende områder:

- Smilefjesklient, Marta
- Utstedelse av eksportdokumenter
- Årlig innrapportering fra vannverk
- Endret regelverk på ulike områder
- Tilsynsrapporter for grensekontroll
- Driftsplansøknader for fiskeoppdrett
- Husdyrregisteret
- Kommunesammenslåinger

Mattilsynet sender om lag 100 000 brev årlig. Vi har innført digital forsendelse av brev til både privatpersoner og virksomheter. Løsningen er integrert i arkivsystemet og krever ingen manuell behandling. Majoriteten av brev sendes til virksomheter og vi sender nå disse digitalt gjennom Altinn. Selv om andelen digitalt leste brev øker, er erfaringen hittil at kun 20 prosent av brevene leses digitalt. Det er en felles utfordring for offentlige aktører å øke bruk av digital postkasse. Selv om vi har tilrettelagt for at alle brev kan leses digitalt, vil en vesentlig del av våre postforsendelser fortsatt sendes med fysisk post, da dette er prøvet tatt ut i forbindelse med tilsyn og prøveuttak.

Data blir lagret og kvalitetssikret til videre bruk for optimalisering, analyse og tilgjengeliggjøring av åpne data. Arbeid med datakvalitet er omtalt kapittelet i om innhente kunnskap og analysere

tilstand. Mattilsynet har 15 datasett på data.norge.no og tre datasett på geonorge.no. I 2016 er det åpne data fra smilefjestilsyn og tilhørende kravpunkter som er nye.

Utfordringer

Antall brukere av dataløsningene våre vil øke. Det krever gode løsninger og kvalitet på dataene. MATS er et godt verktøy for å utføre tilsyn, men krever store tilpasninger for å imøtekomme morgendagens krav til raske endringer og bedre datakvalitet. Høyt utviklingstempo betyr mange muligheter, men krever tydelige prioriteringer og god styring.

Grensesnittene mellom Mattilsynets og bransjens systemer forutsetter stadig større fleksibilitet med tanke på felles bruk av data og registre.

Planer fremover

Digitalisering er et strategisk verktøy for å realisere strategien vår og effektivisere gjennomføringen av samfunnsoppdraget. Nye avtaler for tilsynssystemene er viktig for videre arbeid med digitalisering.

Prosjektene effektivisering av utstedelse av eksportattester og fremtidsrettet kjøttkontroll vil fortsette i 2017. Vi skal øke bidraget fra digitalisering i arbeid vårt med samfunnsoppdraget:

- *Utvikle regelverk:* Vi skal utrede systemstøtte for regelverksutvikling.
- *Føre tilsyn:* Vi skal tilpasse tilsynsmetodikk og utvikle digitale løsninger som understøtter at mer arbeid kan ferdigstilles på stedet. I tillegg skal vi forbedre vår datainnsamling.
- *Kommunisere og veilede:* Vi skal forbedre vår digitale kommunikasjon med våre brukere og videreutvikle våre selvbetjeningsløsninger.
- *Innhente kunnskap og analysere tilstand:* Vi skal videreutvikle bruk av egne data og data fra andre aktører som underlag for våre prioriteringer og beslutninger.

ATTRAKTIV ARBEIDSPASS MED GOD SAMHANDLING OG FREMTIDSRETTET KOMPETANSE

Endringene i organisasjonen vår krever at vi bruker ressursene våre mer effektivt. Vi må endre måten vi jobber på, både metodene og prosessene, og vi må ha kompetanse for fremtiden.

Mål

Vi utvikler menneskene som jobber hos oss for å møte samfunnets behov ved å:

- ha rett kompetanse og bemanning for fremtiden
- organisere arbeidet vårt effektivt og utvikle oss til å bli en organisasjon som omsetter kompetanse til handling for å sikre trygg mat og dyr som har det godt.

Resultater

Medarbeiderundersøkelse viser opplevelse av god gjennomføringsevne og høyt engasjement
Medarbeiderne våre motiveres av samfunnsoppdraget og opplever høyt engasjement. Gjennomføringsevnen oppleves som god til tross for en krevende omstillingsprosess. Vi har enkelte forbedringsområder, blant annet at det er stedvis høyt arbeidspress. Resultatene blir fulgt opp.

Strategisk kompetanseutvikling

Mattilsynets ledelsesutviklingsprogram har lagt vekt på å ruste lederne til å organisere og lede selvstyrte team, i en organisasjon med store krav til kunnskapsdeling og samarbeid på tvers. Dette arbeidet videreføres med en medarbeiderskapsatsing i 2017.

«Vi må ha rett kompetanse og bemanning for fremtiden, men også bruke den riktig»

Sykefraværet er noe redusert

Sykefraværet gikk ned fra 5,9 prosent i 2015 til 5,8 prosent. Det er positivt at sykefraværet går i riktig retning, men vi er ikke fornøyd med resultatet. Målet i handlingsplanen for inkluderende arbeidslivet er 4,9 prosent. Vi jobber aktivt både med forebygging av sykefravær og oppfølging av sykemeldte for å tilrettelegge for at de kommer raskt tilbake.

Fremtidens arbeidsplass skal bidra til økt samhandling og kompetansedeling

Et viktig virkemiddel for å nå målene om økt samhandling og kompetansedeling på tvers er arbeidet med utforming av arbeidsplassene våre. Vi har hatt rundt 30 parallelle anskaffelses- og innflyttingsprosjekter rundt om i landet. Så langt er det positive tilbakemeldinger fra de som har flyttet inn i nye lokaler.

Utfordringer

Vi må samhandle godt og ha fremtidsrettet kompetanse. Endringer i organisasjonsstrukturen vår krever at vi bruker ressursene våre mer effektivt. Vi trenger derfor å endre måten vi jobber på, både metodene og prosessene, i tillegg til at vi må ha den rette kompetansen. Det er sentralt i ny organisasjon å utvikle selvledende team med godt samarbeid og omforent forståelse av roller og forventninger.

Mattilsynet må ha tilstrekkelig oversikt over ressurs- og kompetansegap, og utvikle egnede prosesser eller verktøy for å identifisere og lukke de kritiske gapene. Dette er avgjørende for å få til praktiske resultater som er nødvendige for å oppfylle samfunnsoppdraget. Fiskehelse og fiskevelferd et kompetanseområde som det over tid har vært utfordrende å rekruttere kompetente medarbeidere til. Vi trenger kompetente medarbeidere for å håndtere utviklingen innen akvakultur. Utfordringene vil høyst sannsynlig forsterkes i årene som kommer, og vi arbeidet med særskilte, langsiktige tiltak for å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere.

Planer

Ny arbeidsgiverstrategi implementeres 2017 og skal bidra til å understøtte Mattilsynets overordnede mål og strategier. Arbeidsgiverstrategien vil angi viktige innsatsområder og prioriterte tiltak innenfor ledelse, medarbeiderskap, kompetanse og samhandling fram mot 2020. I 2017 vil følgende områder få særskilt prioritet:

- Utvikling av et system for å kartlegge kompetansebehov. Dette skal sikre at vi har et fremtidsrettet og risikobasert grunnlag for kompetanseutviklingen knyttet til samfunnsoppdraget
- Medarbeiderskapssatningen som forutsetning for å lykkes med å videreutvikle selvledende team.
- Tiltak som støtter opp om og gir effekter av åpne, gruppebaserte kontorløsninger.

5 FREMTIDSUTSIKTER

Økt utnyttelse av ressursene i havet, økt internasjonal matvarehandel, sirkulær økonomi og delingsøkonomien er noen av utviklingstrekkene som vil stille nye krav til Mattilsynet i årene som kommer. Samtidig vil digitalisering gi næringsaktørene og oss muligheter for å løse utfordringene mer effektivt.

Økt utnyttelse av ressursene i havet stiller nye krav

I fremtiden vil mer av verdens matvareproduksjon komme fra havet. Utnyttelse av havressursene vil innebære økt produksjon i eksisterende næringer, utvikling av nye marine næringer og nye marine produkter som tang, tare og sjøpølse. Utviklingen innebærer også utnyttelse av fiskeoljer, restråstoff og tare til spesialprodukter rettet mot mat, helsekost, fôr, kosmetikk og farmasi. Tilsvarende utvikling skjer også på landjorda med økende bruk av blant annet insekter til mat og fôr. Som stor sjømatnasjon tar Norge mål av seg til å være i front i å utnytte havressursene utviklingen.

Det er viktig at utviklingen ikke går på bekostning av mattryggheten, dyrehelsen eller miljøet. Det stiller store krav til at næringsaktørene har kunnskap, tar ansvar og ser farer som kan oppstå i produksjonen.

Mattilsynets rolle er i skjæringspunktet mellom bærekraft og mattrygghet på den ene siden og effektiv produksjon på den andre. Vi skal ivareta forbrukerne og dyrenes helse og interesser, men uten å være et hinder for en helt nødvendig utvikling. Kort sagt må vi være kloke, nytenkende og ha nødvendig kunnskap. Vi må også ha regelverk som er tilpasset utviklingen og sikrer trygge produkter.

Norsk fisk er etterspurt i 143 land, og kravene fra importlandene øker. Det er ikke lengre nok å si at fisken er norsk. Særskilt dokumentasjon og krav om å oppfylle importlands spesielle regelverk blir mer vanlig. Tilgangen til markedene blir derfor mer sårbar. Mattilsynet er garantisten for at fisken er trygg å spise og at kravene fra importlandene er oppfylt. Siden sjømateksporten foregår døgnet rundt hele året, må vi utvikle effektive attestsystemer som er tilpasset eksporten.

Delingsøkonomien og den sirkulære økonomien kan utfordre mattryggheten

I tillegg blir det viktigere å utnytte ressursene fullt ut. Fisk- og kjøttrester som ikke går til mat og matavfall er ressurser som kan utnyttes til andre produkter. Den sirkulære økonomien – forretningsmodeller som tar utgangspunkt i å unngå avfall og se alt som en ressurs i et kretsløp - kan føre til mer fremmedstoffer i maten. Uten god kontroll på produksjonen kan gjenbruk av emballasje og bruk av avfall som gjødsel føre til at giftstoffer ender opp i den ferdige maten.

Delingsøkonomien gir fremvekst av nye markedsplasser som fungerer som et bindeledd mellom tjenestetilbydere og kunder. Mat som ellers ville bli kastet, er et eksempel på produkter omfattet av delingsøkonomien.

Det er i dag liten eller ingen regulering av disse markedsplassene. For Mattilsynet betyr dette at matvarer skifter hender utenfor de normale systemene som er regulert av sporings- og hygieneregulverket. Vi må både ha evne og kompetanse til å forstå hvor slike nye utfordringer dukker opp, og utvikle tilsynsmetodene for å sikre mattryggheten.

Økt handel over grensene stiller nye krav til oss

Større etterspørsel, nye spisevaner og mer import bidrar til at Ola og Kari Normann i stadig større grad tar del i den internasjonale matvarehandelen. Norge er et felles matmarked med EU og nær

halvparten av maten vi spiser er importert. Det gir oss flere varer å velge mellom og helsefordeler fordi vi blant annet får tilgang til et større utvalg av grønnsaker og frukt gjennom hele året.

På lasset følger dårligere oversikt over opprinnelse og økt smitterisiko. Varekjedene blir mer komplekse. Råvarer og ingredienser krysser landegrensene mange ganger før de når forbrukeren. Tempoet øker. Siden digitale løsninger bidrar til at mer foregår via netthandel, blir det vanskeligere å kontrollere. Hygienisk svikt eller forurensing som følge av feil eller svindel rammer raskere og bredere.

I EU-kommisjonens rapport om ernæring og mattrygghet i 2050, er den aller tydeligste trenden at forandringer vil skje hurtigere og at det blir vanskelig å forutse hvordan de ulike forholdene som påvirker mattryggheten vil utvikle seg.

Nedgang i verdensøkonomien presser fram enda billigere matvarer og bidrar til at matkriminalitet er på frammarsj. Mat vi ikke vet opprinnelsen til er i seg selv en risiko. Den kan inneholde smittestoffer, forurensing eller være håndtert uhygienisk. En mer uoversiktlig varehandel gjør det enda vanskeligere å avsløre svindel.

Smittestoffer kjenner ingen landegrenser. Mer reising, spesielt med kjæledyr, øker faren for å ta med smittestoffer som kan overføres med mennesker eller dyr. Import og smugling av kjæledyr er omfattende, og er allerede en risiko for både dyre- og folkehelsen.

Mattilsynet skal utnytte muligheten som ligger i ny teknologi

Velferdsstaten er under press, og det er et behov for å effektivisere offentlig sektor. Teknologien som gjør delingsøkonomien mulig skaper både utfordringer, men også muligheter for å løse oppgavene våre bedre og mer effektivt. Allerede nå kan nye deler av tilsynet vårt støttes av mobile løsninger som gjør at vi kan avslutte inspeksjoner på stedet.

Sosiale medier som sprer viktige budskap raskt og direkte til ulike målgrupper, kan effektivisere veiledning som hittil har skjedd på telefon. Allerede nå prøver vi ut droner i forbindelse med kontroll av ugresset floghavre. Data fra bransjene på våre fagområder og andre myndigheter kan brukes for å gjøre tilsynet mer målrettet.

Vi går spennende og utfordrende år i møte. I tillegg til å utnytte de digitale mulighetene må vi videreutvikle andre sider ved virksomheten vår. Utviklingen på våre forvaltningsområder krever av vi må være tilpasningsdyktige, fleksible og bruke differensierte virkemidler. Med dagens organiseringen er vi rustet til å møte fremtiden på en god måte.

6 ÅRSREGNSKAP

LEDELSESKOMMENTARER

Formål

Mattilsynet arbeider etter følgende mål:

- Sikre helsemessig trygg mat
- Sikre trygt drikkevann
- Fremme god helse hos planter, fisk og dyr
- Fremme god dyrevelferd og respekt for dyr og fisk
- Fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn
- Ivareta miljøvennlig produksjon

Vi skal ivareta hensynet til aktørene langs hele matproduksjonskjeden, herunder markedsadgang i utlandet. Ved forvaltning av matloven skal hensynet til trygg mat og trygt drikkevann veie tyngst. Mattilsynet skal i tillegg arbeide for målene i annen lovgivning Mattilsynet forvalter.

Mattilsynet er faglig underlagt Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet og er administrativt underlagt Landbruks- og matdepartementet. Mattilsynet er et ordinært statlig forvaltningsorgan og fører regnskap i henhold til kontantprinsippet, jf. prinsippnotene til årsregnskapet. Årsregnskapet utgjør del VI i årsrapporten til Mattilsynet.

Vurderinger av vesentlige forhold sammenlignet mot fjoråret

Mattilsynets driftsutgifter på kap. 1115 post 01 er på 1,221 mrd. kr i 2016 mot 1,169 mrd. kr i 2015. Hovedgrunnen til høyere driftskostnader er at Mattilsynet har hatt store utbetalinger knyttet til investeringer i fremtidsrettede kontorløsninger, prosjektet «Fremtidens arbeidsplass». Disse utbetalingene var på i alt 30,3 mill. kr i 2016 mot 2,2 mill. kr i 2015. I tillegg har utbetalinger til lønn økt med 28,1 mill. kr som følge av lønnsoppjøret og andre avtalefestede forpliktelser, samt at det har vært en økning i gjennomsnittlig antall årsverk gjennom året.

Årsverk, lønn og sosiale utgifter

Gjennomsnittlig antall årsverk i Mattilsynet har i 2016 vært 1255 mot 1251 årsverk i 2015.

Andre utbetalinger til drift

Det har vært en økning i andre utbetalinger til drift i 2016 på 10 mill. kr, fra 417 mill. kr i 2015 til 427 mill. kr i 2016. Økningen skyldes hovedsakelig økte kostnader til overvåkings- og kontrollprogram, samt en ekstraordinær utbetaling knyttet til avvikling av en husleiekontrakt. Det har samtidig vært en reduksjon i utgifter til tjenestekjøp fra eksterne. Dette skyldes en midlertidig reduksjon i videreutviklingen av tilsynssystemet MATS.

Vurderinger av vesentlige forhold mellom tildeling og regnskap

Kap. 1115 post 01 Driftsutgifter

Mattilsynet disponerte 1,253 mrd. kr på posten for driftsutgifter i 2016. Korrigert for merinntektene på kap. 4115 post 02 på 3,7 mill. kr var det en mindreutgift på 35 mill. kr i 2016 (2,8 prosent av tildeling). Mindreutgiften skyldes i hovedsak at større prosjekter er blitt forsinket slik at utgifter først kommer til utbetaling i 2017. Av samlet bevilgning på posten ble 2,1 mill. kr

tilbakeholdt i Landbruks- og matdepartementet. Tilbakeholdt beløp er ikke inkludert i Mattilsynet årsregnskap.

Kap. 4115 post 01 Gebyrer mv

Det ble innbetalt 149,9 mill. kr i gebyrer, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr i 2016, mens inntektsbudsjettet var på 145,9 mill. kr. Dette gir en merinntekt på 4 mill. kr, som kan forklares med bl.a. at gebyrinntektene fra veterinær grensekontroll var høyere enn budsjettet. Omfanget av grensekontroll er i stor grad markedsstyrt, noe som følgelig gir usikre inntektsestimater for gebyrene.

Kap. 4115 post 02 Driftsinntekter og refusjoner mv

Driftsinntekter og refusjoner var på 9,3 mill. kr og består hovedsakelig av inntekter knyttet til tilsyn med legemidler, framleie lokaler, og administrasjonsgebyr, samt tilskudd/refusjoner til ulike prosjekter. Merinntekten på 3,7 mill. kr skyldes tilfeldige inntekter gjennom året.

Kap. 5550 post 70 Miljøavgift på plantevernmidler

Regnskapet viser en merinntekt på 22,5 mill. kr i 2016. Miljøavgiften på plantevernmidler kreves inn ved omsetning av plantevernmidler på grossistleddet. Plantevernmidler brukes i planteproduksjon der angrep av skadegjørere i stor grad bestemmes av klima- og værforhold. Sett under ett var forholdene slik i 2016 at forbruket av plantevernmidler var betydelig høyere enn det som var reflektert i budsjettet.

Revisjonsordning

Riksrevisjonen er ekstern revisor og årsregnskapet er ikke ferdig revidert per d.d. Revisjonsberetningen er unntatt offentlighet fram til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen, men vil bli publisert på Mattilsynets sider så snart dokumentet er offentlig.

Leders beretning

Jeg bekrefter at:

- Årsregnskapet gir et dekkende bilde av Mattilsynets disponible bevilgninger av regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld som helhet per 31.12.2016.
- Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv fra Finansdepartementet R-115 og krav fra Landbruks- og matdepartementet.

Oslo, 15. mars 2017

Harald Gjein

Administrerende direktør

Mattilsynet

PRINSIPPNOTE

Generelt om årsregnskapet

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med krav i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 5. november 2015, punkt 3.4, Finansdepartementets rundskriv R-115 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av Landbruks- og matdepartement.

Oppstillingen i artskontorrapporteringen er noe endret fra 2015 og det er utarbeidet sammenlignbare tall for 2015 etter den nye oppstillingsplanen.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er satt opp i tråd med grunnleggende prinsipper for årsregnskap og regnskapsføring i staten, nedfelt i bestemmelsene punkt 3.4.2 og Stortingets bevilgningsreglement §§ 3, 4 og 13.

Oppstilling av bevilgningsrapportering

Bevilgningsoppstillingen omfatter en øvre del med bevilgningsrapportering, og en nedre del som viser beholdninger i kapitalregnskapet.

Bevilgningsspesifikasjon viser alle regnskapstall Mattilsynet har rapportert til statsregnskapet og endring i mellomværende med statskassen. Utgiftene og inntektene er gruppert etter kapitler og poster som Mattilsynet har fullmakt til å disponere.

Mottatte fullmakter framkommer ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til belastningsfullmaktene er bokført og rapportert til statsregnskapet og framkommer i kolonnen for regnskapet.

- Note A viser forklaring av samlet tildeling
- Note B viser forklaring av brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Oppstilling av artskontorrapportering

Oppstillingen omfatter en artskontooppstilling, en spesifikasjon av mellomværende med statskassen ved årets slutt. Artskontooppstillingen viser Mattilsynets rapportering til statsregnskapet på regnskapslinjenivå etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

Spesifikasjonen av mellomværende med statskassen vises fordelt på grupper av kontoer. Artskontooppstillingen viser følgende noter i tillegg til prinsippnote:

- Note 1 innbetalinger fra drift
- Note 2 utbetalinger til lønn
- Note 3 andre utbetalinger til drift
- Note 4 finansinntekter og finansutgifter
- Note 5 utbetalinger til investeringer
- Note 6 innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten
- Note 7 tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten
- Note 8 sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Sumlinjen "netto rapportert til bevilgningsregnskapet " er lik i begge de to oppstillingene.

Grunnleggende prinsipper for årsregnskap

- Ettårsprinsippet: Regnskapet følger kalenderåret
- Fullstendighetsprinsippet: Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret.

- Kontantprinsippet: Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet
- Brutto prinsippet: Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med bruttobeløp.
- Intern fakturering praktiseres ikke

Kontoplan

Standard kontoplan blir benyttet til løpende bokføring.

Arbeidsgiveravgift, nettoføringsordning, pensjonstrekk og gruppelev

Arbeidsgiveravgift blir ikke innbetalt, men er regnskapsført og rapportert som utgift på Mattilsynets kapittel og til inntekt på felleskapittel Folketrygden.

Mattilsynet er innenfor nettoføringsordningen og har fra 1. januar 2015 fullmakt til å utgiftsføre betalt merverdiavgift på kap. 1633 Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift, post 01 Driftsutgifter.

Pensjonstrekk på 2 prosent overføres ikke pensjonskassen, men dekkes over sentralt kapittel i statsbudsjettet.

Gruppelevsforsegling blir ikke utbetalt men belastet kapittel 5309 post 29, jf. R-101, pkt. 4.3.1

Immaterielle eiendeler og anleggsmidler

Driftsmidler med anskaffelsesverdi over kr. 30 000 utgiftsføres i kontogruppe 47-49. Driftsmidler med anskaffelsesverdi under kr. 30 000, men som Mattilsynet anser å være en del av en pool (pooltilnærming), utgiftsføres likevel i kontogruppe 47-49 (hvis samlet sett anskaffelsesverdien er over kr. 30 000).

Selvassurandørprinsipp

Staten opererer som selvassurandør. Det er ikke inkludert poster i årsregnskapet som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader.

Statens konsernkontoordning

Mattilsynet tilfører ikke likvider gjennom året. Mattilsynet har en trekkrettighet på vår konsernkonto. Saldoen nullstilles på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING FOR REGNSKAPSÅRET 2016

Utgifts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindreutgift
1115	Mattilsynet	01	Driftsutgifter	A, B	1 253 346 000	1 221 964 665	31 381 335
1115	Mattilsynet	22	Reguleringspremie til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser	A, B	13 952 000	10 719 359	3 232 641
1115	Mattilsynet (overslagsbevilgning)	71	Tilskudd til erstatninger	A, B	4 200 000	6 034 550	-1 834 550
0702	Beredskap (særskilt belastningsfullmakt)	21	Spesielle driftsutgifter	B		199 617	
0714	Folkehelse	21	Spesielle driftsutgifter	B		340 727	
1150	Til gjennomføring av jordbruksavtalen (belastningsfullmakt)	77	Utviklingstiltak	B		687 066	
1400	Klima- og miljødepartementet (belastningsfullmakt)	01	Driftsutgifter	B		97 840	
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (overslagsbevilgning)	01	Driftsutgifter	B		64 229 085	
<i>Sum utgiftsført</i>					1 271 498 000	1 304 272 910	

Inntekts-kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst		Samlet tildeling	Regnskap 2016	Merinnt. og mindreinnt. (-)
4115	Mattilsynet	01	Gebyr m.m		145 886 000	149 917 400	4 031 400
4115	Mattilsynet	02	Driftsinntekter og refusjoner mv.	B	5 619 000	9 303 708	3 684 708
5309	Tilfeldige inntekter, ymse	29	Ymse			1 717 833	
5550	Miljøavgift på plantevernmidler	70	Miljøavgift på plantevernmidler		50 000 000	72 592 469	22 592 469
5584	Andre avgifter	70	Andre avgifter			239	
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			85 232 962	
<i>Sum inntektsført</i>					201 505 000	318 764 611	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet

985 508 299

Kapitalkontoer

6008070	Norges Bank KK /innbetalinger					271 883 491	
1							
6008070	Norges Bank KK/utbetalinger					-1 251 970 431	
2							
711315	Mellomregningskonto med Finansdepartementet					-5 421 359	
<i>Sum rapportert</i>						0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

Konto	Tekst	2016	2015	Endring
711315	Mellomværende med statskassen	-38 413 391	-32 992 033	-5 421 359

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
1115 01	50 291 000	1 203 055 000	1 253 346 000
1115 22	651 000	13 301 000	13 952 000
1115 71		4 200 000	4 200 000

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift (-) /mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht. avgitte belastningsfullmakter	Merutgift(-)/mindreutgift etter andres utgiftsføringer	Merinntekter i hht. Merinntektsfullmakt	Innsparinger	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
1115 01*		31 381 335		31 381 335	3 684 708		35 066 043	60 152 750	35 066 043
1115 22		3 232 641		3 232 641			3 232 641	665 050	665 050
1115 71	"overslagsbevilgning"	-1 834 550		-1 834 550			-1 834 550	210 000	

Forklaring til bruk av budsjettfullmakter

Mottatte belastningsfullmakter

Mattilsynet har fra Landbruks- og matdepartementet mottatt en belastningsfullmakt på kr 700 000,- på kap. 1150 post 77 til oppgaver etter Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler (2010-2014), hvorav kr 400 000 skal benyttes til Nettbasert autorisasjonskurs for plantevernmidler - grunnkurs, og kr 300 000 skal benyttes til Fugle- og pattedyrscenarier til bruk ved godkjenning. Det er benyttet kr 687 066,- av belastningsfullmakten for gjennomføring av jordbruksavtalen. Virksomheten har også fått en belastningsfullmakt i forbindelse med tilsyn etter genteknologiloven, kap. 1400 post 01 inntil kr 100 000,-. Mattilsynet har benyttet kr 97 840 av belastningsfullmakten. Helse- og omsorgsdepartementet har i 2016 stilt kr 200 000,- til disposisjon for Mattilsynet til beredskapsplanlegging og øvelser knyttet til oppfølging av lov om helsemessig og sosial beredskap, kap. 0702 post 21 Beredskap. Mattilsynet har benyttet kr 199 617 av belastningsfullmakten. Helse- og omsorgsdepartementet har også tildelt midler på kr 628 000,- på kap. 0714 post 21 til arbeid med drikkevann. Dette er midler som er overført fra 2015. Mattilsynet har belastet kr. 340 727 til prosjektet med drikkevann.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Mattilsynet har budsjettfullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1115 post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 4115 post 02.

*Tilbakeholdte midler

I hht tildelingsbrevet har Landbruks- og matdepartementet holdt tilbake kr 2 100 000,- av totalbevilgningen på kap. 1115 post 01 til dekning av utgifter til nasjonal ekspertise i internasjonale organer og EØS-oversettelse. Landbruks- og matdepartementet har utgiftsført kr 1 818 276 på Mattilsynets kapittel/post 1115 01.

Rapportering av betalt merverdiavgift

Mattilsynet er omfattet av nettoføringsordningen og rapporterer betalt merverdiavgift på kap. 1633, post 01. Dette gjelder merverdiavgift knyttet til Mattilsynets utgifter ført på postene 01-49. I 2016 betalte Mattilsynet kr 64 229 085 i merverdiavgift.

Stikkordet «overslagsbevilgning»

Mattilsynets bevilgning på kapittel/post 1115 71 er en overslagsbevilgning som skal dekke statens betalingsforpliktelser overfor dem som har ytt nødhjelp etter dyrevelferdsloven §4, samt kostnader for tiltak som settes i verk av Mattilsynet i medhold av matloven, dyrehelsepersonelloven og dyrevelferdsloven i de tilfellene kostnadene ikke kan drives inn fra eier/ansvarlig.

OPPSTILLING AV ARTKONTORRAPPORTERINGEN 31.12.2016

	Note	2016	2015
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	137 133 206	137 038 291
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	754 906	728 868
Salgs- og leieinnbetalinger	1	1 646 065	1 663 748
Andre innbetalinger	1	6 703 931	8 105 152
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		146 238 108	147 536 059
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	793 928 310	765 807 427
Andre utbetalinger til drift	3	427 250 839	417 148 534
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		1 221 179 149	1 182 955 962
Netto rapporterte driftsutgifter		1 074 941 041	1 035 419 902
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	350 902	200 646
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		350 902	200 646
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	15 029 211	11 804 327
Utbetaling av finansutgifter	4	23 444	26 175
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		15 052 655	11 830 501
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		14 701 753	11 629 855
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	85 376 902	74 910 679
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		85 376 902	74 910 679
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	3 964 116	3 138 754
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		3 964 116	3 138 754
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Gruppelivsforsikring	2	1 717 833	0
Arbeidsgiveravgift	2	85 232 962	82 147 797
Nettoføringsordning for merverdiavgift	B	64 229 086	65 584 878
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		22 721 709	16 562 919
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		985 508 299	958 714 914
Oversikt over mellomværende med statskassen			
Eiendeler og gjeld	Note	2016	2015
Andre langsiktige fordringer (Depositum)	8	28 090	28 090
Kortsiktige fordringer	8	391 029	1 631 798
Skyldig skattetrekk	8	-34 761 397	-31 301 593
Skyldige offentlige avgifter	8	-1 145 599	-755 696
Annen kortsiktig gjeld	8	-2 925 515	-2 594 632
Sum mellomværende med statskassen		-38 413 391	-32 992 033

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Gebyr for særskilte ytelser	32 150 027	22 064 498
Gebyrer for tilsyn og kontroll	104 983 180	114 973 793
Sum innbetalinger fra gebyrer	137 133 206	137 038 291
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Overføringer fra Nordisk Ministerråd (NMDD)	754 906	728 868
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	754 906	728 868
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Leieinntekter	1 646 065	1 663 748
Sum salgs- og leieinnbetalinger	1 646 065	1 663 748
<i>Andre innbetalinger</i>		
Refusjoner m.m.	5 222 151	7 117 419
Inntekter administrasjonsgebyr	929 228	671 473
Annen inntekt -viderefakturering	552 551	316 260
Sum andre innbetalinger	6 703 930	8 105 152
Sum innbetalinger fra drift	146 238 108	147 536 060

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetalinger til lønn og sosiale utgifter</i>		
Lønn*	716 030 593	691 220 493
Arbeidsgiveravgift	85 232 962	82 147 797
Sykepenger og andre refusjoner	-32 963 837	-30 408 236
Andre ytelser	13 191 400	12 298 255
Gruppelivsforsikring**	1 717 833	0
Reguleringspremie komm/fylkeskomm pensjonskasser	10 719 359	10 549 118
Sum utbetalinger til lønn***	793 928 310	765 807 427
Gjennomsnitt antall årsverk:	1 255	1 251

* Økningen skyldes i hovedsak lønnsoppgjøret 2016, engangsutbetalinger til avtalefestede forpliktelses og en økning i gjennomsnittlig antall årsverk.

**Gruppelivsforsikring ble i 2015 ikke belastet regnskapet, mens for 2016 ble gruppelivsforsikringen belastet regnskapet i desember.

*** Av virksomhetens samlede utbetalinger til lønn og sosiale utgifter vedrører kr 416 988,- Nordisk Ministerråd

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Andre utbetalinger til drift</i>		
Utgifter lokale	88 035 768	87 048 396
Leie av maskiner, inventar og lignende	14 630 925	14 628 274
Mindre utstyrsanskaffelser	11 672 937	10 931 422
Reparasjon og vedlikehold bygninger og lokaler	1 154 323	1 152 210
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	30 537 468	30 698 577
Regnskaps-revisjons- og økonomitjenester	352 686	657 138
Kjøp av tjenester til utvikling og løpende driftsoppgaver IKT*	23 546 687	31 304 061
Forvaltningsstøtte	28 772 215	28 097 114
Analyse og veterinærtjeneste	99 824 659	95 599 923
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	29 230 992	37 746 648
Reiser og diett **	35 332 896	33 465 778
Utlegg til viderefakturering	2 806 631	843 064
Øvrige driftsutgifter***	61 352 651	44 975 929
Sum andre utbetalinger til drift	427 250 839	417 148 534

* Det har vært en reduksjon i utgiftene til drift og utvikling av IKT løsning med 7,7 mill. kr. Reduksjonen fra 2015 til 2016 skyldes i hovedsak en midlertidig lavere investeringsaktivitet vedrørende utvikling av tilsynsstøttesystemet Mats.

** Av virksomhetens utbetalinger til reiser og diett og øvrige driftsutgifter vedrører henholdsvis kr 160 743,90,- og kr 670 670,83,- Nordisk Ministerråd.

*** Økningen i øvrige driftsutgifter på 16,3 mill. kr, er i hovedsak knyttet til Mattilsynets investering i åpne og moderne kontorfasiliteter. Se også note 5.

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	350 902	200 646
Sum innbetaling av finansinntekter	350 902	200 646

<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	23 444	26 175
Sum utbetaling av finansutgifter	23 444	26 175

Note 5 Utbetalinger til investering

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	2 063 789	2 683 372
Maskiner og transportmidler	0	351 324
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende*	12 304 169	7 820 350
Andre utgiftsførte investeringer	661 253	949 281
Sum utbetalt til investeringer	15 029 211	11 804 327

* Økningen i utgifter til driftsløsøre og inventar på 4,483 mill. kr, skyldes Mattilsynets investering i åpne og moderne kontorfasiliteter. Investeringene videreføres i 2017.

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2016	31.12.2015
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	72 592 469	67 961 368
Opphørte avgifter*	239	0
Avgifter planteforedlerrett	392 721	409 800
Overtredelsesgebyr	849 058	1 248 105
Tvangsmulkt**	11 542 415	5 291 406
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	85 376 902	74 910 679

* Per 1/1-2013 opphørte en del av avgiftene til Mattilsynet. Alle ubetalte avgifter blir etter 01.01.2013 ført på kapittel 5584 og post 70 "Andre avgifter, etterslep utgåtte avgifter"

** Tvangsmulkt har økt med 6,2 mill. kr. Økningen skyldes illeggelse av tvangsmulker i akvakulturnæringen.

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetalinger av tilskudd og stønader</i>		
Nødhjelp til dyr - utbetalt til AS	2 792 619	2 393 473
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ENK/DA/ANS	680 701	578 741
Nødhjelp til dyr - utbetalt til ideelle organisasjoner	3 252	22 320
Nødhjelp til dyr - utbetalt til statsforvaltningen	487 544	144 220
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	3 964 116	3 138 755

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2016	31.12.2016	
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell
Anleggsmidler			
Andre langsiktige fordringer	28 090	28 090	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	14 893 097	0	14 893 097
Andre fordringer	2 687 950	391 029	2 296 921
Sum	17 609 137	419 119	17 190 018
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	110 804	0	110 804
Skyldig skattetrekk	-34 761 397	-34 761 397	0
Skyldige offentlige avgifter	-1 145 598	-1 145 599	1
Annen kortsiktig gjeld	-2 930 194	-2 925 515	-4 679
Sum	-38 726 385	-38 832 511	106 126
Sum	-21 117 248	-38 413 391	17 296 144

VEDLEGG 1 PRODUKSJONSINDIKATORER

UTVIKLE REGELVERK

Indikator	2014	2015	2016
Antall EØS-notater på stadium 1 og 2 behandlet i SUMO (Spesialutvalget for matområdet)	18	12	*
Antall implementeringer av EØS-regelverk innen frist sett opp mot totalt antall implementeringer som skulle ha vært gjennomført (også iht. forenklet prosedyre)	74 %	72 %	73 %
Regelrydding - antall forskriftsendringer med forenkling av regelverket	1	11	5
Regelverksutvikling på nett – antall besøk	46 968	73 856	65 783

* Fordi enkelte prosedyrer er endret har vi ikke kunne fremskaffe tall for alle indikatorene i 2016.

KOMMUNISERE OG VEILEDE

Indikator	2014	2015	2016
Matportalen.no - antall besøk	858 915	861 239	1 245 397
Mattilsynet.no - antall besøk	1 311 187	1 373 917	1 551 747

FØRE TILSYN

Indikator	2014	2015	2016
Tilsynsproduksjon – antall tilsyn			
Totalt antall tilsyn	71 071	68 113	72 889
For utvalgte områder:			
Drikkevann	1 724	1 446	1 430
Dyrevelferd	12 648	13 402	13 531
Primærproduksjon med akvatiske dyr	3 800	3 573	3 436
Produktivitet: Antall inspeksjoner pr ukeverk på fagområdet «detalj, servering, transport og lager».		4,1	5,5
Beredskap – antall/type gjennomførte øvelser: Se kapittel om beredskap for omtale	34	19	6
Antall gjennomførte risiko- og sårbarhetsanalyser - Sikkerhet			1

Indikator	2014	2015	2016
Manglende regeletterlevelse			
Andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor avvik er avdekket	53 %	52 %	48 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	60 %	59 %	67 %
Dyrevelferd	39 %	38 %	40 %
Fiskehelse	39 %	44 %	53 %
Enhetlig faglig skjønn			
Variasjon mellom regionene i andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor avvik er avdekket	50-62 %	49-60 %	45-55 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	50-73 %	50-67 %	58-82 %
Dyrevelferd	33-50 %	34-46 %	37-43 %
Fiskehelse	35-50 %	39-47 %	47-55 %
Virkemiddelbruk			
Andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor avvik er avdekket og det er brukt vedtak relatert til avvik	97 %	96 %	95 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	98 %	97 %	98 %
Dyrevelferd	95 %	94 %	93 %
Fiskehelse	98 %	99 %	98 %
Enhetlig virkemiddelbruk			
Variasjon mellom regionene i andel virksomheter det er ført inspeksjoner og revisjoner med hvor avvik er avdekket og det er brukt vedtak relatert til avvik (prosentpoeng)	95-98 %	95-98%	93-96 %
For utvalgte områder:			
Drikkevann	90-100 %	96-99 %	95-100 %
Dyrevelferd	92-98 %	93-96 %	90-96 %
Fiskehelse	95-100 %	98-100 %	95-99 %

STYRE OG STØTTE

Indikator	2014	2015	2016
Effektiv drift - Andel årsverk til støtte og styreaktiviteter		42,40 %	42,72 %
HMS - Prosent sykefravær	5,25 %	5,90 %	5,77 %
IKT - Oppetid for MATS skjematenester	99,90 %	99,95 %	99,69 %

VEDLEGG 2 EFFEKTINDIKATORER

TRYGG MAT OG TRYGT DRIKKEVANN

Antall og andel undersøkte prøver med ulovlig innhold av fremmedstoffer (som for eksempel plantevernmiddelester, dioksiner, PCB og legemiddelrester)

	2014	2015	2016
Innenlands			
Antall prøver	526	459	423
Andel prøver med overskridelser i %	0,2	0,2	0,5
Import			
Antall prøver	864	846	905
Andel prøver med overskridelser i %	2,5	2,2	4,8

Kilde: Mattilsynet.

Antall meldte partier som har vært årsak til matvareallergi/-intoleranse på grunn av reaksjoner på udeklarte allergener

	2014	2015	2016
Antall meldte partier til Matallergiregistret		159	135

Kilde: Matallergiregisteret, Folkehelseinstitutt

Antall registrerte sykdomstilfeller etter smitte av Salmonella, Campylobacter, Yersinia, Chigella, Listeria, EHEC (MSIS)

Sykdom	2012	2013	2014	2015	2016*
Campylobacteriose	1 114	1 147	1 365	882	951
E. coli EHEC	55	79	97	126	160
E. coli-enteritt unntatt EHEC	60	42	100	99	78
Listeriose	26	18	20	12	16
Salmonellose	260	237	230	184	175
Shigellose	11	17	12	11	12
Yersiniose	22	31	177	49	33
Totalt	1 548	1 571	2 001	1 363	1 425

Kilde: Meldingssystem for smittsomme sykdommer (MSIS), Nasjonalt folkehelseinstitutt.

*Tall for 2016 ikke ferdig fordelt på innland/utland enda (sist oppdatert 07.03.2017).

Antall sendte meldinger om påvist helsefare i matvarer og fôr i det norske markedet (RASFF)

	2014	2015	2016
Antall RASFF-meldinger om funn relatert til helsefare sendt fra Norge	50	34	68

Kilde: Europeisk meldesystem, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) for utveksling av informasjon om helsefarlig mat og fôr.

Andel personer i Norge tilknyttet vannverk med tilfredsstillende analyseresultater mht drikkevannskvalitet (E. coli, farge, turbiditet og pH)

	2013	2014	2015
E.coli	96,4	97,6	98,2
Farge	93,7	97,3	96,6
pH	86,8	90,9	90,3
Turbiditet	95,6	95,7	98,2

Kilde: Næringsinnrapportering til Mattilsynet. Tall for 2016 er ikke tilgjengelige enda.

GOD PLANTE-, FISKE- OG DYREHELSE

Antall skadegjørere på EPPOs A2-liste som regnes som forekommende i Norge.

Skadegjører	2014	2015	2016
Frukt og bær			
Sharkavirus	0*	0	1
Heksekost	37	1*	1
Rød marg	1	0	0
Rød rotråte	3	5	0*
Pærevisnesjuka	-	1	10
<i>Xanthomonas arboricola</i> pv. <i>pruni</i>	-	5	0
Bakteriebladflekk på jordbær	0	0	0
Plum American line pattern ilavirus	-	-	1
Blodlus	-	-	1
Grøntanlegg			
Ramorum greinvisning	5	21	40
Veksthus			
Hvit krysantemumrust	0	0	0
Pelargoniumrust	0	0	0
Pepinomosaikkvirus	0	0	0
Tospovirus	1	1	1
Søramerikansk minérflue	1	0	0
Grønnsakminérflue	0	0	0
Fusarium foetens	0	2	0
Tomato chlorotic dwarf viroid	0	0	1
Poteter			
Gul potetcystenematode	19	8	8
Hvit potetcystenematode	0	0	0
Potetcystenematode (ikke artsbestemt)	6	6	2
Lys ringråte	6	3	0
Dickeya solani	0	3	0
SUM	79	56	66

Kilde: Mattilsynet

Funn av pærebrann inngår ikke i tabellen. Rapport fra Aksjon pærebrann 2016 gir informasjon om påvisninger av pærebrann.

Celler med (-) markerer at det ikke er søkt etter eller tatt ut prøver for skadegjøreren.

* Endring i regelverk/forvaltningspraksis, ved at oppfølging hovedsakelig er rettet mot planteproduksjon, medfører endringer i antall nye funn som vi rapporterer her.

Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer på domestiserte og viltlevende landdyr

Dyreart	Sykdom/agens	2014	2015	2016
A				
Storfe	Blåtunge	0	0	0
Fjørfe, høns	ILT	5 (hobby)	9 (hobby)	10 (hobby)
	Fugleinfluenza lavpatogen	0	0	0
B				
Storfe	BVD	0	0	0
	Salmonella	1	3	1(diariz.)
	Paratuberkulose	0	1	0
	Ringorm	8	3	4
Svin	Influenza hos svin*	0	0	1 (5)
	Salmonella	3	0	0
	Nekrotiserende enteritt	1	2	0
Sau	Skrapesjuka klassisk	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	9	10	14
	<i>Salmonella diarizonae</i>	8	1	2
	Paratuberkulose	0	0	0
	Fotråte	3	3 (6)**	2
	Mædi	0	0	0
	CAE	4	0	0
Geit	Paratuberkulose	0	1	0
	Fotråte	0	0	0
	Skrapesjuka Nor98	0	0	0
	CAE	1	0	0
Hest	Kverke	5	2	3
	Salmonella	0	0	0
Pelsdyr	Reveskabb	0	0	0
Fjørfe, høns	IB	12 (hobby)	17 (hobby)	21 (hobby)
	Mycoplasma	8 (hobby)	14 (hobby)	15 (hobby)
	Salmonella	4	1	3
Kalkun	Hønsekolera	0	0	0
	Salmonella	0	0	0
Gjess	Salmonella	0	0	0
Kanin	Rabbit Haemorrhagic Disease	1	0	7
Hare	Tularemi	5***	12***	6

Kilde: Veterinærinstituttet.

* Antallet i kolonnene er antall PCR-positive prøver for influensa A fra én besetning. Data fra OK-programmet for spesifikke virusinfeksjoner hos svin viser at ca. halvparten av besetningene har antistoffer mot influensa A(H1N1)pm09.

** 3 nye + ca. 3 som er sanert tidligere år (komplisert epidemiologi).

*** Én av de 5 (2014)/én av de 12 (2015) hadde kun påvisning av *F. tularensis* ved PCR uten patologiske forandringer som samsvarer med tularemi.

Antall utbrudd og påvisning av alvorlige smittsomme sykdommer på oppdrettsfisk og viltlevende fisk.

Sykdom	Liste	2014	2015	2016
Oppdrettsfisk (laksefisk)				
ILA	2	10	15	12
VHS	2	0	0	0
PD	3	142	137	138
PRVom* (virus Y)	-			9
Furunkulose	3	1	0*	0**
BKD	3	0	0	1
Oppdrettsfisk (marine arter)				
Francisellose	3	1	0	0
VNN/VER	3	0	0	0
Viltlevende laksefisk (vassdrag)				
<i>Gyrodactylus salaris</i>	3	1	0	0
Furunkulose	3	0	2	1
Krepsdyr				
Krepsepest (signalkreps)	3	1	2	1

Kilde: Veterinærinstituttet.

* Viruspåvisning ved PCR på utvalgte lokaliteter i OK-program, sykdommen assosiert med viruset ble ikke påvist.

** *Aeromonas salmonicida* subsp. *salmonicida* ble isolert fra syke rognkjeks sammen med laks i fire anlegg.

GOD DYREVELFERD

Antall og andel dyr som dør under transport og oppstalling på slakteri, spesielt fjørfe

	2013		2014		2015	
	Transport	Oppstalling	Transport	Oppstalling	Transport	Oppstalling
Pattedyr totalt	353	433	397	466		
Storfe	11 0,004 %	11 0,004 %	4 0,001 %	8 0,003 %	9 0,003 %	8 0,003 %
Småfe	98 0,008 %	176 0,015 %	111 0,01 %	204 0,018 %	97 0,008 %	141 0,011 %
Svin	244 0,015 %	246 0,015 %	282 0,018 %	254 0,016 %	220 0,014 %	212 0,013 %
Fjørfe						
Slaktekylling	89 835 – 0,13 %		83 836 – 0,11 %		62 514 - 0,10 %	
Kalkun*	977 – 0,09 %		828 – 0,06 %		795 - 0,06 %	
Høner	757 – 0,19 %		776 – 0,47 %		403 - 0,15 %	
Annet fjørfe**	949 – 0,13 %		904 – 0,11 %		570 - 0,12 %	

Kilde: Animalia – «Kjøttets tilstand». Tall for 2016 er ikke tilgjengelige enda.

* Inkluderer jule-, industri- og til dels avlskalkun.

** Annet fjørfe = slaktekylling foreldredyr + and.

Antall og andel i tap av dyr på beite

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall sau på beite	523 496	550 497	546 138	557 032	582 725
Antall sau tapt	16 134	18 229	17 311	15 896	16 076
% sau	3,08 %	3,30 %	3,20 %	2,85 %	2,76 %
Antall lam på beite	838 636	897 995	908 268	927 664	969 674
Antall lam tapt	62 118	69 508	62 509	60 549	58 840
% lam	7,41 %	7,70 %	6,90 %	6,53 %	6,07 %
Antall rein på beite*	246 262	231 927	211 606	211 666	-
Antall reinsdyr tapt	96 887	98 229	93 323	68 606	-
% reinsdyr **	23 %	25 %	24 %	19 %	-
Herav antall reinkalv	70 949	70 231	65 756	50 428	-

Kilde: Landbruksdirektoratet, herunder organisert beitebruk og reindriftsforvaltningen. Dette baseres på innrapportering fra næringen.

*Reindriftsåret gjelder fra 1.4. – 31.3. Tallene for reinsdyr utgjør tall pr 31.3. ført på det året som avslutter reindriftsåret.

** Tapsprosent er beregnet med utgangspunkt i det antallet dyr som reindriften kunne hatt dersom det ikke hadde vært noen tap, og ikke hadde blitt slaktet noen reinsdyr forutgående reindriftsår.

Antall dyr brukt i forsøk (totalt og for fisk)

	2013	2014	2015
Antall forsøksdyr fisk	5 464 507	4 823 202	1 140 975
Antall forsøksdyr ikke fisk	57 484	65 989	89 857
Totalt antall forsøksdyr	5 521 991	4 889 191	1 230 832
- herav smertevoldende	182 134	234 395	167
Søknader om feltforsøk	151	168	*
Søknader om forsøk i forsøksdyravdelinger	779	760	*
Totalt antall søknader	930	928	996

Kilde: Forsøksdyrutvalget og Mattilsynet. Tall for 2016 er ikke tilgjengelige enda.

*Manuell telling fra forsøksutvalgets møtebøker i årene 2013 og 2014. Ikke tilgjengelig data for 2015.

HELSE, KVALITET OG FORBRUKERHENSYN

Antall og andel vedtak med hjemmel i matinformasjonsforskriften i forhold til totalt antall vedtak som gjelder næringsmidler.

	2014	2015	2016
Antall vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	455	1 555	1 800
Andel vedtak i henhold til matinformasjonsforskriften	4 %	12 %	19 %

Kilde: Mattilsynet.

Tilsyn etter matinformasjonsforskriften er relativt høyt i 2016. Forklaringen er at tilsyn med allergener i ikke ferdigpakket mat, som reguleres i matinformasjonsforskriften, inngikk i smilefjestilsynet i 2016. Også i 2015 var det smilefjestilsyn, men langt færre enn i 2016.

Antall og andel prøver av fôr hvor det er påvist salmonella eller overskridelser av grenseverdier for uønskede stoffer i forhold til totalt antall prøver

	2014	2015	2016
Antall prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	1	2	1
Andel prøver med påvist salmonella eller uønskede stoffer	0,1 %	0,4 %	0,2 %

Kilde: Mattilsynet.

MILJØVENNLIG PRODUKSJON

Beregnet risiko ved bruk av plantevernmidler

	2012	2013	2014	2015	2016
Omsetning (tonn virksomt stoff)	849	793	883	666	699
Omsetning i % av 1996/1997	116	109	121	91	96
Helserisiko i % av 1996/1997	89	79	91	77	75
Miljørisiko i % av 1996/1997	89	80	114	72	80

Kilde: Mattilsynet.

VEDLEGG 3 STATISTIKK

PRODUKSJON

Antall tilsynsbesøk gjennomført i de ulike virksomhetstypene

Tilsynsområde	2014	2015	2016
Biprodukter	183	126	137
Innsatsvarer	557	548	644
Primærproduksjon med landdyr	27 615	28 080	27 504
<i>Herav også etter dyrevelferdsloven</i>	<i>12 648</i>	<i>13 402</i>	<i>13 531</i>
Primærproduksjon med akvatisk dyr	3 800	3 573	3 436
Primærproduksjon med planter	1 837	1 349	1 035
Næringsmidler	22 685	21 302	25 674
<i>Herav Slakteri, nedskjæring og produksjon av kjøtt</i>	<i>5 355</i>	<i>5 457</i>	<i>5 332</i>
<i>Herav Sjømat</i>	<i>1 970</i>	<i>1 902</i>	<i>1 676</i>
<i>Herav Servering og detaljist</i>	<i>13 521</i>	<i>12 334</i>	<i>16 413</i>
<i>Herav Annet næringsmidler</i>	<i>1 839</i>	<i>1 609</i>	<i>2 253</i>
Drikkevann	1 724	1 446	1 430
Import	3 924	4 006	4 412
Grensekontroll	7 430	7 048	7 089
Eksport	1 163	526	1 216
Annet tilsyn	153	109	312
Sum	71 071	68 113	72 889

Antall attester mv.

Tilsynsområde	2014	2015	2016
Antall attester for eksport av fisk og sjømat	46 063	45 080	47 944
Antall attester for eksport av landbaserte produkter	4 972	5 376	5 069
Antall produkter godkjent under ordningen Beskyttede betegnelser (pr. 31.12.)	25	26	29

RESSURSBRUK

Disponible årsverk viser registrert tid i et år eksklusiv tid registrert på ferie, permisjon og sykdom. Tall for disponible årsverk avviker fra tall for årsverk i bemanningsstatistikken fordi sistnevnte viser antall stillinger omregnet til hele stillinger på bestemte tidspunkt.

Antall disponible årsverk totalt og pr. forvaltningsnivå

	2014	2015	2016
Mattilsynet - totalt	1 132,5	1 103,6	1 122,6
Hovedkontoret	267,6	274,3	270,9
Regionene	865,0	829,3	851,7

Antall disponible årsverk per fylke⁴

Fylke	2014	2015	2016
Oslo	197,0	191,9	198,8
Akershus	93,2	83,7	94,8
Østfold	36,3	34,4	25,8
Hedmark	103,8	101,8	97,5
Oppland	27,3	27,5	33,4
Buskerud	33,9	37,3	35,5
Vestfold	28,0	29,6	28,5
Telemark	25,3	22,0	23,4
Aust-Agder	11,6	9,0	11,8
Vest-Agder	11,8	15,1	15,6
Rogaland	115,8	110,0	111,8
Hordaland	75,3	79,0	79,8
Sogn og Fjordane	34,1	30,4	35,2
Møre og Romsdal	47,5	49,6	49,2
Sør-Trøndelag	69,8	65,3	65,7
Nord-Trøndelag	52,8	53,8	54,6
Nordland	93,5	87,7	84,7
Troms	36,9	39,5	42,8
Finnmark	38,5	36,2	33,9
Sum	1 132,5	1 103,6	1 122,6

Antall disponible årsverk totalt og pr. hovedprosess

Prosess	2014 ⁵	2015	2016
Totalt	1 132,5	1 103,6	1 122,6
Utvikle regelverk		42,9	37,9
Føre tilsyn		476,8	484,4
Kommunisere og veilede		68,0	73,3
Innhente kunnskap og analysere tilstand		47,5	47,5
Styre Mattilsynet		245,8	243,7
Støtte Mattilsynet		222,6	235,9

⁴ Endret metodikk innebærer at tall for 2015 og 2016 ikke kan sammenlignes med tall for tidligere år

⁵ Tall for den enkelte prosess foreligger ikke.

Antall disponible årsverk til utøvende tilsyn pr. område (fag/aktiviteter)

Tilsynsområde	2014 ⁶	2015	2016
Biprodukter	2,8		
Innsatsvarer	5,5		
Primærproduksjon med landdyr	119,1		
Primærproduksjon med akvatiske dyr	35,6		
Primærproduksjon med planter	13,5		
Næringsmidler	153,6		
Herav slakteri, nedskjæring og produksjon av kjøtt	39,3		
Herav Sjømat	18,7		
Herav Servering og detaljist	85,8		
Herav Annet næringsmidler	9,8		
Drikkevann	23,2		
Import	17,8		
Grensekontroll	12,7		
Eksport	16,2		
Annet tilsyn	1,9		
Kjøttkontroll	93,7		
Detalj, servering, transport og lager		76,6	77,7
Drikkevann		16,7	18,1
Sjømat		28,1	28,9
Animalsk mat		30,8	27,1
Annen mat		11,1	10,6
Planter		25,4	25,1
Landdyr		100,3	105,9
Akvatiske dyr		37,3	37,9
Fôr, biprodukter, dyrehelsepersonell, kosmetikk mv.		6,1	6,9
Meldepliktig grensekontroll		16,3	17,0
Vurdert slakt med reaksjon		98,3	100,6
Beredskap og hendelseshåndtering		20,8	16,3
Godkjennings- sertifiserings-, autorisasjonsvedtak		2,9	6,7
Annet tilsyn		6,1	5,4
Sum	495,6	476,8	484,4

⁶ Tall for 2014 er ikke sammenlignbare med tall for 2015 og 2016 grunnet endret tiltaksstruktur og metodikk for omregning til årsverk

Vi har gjort endringer i både organisasjon og tiltaksstruktur og den forholdsmessige fordelingen vil fra og med 2015 være forskjellig fra tidligere år. Tiltaksstrukturen er ikke utviklet for å dokumentere tidsbruk på fagområder. Der tiltak retter seg mot flere fagområder er aktiviteten henført til fagområdet som anses mest aktuelt. Tidsbruk som ikke kan henføres til fagområder, er fordelt forholdsmessig.

Antall disponible årsverk pr fagområde

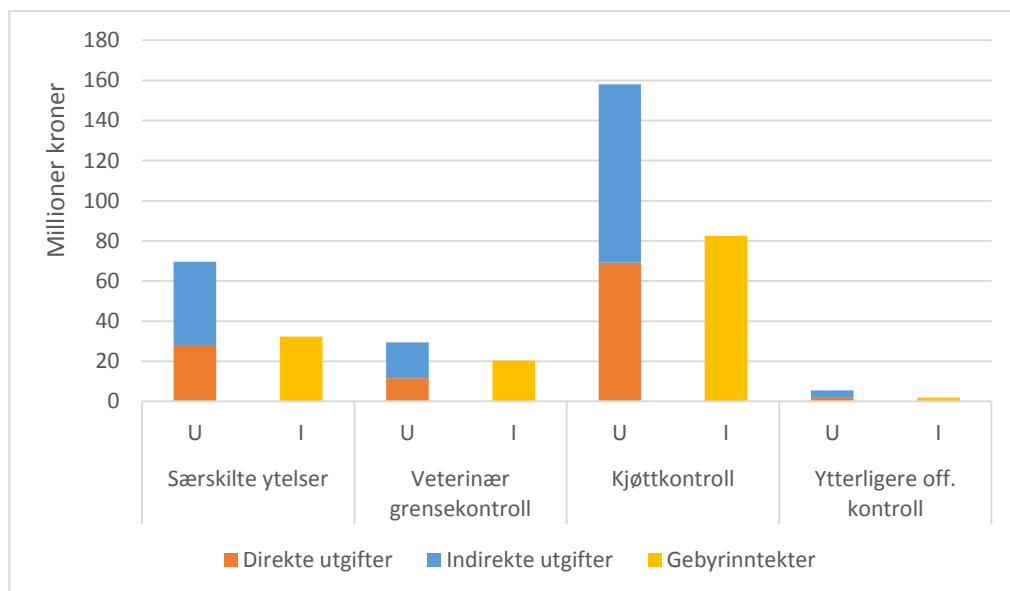
Fagområde	2014	2015	2016
Landbruk	354,0	331,3	344,1
Akvakultur og sjømat	150,3	191,2	201,1
Næringsmidler	557,2	529,7	532,2
Internasjonalt arbeid og regelverksutvikling	71,1	51,3	45,2
Sum	1 132,5	1 103,6	1 122,6

Mattilsynets utgifter sett i forhold til gebyrinntekter

Nøkkeltall ⁷	2014	2015	2016
Andel gebyrinntekt av totale utgifter (%)	10,7	10,8	11,3
Andel gebyrinntekt av beregnet selvkost (%)	58,4	51,1	52,3

Gebyrinntekter og beregnet driftsutgift pr. gebyr i 2016

Utgifter er beregnet basert på regnskapsførte nettoutgifter og registrert tidsbruk, med unntak for gebyr for ytterligere offentlig kontroll hvor tidsbruk er beregnet basert på kalkyle. Ressursbruk til ikke fagspesifikke aktiviteter er fordelt forholdsmessig. Det er ved beregning skjønnsmessig tatt hensyn til at slakterier stiller lokaler o.a. til disposisjon for Mattilsynets personale i kjøttkontrollen.

⁷ Nøkkeltallene er beregnet basert på utfakturerte gebyrer, mot tidligere innbetalte gebyrer. Tallene for 2014 og 2015 avviker derfor fra tallene oppgitt i årsrapporten 2015.

BEMANNING

Tall for årsverk viser antall stillinger (fast, vikar og midlertidig ansatte) omregnet til hele stillinger, og inkluderer medarbeidere i lønnet permisjon. For 2014 og 2015 viser tallene status ved utgangen av året, mens tallet for 2016 er et gjennomsnitt av flere talletidspunkter. Tallet for 2015 er derfor ikke direkte sammenlignbart med tallene for årene før.

Antall årsverk totalt, nasjonalt og regionalt nivå i Mattilsynet

	Utgang 2014	Utgang 2015*	Gjennomsnitt 2016
Årsverk totalt	1 281	1 257	1 255
Årsverk nasjonalt nivå	293	310	301
Årsverk regionalt nivå	141	947*	955
Årsverk lokalt nivå	847		

*Fra 2015 har Mattilsynet to forvaltningsnivåer.

Rekruttering og avgang

	2014	2015	2016
Turnover	3,2 %	4,8 %	4,5 %
Gjennomsnittlig pensjonsalder, år	65,7	66,2	66,6

Inkludering

	2014	2015	2016
Antall ansatte med innvandrerbakgrunn	74	70	72
Antall søkere med innvandrerbakgrunn	58	55	97
Antall ansatte med nedsatt funksjonsevne	12	15	15
Antall søkere med nedsatt funksjonsevne	0	8	6
Personer med praksisplass fra NAV for arbeidstrening	5	15	27

Tilstandsrapportering om likestilling

(Ref. tabell 1 i veileder: «Statlige virksomheteres likestillingsredegjørelser etter aktivitets- og rapporteringsplikten»)

Tilstandsrapportering (kjønn)		Kjønnsbalanse			Lønn	
		M %	K %	Ant tot	M (kr/%)	K (kr/%)
Totalt i virksomheten	I år 2016	32,2 %	67,8 %	1357	100 %	96 %
	I fjor 2015	33,2 %	66,8 %	1339	100 %	96 %
Toppleddelse (direktør og regiondirektør)	I år 2016	54 %	46 %	13	100 %	99 %
	I fjor 2015	54 %	46 %	13	100 %	100 %
Mellomledelse (avdelingssjef/seksjonssjef)	I år 2016	39 %	61 %	79	100 %	101 %
	I fjor 2015	42 %	58 %	74	100 %	102 %
Kategori 1 (fagdirektør, seniorrådgiver, seniorinspektør, spesialinspektør, prosjektleder)	I år 2016	35 %	65 %	741	100 %	97 %
	I fjor 2015	36 %	64 %	718	100 %	124 %
Kategori 2 (rådgiver, førsteinspektør)	I år 2016	30 %	70 %	383	100 %	103 %
	I fjor 2015	29 %	71 %	383	100 %	101 %
Kategori 3 (førstekonsulent, inspektør, seniorkonsulent)	I år 2016	25 %	75 %	113	100 %	102 %
	I fjor 2015	27 %	73 %	109	100 %	97 %
Kategori 4 (konsulent, renholder)	I år 2016	7 %	93 %	28	100 %	105,0 %
	I fjor 2015	10 %	90 %	41	100 %	133,0 %
Timelønnet inkl. pensjonister	I år 2016	41 %	59 %	17		
	I fjor 2015	65 %	35 %	17		

Tilstandsrapportering (kjønn)		Kjønnsbalanse	
		M %	K %
Totalt i virksomheten	I år 2016	32,2 %	67,8 %
	I fjor 2015	33,2 %	66,8 %
Deltid	I år 2016	2,9	15,3
	I fjor 2015	3,4	14,6
Midlertidig ansettelse	I år 2016	1,8	3,8
	I fjor 2015	0,7	3,4
Foreldrepermisjon	I år 2016	0	1,6
	I fjor 2015	0,2	1,7
Sykefravær	I år 2016	4,3	6,6
	I fjor 2015	4,8	6,4